

Sprowdona od strane:
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Srbija i Agenda 2030

Mapiranje nacionalnog strateškog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja

Novembar 2020.

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија

SADRŽAJ

1. Uvod: Srbija i Agenda 2030	3
1.1. Realizacija Milenijumske deklaracija i milenijumskih ciljeva 2000-2015 u Srbiji i veza sa ciljevima održivog razvoja	3
1.2. Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja	5
2. Ciljevi održivog razvoja u strateškom okviru Srbije	6
2.1. Metodologija mapiranja.....	8
2.2. Rezultati mapiranja	8
2.2.1. Ekonomski rast (ciljevi održivog razvoja 8 i 9)	8
CILj 8: Promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve.....	8
CILj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost.....	15
2.2.2. Razvoj ljudskih resursa(ciljevi održivog razvoja 1,2,3,4,5 i 10)	20
CILj 1: Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima	20
CILj 2: Okončati glad, postići bezbednost hrane i održiva poljoprivreda.....	23
CILj 5: Postići rodnu ravnopravnost	24
CILj 10: Smanjiti nejednakost između i unutar država.....	24
CILj 3: Dobro zdravlje	25
CILj 4: Obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja.....	32
2.2.3. Životna sredina i klima (ciljevi održivog razvoja 6,7, 11,12,13 i 15).....	36
CILj 13: Borba protiv klimatskih promena.....	36
CILj 6: Obezbeđeni sanitarni uslovi i pristup pijaćoj vodi za sve.....	40
CILj 7: Dostupna i obnovljiva energija.....	41
CILj 11: Inkluzivni, bezbedni, prilagodljivi i održivi gradovi i naselja.....	42
CILj 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja.....	44
CILj 15: Održivo upravljanje šumama, suzbijanje dezertifikacije i degradacije zemljišta i uništenja biodiverziteta.	45
2.2.4. Institucije, finansije i saradnja (ciljevi održivog razvoja 16 i 17).	47
CILj 16: Postizanje miroljubivih i inkluzivnih društava i vladavine prava i izgradnja odgovornih institucija	47
CILj 17: Partnerstvom do ciljeva.....	55
3. Okvir za sprovođenje Agende 2030 u Srbiji	61
3.1. Institucionalni okvir.....	61

4. Zaključak.....	61
Aneks: Tabela sa sveobuhvatnim mapiranjem nacionalnog strateškog okvira	65

1. Uvod: Srbija i Agenda 2030

Ciljevi održivog razvoja (COR) Agende 2030 zvanično su stupili na snagu 1. januara 2016. nakon usvajanja rezolucije na UN samitu u septembru 2015. Radi se o globalnoj razvojnoj agendi za period nakon 2015. U narednih 15 godina se od država potpisnica očekuje da mobilišu sve resurse kako bi iskorenili siromaštvo, borili se protiv nejednakosti i našli odgovore na klimatske promene. Ciljevi održivog razvoja, poznati i kao globalni ciljevi proistekli su iz Milenijumskih ciljeva razvoja i prepoznaju da borba protiv siromaštva ide ruku pod ruku sa ekonomskim rastom i industrijalizacijom, ciljaju na brojne društvene potrebe uključujući zdravlje, obrazovanje, socijalnu zaštitu i zdravu životnu sredinu i zajednice otporne na klimatske promene.

Republika Srbija je, zajedno sa nekoliko drugih zemalja širom sveta, odabrana da pruži podršku definisanju novog programa globalnog razvoja tako što je konsultovala svoje građane o njihovim pogledima na razvojne prioritete. Kroz nacionalnu kampanju „Srbija kakvu želim”, kao deo globalne kampanje „Svet kakav želim”, preko 250.000 građana je upoznato sa konsultativnim procesom u vezi sa periodom posle 2015. godine U Srbiji su sprovedene dve serije konsultacija: Preko 28.000 građana je dobilo priliku da učestvuje u konsultacijama bilo putem onlajn ankete i veb portala, kroz direktne konsultacije, a najveći broj preko Fejsbuka i Tvitera. Vodilo se računa da se konsultuje širok spektar stanovništva, osobe sa invaliditetom, starije osobe, žene, osobe koje žive u udaljenim seoskim sredinama, Romi, LGBT lica, raseljena lica, nezaposleni, sindikati, radnici, seljaci, novinari, deca ulice, deca sa autizmom, mladi i ostali.

Srbija je trenutno u procesu uspostavljanja institucionalnog okvira za praćenje ostvarenja ciljeva održivog razvoja u zemlji. Cilj ovog Izveštaja je da se izvrši mapiranje postojećeg strateškog okvira Republike Srbije u odnosu na ciljeve održivog razvoja kao polazna osnova za dijalog i odlučivanje o prioritizaciji COR. Ovo mapiranje identifikuje, između ostalog, i stanje u Srbiji za svaki od COR, kao i one oblasti koje nisu adekvatno pokrivenne postojećim strateškim okvirom. Izveštaj je pripremljen u Republičkom sekretarijatu za javne politike uz podršku nemačke razvojne saradnje (GIZ).

1.1. Realizacija Milenijumske deklaracije i milenijumskih ciljeva 2000-2015 u Srbiji i veza sa ciljevima održivog razvoja

Milenijumska deklaracija Ujedinjenih nacija (2000) definisala je fundamentalne vrednosti na kojima treba da počivaju međunarodni odnosi u 21. veku: sloboda, ravnopravnost, solidarnost, tolerancija, očuvanje životne sredine i zajednička odgovornost. Milenijumski ciljevi razvoja su izvedeni iz ove deklaracije.

Vlada Srbije je, prepoznajući značaj Milenijumskih ciljeva razvoja (MCR), u saradnji sa Timom Ujedinjenih nacija u Republici Srbiji i širom donatorskom zajednicom sprovedla proces formulisanja nacionalnih ciljnih vrednosti i indikatora za MCR. Tokom tog procesa MCR su prilagođeni nacionalnom kontekstu kroz razradu odgovarajućih ciljnih vrednosti (zadataka) i postavljanje polaznih vrednosti.

Važan okvir za mobilizaciju resursa u cilju rada na razvojnim izazovima i reformama koje proističu iz nedovršenog posla na realizaciji MCR predstavlja partnerstvo sa EU, dostupnost instrumenata predpristupne pomoći (IPA), kao i razvojni okvir UNDAF 2016-2020.

Evropska komisija je posvećena održivom razvoju i implementira ciljeve UN Agende 2030 kroz operacionalizaciju politika i odgovarajućih fondova i primenu upravljačkih instrumenata, uz pojačano praćenje na terenu. Od 2010. održivi razvoj je ugrađen u Evropa 2020 strategiju i zasniva se na tri stuba: „pametan rast“ sa fokusom na obrazovanju i inovacijama; „održiv rast“ sa niskim karbonskim emisijama, otpornošću na klimatske promene i uticaju na životnu sredinu i „inkluzivan rast“ kroz stvaranje novih

radnih mesta i smanjenje siromaštva. Evropska unija kroz Komunikaciju Evropske komisije¹ **Next steps for the sustainable European future** daje prikaz ciljeva i principa održivog razvoja (**Agenda UN 2030**) i načina na koji su ciljevi održivog razvoja UN ugrađeni u razvojnu agendu i prioritete EU.

Imajući u vidu da je pristupanje Evropskoj uniji strateški cilj države i da su sve reforme u funkciji dostizanja tog cilja, postoji potpuni konsenzus da se realizacija ciljeva održivog razvoja sprovodi kroz proces EU integracija.

Shodno tome, proces prioritizacije i nacionalizacije ciljeva održivog razvoja u RS treba da prati isti princip i standarde uspostavljene unutar EU. To konkretno znači da sva razvojna dokumenta RS i dokumenti javnih politika treba da, kroz proces pristupanja EU, integrišu i UN Agendu 2030 i iskoriste je u svrhe profilisanja RS kao buduće države članice EU.

Evropska unija je najveći i najznačajniji razvojni partner Srbije i očekuje se da će podrška koju Srbija dobija od nje, kao i od bilateralnih partnera za sprovođenje reformi svakako biti i u funkciji podrške za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja.

Okvir razvojnog partnerstva (ORP - UNDAF) za Srbiju za period 2016-2020 je strateški dokument izrađen kroz blisku saradnju i partnerstvo Vlade Republike Srbije i Tima Ujedinjenih nacija u Srbiji. ORP je usklađen i usaglašen sa: prioritetima evropskih integracija za države kandidate za članstvo u EU, nacionalnim konsultacijama za period posle 2015: "Srbija kakvu želimo", i Ciljevima održivog razvoja, a na operativnom nivou sa Standardima operativnih procedura inicijative „Svi kao jedan“². UNDAF proces³ podržava izradu strateškog okvira, kao i sisteme za praćenje i evaluaciju postignutih rezultata i promovisanje različitih partnerstava, tehničke i naučne saradnje, uključujući i javno-privatna kako bi se postigli globalni ciljevi. Kao odgovor na zahteve država članica za jačom koordinacijom UN, usvojen je zajednički pristup za efektivniju i koherentniju podršku implementaciji Agende 2030 u vidu tkz. MAPS (**M**ainstreaming – nacionalizacija prioritizovanih globalnih ciljeva, **A**cceleration - ubrzavanje and **P**olicy **S**upport – podrška politikama).

Proces EU integracija, ORP, kao i nalazi vladinog Izveštaja o realizaciji Milenijumskih ciljeva⁴ treba da informišu sledeću fazu koja se odnosi na postavljanje razvojnih prioriteta u skladu sa novim okvirom ciljeva održivog razvoja – Agendom 2030.

Tokom perioda izveštavanja po MCR, sveukupnu ekonomsku situaciju u Republici Srbiji karakterisala su dva osnovna trenda – prvi, po brojnim indikatorima pozitivan išao je ruku pod ruku sa izraženim ekonomskim rastom do 2008. s kojim je Republika Srbija uspela da uhvati korak, s obzirom na relativno nizak stepen polazne osnove BDP-a. Drugi trend karakterišu negativne vrednosti indikatora koje su rezultat globalne finansijske krize, ali donekle i nespremnosti Srbije da sprovede neophodne strukturne reforme. Propadanje nacionalne ekonomije imalo je negativan uticaj na indikatore tržišta rada, podstaklo je rast siromaštva i uzrokovalo sveopšti pad životnog standarda u zemlji.⁵ Od 2009, stopa apsolutnog siromaštva porasla je na 8,9%, stopa relativnog siromaštva na 24.5% (2014)⁶. U Izveštaju o realizaciji MCR dat je

---

¹ Com (2016) 739 final

² „Стандардне оперативне процедуре за приступ Сви као један у свету развоја након 2015“ са циљем да се осигура да развојне активности које спроводе тимови УН на терену буду чврсто усмерене на резултате, јачање одговорности, мониторинг и евалуацију, и боље исходе.

³ UNITED NATIONS DEVELOPMENT ASSISTANCE FRAMEWORK GUIDANCE, УНДГ 2017.

⁴ Владин извештај о реализацији миленијумске декларације и миленијумских циљева за период 2000-2015 године, Републички секретаријат за јавне политике, 2015.

⁵ Програм запошљавања и социјалне реформе

⁶ Тим Владе Србије за социјално укључивање

pregled preostalih izazova i prioriteta obuhvata: mere politike socijalnog uključivanja za ugrožene grupe, kao što su raseljena lica, osobe sa invaliditetom i Romi; poboljšanje dostupnosti zdravstvenoj zaštiti, pokrivenost dece predškolskim obrazovanjem, naročito u ruralnim sredinama, uspostavljanje pristupa doživotnog učenja, nezaposlenost mladih, migracije, pitanja zaštite životne sredine i smanjenje rizika od katastrofa.

Većina ovih tema ugrađena je u 17 ciljeva održivog razvoja 2030, uz ocenu da su svih 17 COR od velikog značaja, ali se, u skladu sa nalazima i trendovima posebna pažnja pridaje sledećim ciljevima i podciljevima: promovisanju jakog inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta i dostojanstvenog zaposlenja za sve (Cilj 8), smanjenje siromaštva (Cilj 1), postizanje zdravog života za sve starosne grupe (Cilj 3), obezbeđenje obrazovanja za sve (Cilj 4), postizanje rodne ravnopravnosti (Cilj 5), unapređenje održive industrijalizacije (Cilj 9), smanjenje nejednakosti u okviru i između zemalja (Cilj 10), unapređenje održivih modela potrošnje i proizvodnje (Cilj 12), promovisanje aktivnosti na svim nivoima u borbi protiv klimatskih promena (Cilj 13), i postizanje miroljubivih i inkluzivnih društava i vladavine prava (Cilj 16) i partnerstvo za ciljeve (Cilj 17).

1.2. Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja

Agenda 2030, sa 17 ciljeva održivog razvoja i 169 ciljnih vrednosti pokriva širi obuhvat nego milenijumski ciljevi i uključuje sve tri ključne dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Institucionalni razvoj, i saradnja, koji treba da obezbede vladavinu prava i mir su takođe pokriveni odgovarajućim ciljevima i ciljnim vrednostima.

Ciljevi održivog razvoja su⁷:

1. **Svet bez siromaštva:** okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima;
2. **Svet bez gladi:** okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu;
3. **Dobro zdravlje:** obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljude svih generacija;
4. **Kvalitetno obrazovanje:** obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja;
5. **Rodna ravnopravnost:** postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice;
6. **Čista voda i sanitarni uslovi:** obezbediti sanitarne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve;
7. **Dostupna i obnovljiva energija:** osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve;
8. **Dostojanstven rad i ekonomski rast:** promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve;
9. **Industrija, inovacije i infrastruktura:** izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost;
10. **Smanjenje nejednakosti:** smanjiti nejednakost između i unutar država;
11. **Održivi gradovi i zajednice:** učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim;
12. **Odgovorna potrošnja i proizvodnja:** obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje;
13. **Akcija za klimu:** preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njenih posledica;
14. **Život pod vodom:** očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse;
15. **Život na zemlji:** održivo upravljati šumama, cuzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i sprečiti uništavanje biodiverziteta;

---

⁷ <http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/UNCT%20Serbia%20SDGs%20brochure%20-%20SRB.pdf>

16. **Mir, pravda i snažne institucije:** promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima;
17. **Partnerstvom do cilja:** učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

2. Ciljevi održivog razvoja u strateškom okviru Srbije

Rezultati mapiranja pokazuju da je kroz postojeći strateški okvir Srbija već posvećena ostvarenju ciljeva održivog razvoja. Ipak, postoje oblasti u kojima nedostaju ključne sektorske strategije ili u kojima se ne prati sprovođenje određenih strateških dokumenata pa je teško oceniti napredak Srbije u realizaciji tog cilja.

Za potrebe mapiranja ciljevi održivog razvoja podjeljeni su u četiri grupe⁸:

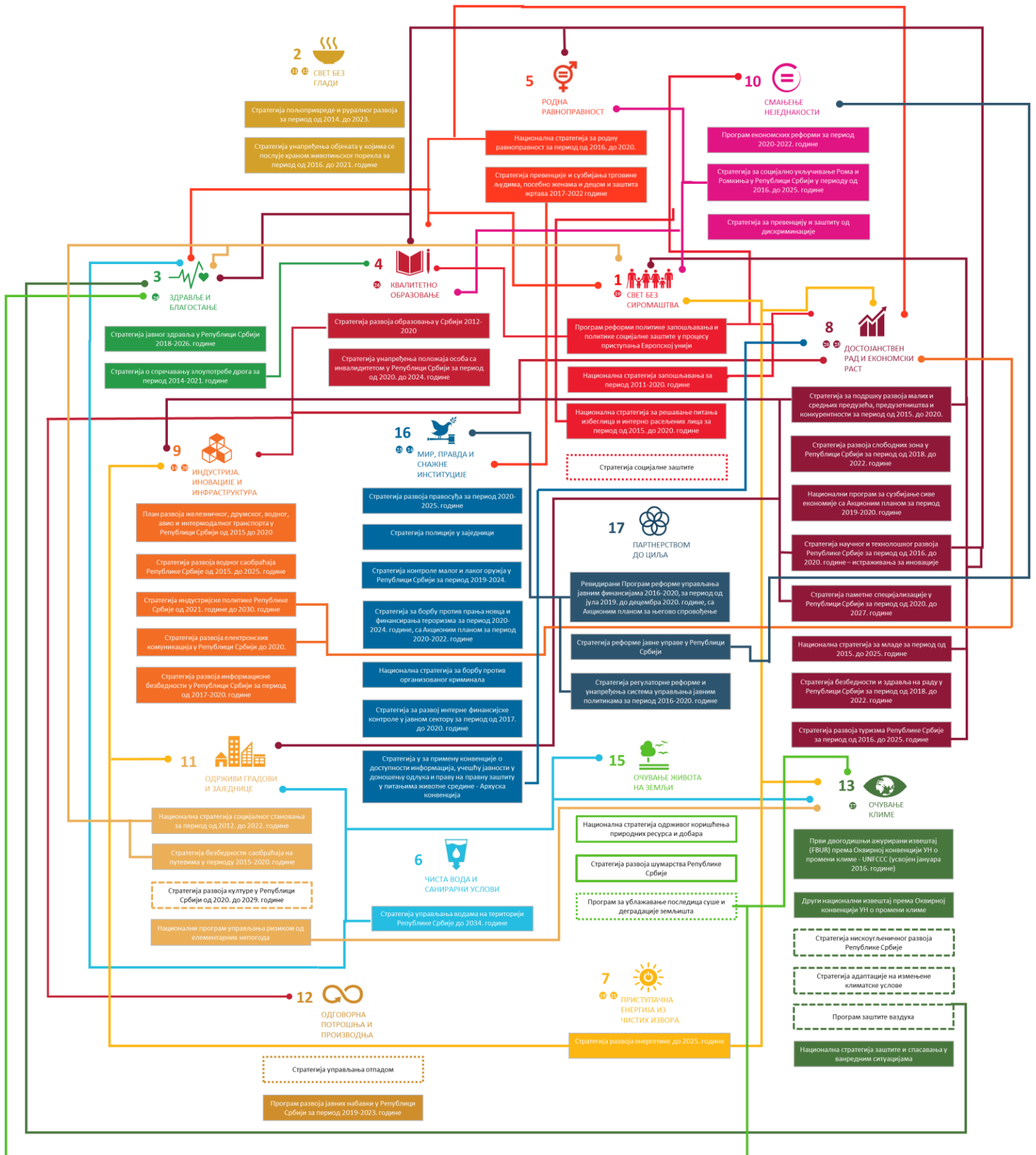
1. Ekonomski rast (ciljevi održivog razvoja 8 i 9);
2. Razvoj ljudskih resursa (ciljevi održivog razvoja 1,2,3,4,5 i 10);
3. Životna sredina i klima (ciljevi održivog razvoja 6,7,11,12,13 i 15);
4. Institucije, finansije i saradnja (ciljevi održivog razvoja 16 i 17).

U okviru poglavlja 2.2 data je detaljna analiza mapiranja, dok se u Aneksu 1 ovog dokumenta može naći tabela koja prikazuje pokrivenost COR i njihovih potciljeva sa strateškim okvirima prema sektorima koji čine ministarstva Vlade Republike Srbije i druge državne institucije koje su nadležne za sprovođenje strateškog okvira. Pored toga, u Aneksu 2 se može pronaći tabela sa detaljnim mapiranjem koja sadrži i mapiranje u odnosu na pregovaračka poglavlja u procesu pristupanja Srbije Evropskoj Uniji.

U sledećoj vizuelizaciji mapiranja izdvojeni su ključni strateški dokumenti u odnosu na COR. Pojedine strategije, kao što su Strategija zapošljavanja, Strategija nauke i tehnološkog razvoja i Strategija za mlade, relevantne su za veći broj ciljeva održivog razvoja, a u okviru ovog grafika one su pozicionirane u okviru COR koji u najvećoj meri zavise od njihove realizacije:

---

⁸ Циљ 14 који се односи на одрживо коришћење океана, мора и морских ресурса није узет у обзир зато што Србија нема директан приступ мору. Индиректни утицај на загађење мора од стране река покривен је у оквиру ЦОР 6.

2 **СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ**

Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023.

Стратегија унапређења објеката у којима се послује храном животињског порекла за период од 2016. до 2021. године

5 **РОДНА РАВНОПРАВНОСТ**

Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020.

Стратегија превенције и субвенција трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017-2022 године

10 **СМАЊЕЊЕ НЕЈЕДНАКОСТИ**

Програм економских реформи за период 2020-2022. године

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године

Стратегија за превенцију и заштиту од дискриминације

3 **ЗДРАВЉЕ И БЛАГОСТАЊЕ**

Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године

Стратегија о спречавању злоупотребе дрога за период 2014-2021. године

4 **КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ**

Стратегија развоја образовања у Србији 2012-2020

Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године

1 **СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА**

Програм реформи политике запошљавања и политике социјалне заштите у процесу приступања Европској унији

Национална стратегија запошљавања за период 2011-2020. године

Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. године

Стратегија социјалне заштите

8 **ДОСТОЈАНСТВЕН РАД И ЕКОНОМСКИ РАСТ**

Стратегија за подршку развоју малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020.

Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године

Национални програм за субвенције сиве економије са Акционим планом за период 2019-2020. године

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године – истраживања за иновације

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године

Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2016. до 2022. године

Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године

9 **ИНДУСТРИЈА, ИНОВАЦИЈЕ И ИНФРАСТРУКТУРА**

План развоја железничког, друмског, водног, авио и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2015 до 2020

Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2030. године

Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године

Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији до 2020.

Стратегија развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017-2020. године

16 **МИР, ПРАВДА И СНАЖНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ**

Стратегија развоја правосудја за период 2020-2025. године

Стратегија полиције у заједници

Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019-2024.

Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020-2024. године, са Акционим планом за период 2020-2022. године

Национална стратегија за борбу против организованог криминала

Стратегија за развој интерне финансијске контроле у јавном сектору за период од 2017. до 2020. године

Стратегија у закрпу конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција

17 **ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉА**

Ревидирани Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020, за период од јула 2019. до децембра 2020. године, са Акционим планом за његово спровођење

Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији

Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020. године

11 **ОДРЖИВИ ГРАДОВИ И ЗАЈЕДНИЦЕ**

Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године

Стратегија безбедности саобраћаја на путевима у периоду 2015-2020. године

Стратегија развоја културе у Републици Србији од 2020. до 2029. године

Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода

6 **ЧИСТА ВОДА И САНИРАНИ УСЛОВИ**

Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године

15 **ОЧУВАЊЕ ЖИВОТА НА ЗЕМЉИ**

Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара

Стратегија развоја шумарства Републике Србије

Програм за ублажавање последица суше и деградације земљишта

13 **ОЧУВАЊЕ КЛИМЕ**

Први догодишњи ажурирани извештај (FBUR) према Оквирној конвенцији УН о промени климе - UNFCCC (усвојен јануара 2016. године)

Други национални извештај према Оквирној конвенцији УН о промени климе

Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије

Стратегија адаптације на измене климатске услове

Програм заштите ваздуха

Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама

12 **ОДГОВОРНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА**

Стратегија управљања отпадом

Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019-2023. године

7 **ПРИСТУПЉИВА ЕНЕРГИЈА ИЗ ЧИСТИХ ИЗВОРА**

Стратегија развоја енергетике до 2025. године

2.1. Metodologija mapiranja

Mapiranje strateškog okvira Republike Srbije u odnosu na ciljeve održivog razvoja urađeno je u odnosu na sva aktivna strateška dokumenta Republike Srbije. Tamo gde oblast nije regulisana Strategijom, relevantni planovi i druga dokumenta su takođe uzeti u obzir. Kao osnov za strateški okvir uzeta je baza podataka Republičkog sekretarijata za javne politike. Pored toga, tamo gde je moguće, naznačen je i status sprovođenja strategije. Na kraju, naznačeni su i strateški dokumenti čije se usvajanje planira prema Nacionalnom programu za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (treća revizija iz 2018. godine) – NPAA. Za svaki od ciljeva održivog razvoja dat je kratak pregled stanja u ovoj oblasti u Republici Srbiji, uz korišćenje indikatora praćenja COR definisanih od strane UN, tamo gde su oni dostupni i drugih indikatora iz relevantnih domaćih i međunarodnih statističkih izvora i analiza. Pored toga, za svaki COR opisani su i relevantni međunarodni procesi, pre svega evropski, u kojima Srbija učestvuje, a koji su značajni za ostvarenje tog cilja. U analizi rezultata mapiranja korišćeni su elementi RIA metodologije Ujedinjenih nacija (Rapid Integration Assessment - RIA) za identifikovanje praznina u strateškom okviru kao i utvrđivanje relativne važnosti pojedinačnih strategija za COR.

Strateška dokumenta lokalnih vlasti u ovom Izveštaju nisu razmatrana. Prema 9. po redu mapiranju strateških/akcionih planova koje sprovodi Stalna konferencija gradova i opština (maj/juni 2015.) registrovano je 897 procesa planiranja u opštinama i gradovima, kao i 488 usvojenih važećih planova. Najveći broj usvojenih planova su krovne strategije razvoja (koje uključuju i strategije održivog razvoja). Od sektorskih dokumenata javnih politika najviše je onih koji pokrivaju oblast upravljanja otpadom, zaštitu životne sredine i socijalnu zaštitu. Ostali planovi na lokalnom nivou bave se uglavnom pitanjima osetljivih grupa kao što su deca, mladi, Romi, izbegla i raseljena lica, ali i oblasti koje su posebno važne za određene lokalne samouprave kao što je poljoprivreda, turizam i razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva⁹. U skladu sa novim Zakonom o planskom sistemu („Službeni glasnik RS“, broj 30/2018), jedinice lokalne samouprave su započele usvajanje planova razvoja. Krajem 2019. godine, usvojeno je prvih pet planova razvoja, a do novembra 2020. godine, doneto je još odluka o započinjanju njihove izrade, u skladu sa Uredbom o obaveznim elementima plana razvoja autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave („Službeni glasnik RS“, broj 107/2020). Republički sekretarijat javne politke je izradio Smernice za izradu planova razvoja jedinica lokalne samouprave¹⁰, u saradnji sa SKFO, u okviru kojih je dao preporuke za povezivanje prioriternih ciljeva razvoja jedinica lokalne samouprave sa COR.

2.2. Rezultati mapiranja

2.2.1. Ekonomski rast (ciljevi održivog razvoja 8 i 9)

U ovom segmentu opisani su rezultati mapiranja planskog okvira Republike Srbije u odnosu na ciljeve održivog razvoja 8 i 9 koji se prevashodno odnose na održiv ekonomski rast, zaposlenost, poboljšanje uslova za rad kao i održive industrijalizacije, razvoja infrastrukture i inovacija.

Cilj 8: Promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve.

Na globalnom nivou je u poslednjih 25 godina značajno umanjeno siromaštvo i povećano učešće srednje klase među zaposlenima. Ipak, u poslednje vreme može se primetiti sporiji ekonomski rast, povećanje nejednakosti i povećanje nezaposlenosti¹¹. Kao odgovor na ovaj problem, cilj održivog razvoja (COR) 8 promoviše inkluzivan i održiv ekonomski rast kroz povećanje produktivnosti i podršku tehnološkim

⁹ Analiza (procena uticaja) strateškog planiranja i programskog budžetiranja na nivou lokalnih samouprava, Стална конференција градова и општина, EU Exchange 4, septembar 2015.

¹⁰ https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Prirucnik-za-lokalnu-samoupravu-web_final.pdf

¹¹ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-8-decent-work-and-economic-growth.html>

inovacijama i preduzetništvu. Podsticanje preduzetništva i kreiranje novih radnih mesta značajno doprinose ostvarivanju održivog razvoja.

Nakon izbijanja svetske ekonomske krize, Republiku Srbiju je karakterisao sporiji privredni rast u odnosu na zemlje u okruženju. Mere fiskalne konsolidacije i poboljšanje uslova poslovanja doprineli su postepenom oporavku privrede počevši od 2015. Rast realnog BDP-a po glavi stanovnika (UN indikator 8.1.1.) u Srbiji za period 2010-2018. u proseku je iznosio 2,2%, dok u 2019. iznosi 4,8%.¹²

Cilj 8.1. je da se održi ekonomski rast u skladu sa nacionalnim okolnostima. S tim u vezi, program fiskalne konsolidacije doprineo je uravnoteženju javnih finansija i ostvarivanju pozitivnih stopa privrednog rasta. Prosečna stopa realnog rasta BDP-a iznosila je 2,9% u periodu 2015-2018, a u 2019. iznosi 4,2%.¹³ Kao posledica negativnih efekata prouzrokovanih pandemijom Kovid-19 očekuje se pad privredne aktivnosti po stopi od 1,1% u 2020¹⁴. Zemlje CIE su u većoj meri pogođene krizom i očekuje se prosečan pad od 4,6% BDP-a u 2020¹⁵. Prema procenama budžetski deficit u Srbiji će iznositi oko 9% BDP-a u 2020.¹⁶ što je više od proseka zemalja CIE (7,5% BDP-a)¹⁷. Veći stepen zaduživanja u cilju pribavljanja dodatnih finansijskih sredstava doprineće rastu javnog duga na nivo oko 60% u 2020.¹⁸

Srbija beleži rast industrijske proizvodnje od 0,3% u 2019.¹⁹ pre svega zahvaljujući oporavku prerađivačke industrije koja je privukla 28,9%²⁰ stranih direktnih investicija u 2019. godini i time diversifikovala oblasti proizvodnje. Ipak, u strukturi proizvodnje i dalje dominiraju proizvodi niže dodate vrednosti i stepena finalizacije. Srbija prema indikatoru sofisticiranosti proizvodnog procesa zauzima 72. mesto od ukupno 138. zemalja²¹, dok je godišnja stopa rasta BDP-a po zaposlenom (UN indikator 8.2.1) 3,7% u 2018.²² što govori o situaciji u Srbiji u vezi sa **ciljem 8.2** (postići više nivoa ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacija). U isto vreme, Srbija ulaže relativno malo u nauku i inovacije (0,92% BDP-a u 2018.) i ta ulaganja prehashodno dolaze iz javnog sektora (68,4%)²³. Slaba veza nauke i privrede reflektuje se u niskom broju zajednički objavljenih radova i malom broju registrovanih patenata.

Sektor usluga čini skoro 50%²⁴ BDP-a Srbije i predstavlja važnu okosnicu privrede u Srbiji. Sektor usluga beleži konstantan rast uz povećanje trgovinskog suficita²⁵. Na ovakav rast u sve većoj meri utiče razvoj IKT

¹² ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹³ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

¹⁴ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

¹⁵ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October>

¹⁶ Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2020. годину („Службени гласник РС“, бр. 135/2020

¹⁷ <http://www.fiskalnisavet.rs/latinica/ocene-i-misljenja.php>

¹⁸ http://www.fiskalnisavet.rs/doc/ocene-i-misljenja/2020/FS_Ocena_predloga_rebalansa_budzeta_Republike+preporuke_za_2021.pdf

¹⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201022.pdf>

²⁰ https://nbs.rs/documents/statistika/ino_ekonomski_odnosi/platni_bilans/fdi_delatnosti_2010_2019.xls

²¹ Извештај о глобалној конкурентности за 2019. годину, Светски економски форум.

²² <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

²³ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/100109?languageCode=sr-Latn>

²⁴ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

²⁵ https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/statistika/ino_ekonomski_odnosi/platni_bilans/bilans_usluga_2007_2019.xlsx

sektora, iako su i dalje u značajnoj meri prisutne usluge koje ne zahtevaju posebne veštine i znanja. Usluge zasnovane na znanju²⁶ čine samo 24,2% BDP-a²⁷.

U skladu sa **ciljem 8.3** (kreiranje novih radnih mesta i podsticanje preduzetništva) prisutan je pad neformalne zaposlenosti. Udeo neformalne zaposlenost u nepoljoprivrednim delatnostima (UN 8.3.1) iznosi 8,2% u 2019. (10,2% muškaraca i 5,8% žena)²⁸. Mala i srednja preduzeća i preduzetnici igraju važnu ulogu u ekonomiji Srbije čineći 99,8% od ukupnog broja kompanija i zapošljavajući 29,2% aktivne radne snage u 2019.²⁹ godini. Sektor MSPP učestvuje sa 31,3% u formiranju BDP-a³⁰. Prepreku u daljem razvoju ovog sektora predstavlja ograničen pristup izvorima finansiranja.

Neophodno je načiniti dodatne napore u povećanju efikasnosti resursa u potrošnji i proizvodnji (**cilj 8.4**). Domaća potrošnja materijala (UN indikator 8.4.2) iznosi 118.850 tona³¹ u 2018, dok je produktivnost resursa u porastu i iznosi 31,4 RSD/kg³².

U vezi sa ostvarenjem **cilja 8.5** (puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce) postoje pozitivni trendovi na tržištu rada u Srbiji. Zaposlenost (UN indikator 8.5.2.) je u 2019. godini porasla za 1,4 p.p i iznosi 49% dok je stopa nezaposlenosti na najnižem nivou u poslednjih par godina i iznosi 10,4% 2019. godine.³³ I pored uticaja pandemije Kovid-19, beleže se pozitivni trendovi na tržištu rada mereno održavanjem zaposlenosti na nivou od 48,2% i padom nezaposlenosti na 7,3% u drugom kvartalu 2020.³⁴ Ipak, i dalje postoji problem dugoročne nezaposlenosti, kao i nesrazmerno visok broj mladih i socijalno ugroženih grupa među nezaposlenima. Položaj žena je i dalje nepovoljan (one čine 44,3% zaposlenih iako čine 51,8% ukupne populacije) iako je prisutan pozitivan trend u smanjenju razlika između muškaraca i žena, kako u stopi nezaposlenosti (sa 1,8 p.p. u 2018. na 1,3 p.p. u 2019. godini), tako i stopi zaposlenosti (opala sa 15,1 p.p u 2018. godini na 14,7 p.p. u 2019)³⁵.

Mladi uzrasta 15-24 su u izrazito nepovoljnom položaju sa stopom nezaposlenosti od 27,5%³⁶ u 2019. (u poređenju sa 14,4% u EU-28³⁷). Nakon perioda pada, stopa nezaposlenosti mladih počela je rapidno da raste počevši od 2008. godine i dostigla 59,9% u 2011. godini, nakon čega je prisutan pad. Stopa

---

²⁶ Категорије узете у калкулацију: Ј - Информисање и комуникације, К - Финансијске делатности и делатност осигурања, М - Стручне, научне и техничке делатности, О - Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, П – Образовање, Q - Здравствена и социјална заштита, Р - Уметност; забава и рекреација

²⁷ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn> ,

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_\(KIS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_(KIS))

²⁸ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080301?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

²⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G202010112.pdf> ,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G202010113.pdf> ,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205658.pdf>

³⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G202010112.pdf> ,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G202010113.pdf> ,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201269.pdf>

³¹ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040201?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³² ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040202?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³³ Анкета о радној снази, 2019.

³⁴ Анкета о радној снази, Q2 2020.

³⁵ Анкета о радној снази, 2018, 2019

³⁶ Анкета о радној снази, 2019.

³⁷ Eurostat

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAN_custom_261913/default/table?lang=en

nezaposlenosti mladih (15-24) iznosi 20,7%³⁸ u Q2 2020. (16,4% u EU-27³⁹), što je skoro tri puta više od stope opšte nezaposlenosti.

Od velike važnosti za ostvarenje **cilja 8.6** (umanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni, niti su u procesu obrazovanja) je i činjenica da je udeo mladih (15-24) koji nisu zaposleni i nisu u programu obrazovanja i obuke (UN indikator 8.6.1.) čak 15,3% od ukupnog broja mladih u 2019.⁴⁰ Posmatrano po polu, 15,8% žena i 14,8% muškaraca uzrasta 15-24 nisu zaposleni niti u programu obrazovanja i obuke.

U skladu sa **ciljem 8.7** neophodno je iskoreniti prisilni rad, a naročito rad dece. U Srbiji dečiji rad (5-17 godina starosti) čini 9,5% populacije uzrasta 5-17 godina. Posmatrano po strukturi, dečiji rad u Srbiji je prisutniji kod dece majki bez obrazovanja ili nižeg obrazovanja, dece starosti 5-11 godina i kod siromašnijih porodica⁴¹.

Poštovanje prava radnika i obezbeđivanje zaštite i bezbednosti na radu (**cilj 8.8**) je regulisano Zakonom o radu u Republici Srbiji. U Srbiji je zabeležno 13.306 slučajeva povrede na radu od čega smrtna i teške povrede čine 13,9%.⁴² Najveći broj povreda je zabeležen u prerađivačkoj industriji (28,6%).

Sektor turizma u Srbiji, kao i na globalnom nivou, je u porastu što je izuzetno bitno za sagledavanje **cilja 8.9** (održivi turizam). Broj dolazaka turista je u 2019. godini povećan za 7,6% (stranih turista za 8%), a broj noćenja za 7,9% (stranih turista za 9,6%) u odnosu na prethodnu godinu⁴³. Učešće usluga smeštaja i ishrane (UN indikator 8.9.1) u BDP-u iznosi 1,4% u 2019.⁴⁴

Učinjen je napredak u pristupu bankarskim, finansijskim i uslugama osiguranja (**cilj 8.10**). Broj filijala komercijalnih banaka na 100.000 odraslih stanovnika (u %) (UN indikator 8.10.1a) iznosi 27,84 (27,7 u 2018.), a broj automatizovanih bankomata (ATM) (UN indikator 8.10.1b) beleži kontinuirani rast i iznosi 51,35 u 2019. (49,24 u 2018.).⁴⁵

2. EU i drugi međunarodni procesi u ovoj oblasti

Strategija Evropa 2020 za pametan, održiv i inkluzivan ekonomski rast predstavlja direktan odgovor Evropske unije na Cilj održivog razvoja 8. Ovaj cilj je i duboko usađen u deset prioriteta „Strateške agende Unije u vremenima promena“⁴⁶ koji je usvojio Evropski savet kao što su podrška za poslove, rast i investicije (prioritet 1), jače i pravednije unutrašnje tržište sa ojačanom industrijskom osnovom (prioritet

³⁸ Анкета о радној снази, Q2 2020.

³⁹ Eurostat

⁴⁰ ЦОП, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080601?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹ ЦОП, ПЗС <http://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080701&indicator=08070101IND02>

⁴² <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2020-03/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%20%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%20%D0%B8%20%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%99%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%202019.%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D1%83.pdf>

⁴³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201020.pdf>

⁴⁴ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

⁴⁵ ЦОП, ПЗС <http://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN081001&indicator=08100101IND01>

⁴⁶ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/143477.pdf

4) kao i jača i pravednija ekonomska i monetarna unija – sa fokusom na socijalne politike i korporativnu društvenu odgovornost (prioritet 5).

Ovi principi EU se reflektuju na konkretne programe i investicije koji se sprovode. **Investicioni plan za Evropu** planira da do 2020. godine mobilise 500 milijardi evra za investicije u ključne sektore kao što su obrazovanje, zdravstvo, voda, energija, transport i druge oblasti a sve to imajući u vidu daleku budućnost Evropske unije. Samim tim, fokus projekata je na održivoj energiji, cirkularnoj ekonomiji, ublažavanju posledica klimatskih promena i drugim važnim temama. Sam princip cirkularne ekonomije je odgovor EU na to kako stvoriti nova radna mesta i rast stimulisanjem održive proizvodnje i potrošnje. Evropski okvir za nauku i inovacije „**Horizont 2020**“ je u velikoj meri fokusiran na veću konkurentnost evropske privrede kroz razvoj i primenu novih tehnologija.

Navedeni principi EU prenose se i kroz proces pristupanja Evropskoj Uniji i na zemlje kandidate kao što je Srbija. U okviru velikog broja pregovaračkih poglavlja, Srbija usklađuje svoju regulativu sa principima EU koji su ključni za održiv ekonomski rast. To su pre svega poglavlja **20** (preduzetništvo i industrijska politika), **17** (ekonomska i monetarna politika) i **19** (socijalna politika i zapošljavanje). Od velike važnosti su i poglavlja **25** (nauka i istraživanje), **9** (finansijske usluge) ali **1** (slobodno kretanje robe), **4** (slobodno kretanje kapitala), **2** (slobodno kretanje radnika), **26** (obrazovanje i kultura).

Pored usklađivanja regulative, Srbija kao zemlja kandidat za članstvo u EU učestvuje u tri programa Evropske unije koji su od izuzetne važnosti za teme pokrivene COR 8. Počev od 2008. godine Srbija učestvuje u **evropskim okvirnim programima za nauku, istraživanje i inovacije**, dok počev od 2015. godine, srpske kompanije mogu da učestvuju i u **COSME** programu EU za podršku konkurentnosti malih i srednjih preduzeća. Još jedan od ključnih programa u kojima Srbija učestvuje je i EaSI – Program EU za zapošljavanje i socijalne inovacije.

Tema održivog ekonomskog rasta deo je i važnih regionalnih inicijativa u kojima Srbija učestvuje. **Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2020. godine** zasnovana je na istim principima kao i strategija Evropa 2020 a to su pametan, održiv i inkluzivan rast. U okviru **Berlinskog procesa** veliki fokus stavljen je na ekonomska i socijalna pitanja. Sve makro-regionalne strategije i procesi u kojima Srbija učestvuje, kao što je Dunavska strategija, stavljaju veliki fokus na ulogu regionalne saradnje ka ostvarenju održivog ekonomskog rasta.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030

Veliki broj strategija Republike Srbije prepoznaje važnost sektorskih javnih politika za ostvarenje opšteg cilja dugoročnog i održivog ekonomskog rasta. COR 8 je duboko povezan sa oblastima obrazovanja, zapošljavanja, vladavine prava, jačanja institucija, nauke i inovacija i mnogim drugim segmentima koji su tema drugih ciljeva održivog razvoja.

COR 8 – Ciljna vrednost: Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima (8.1) reflektovan je u velikom broju strateških dokumenata Republike Srbije. Dva ključna dokumenta za postizanje održivog ekonomskog rasta su **Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu**⁴⁷ kao i **Program ekonomskih reformi za period 2020-2022. godine**⁴⁸.

Cilj fiskalne politike u narednom srednjoročnom periodu je kontinuitet i jačanje fiskalne discipline koja obezbeđuje nastavak silaznog trenda duga, čime se obezbeđuje podsticaj privrednom rastu. Nakon

⁴⁷ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/fiskalna-strategija-za-2021-godinu-sa-projekcijama-za-2022-i-2023-godinu/>

⁴⁸ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/program-ekonomskih-reformi-erp/>

uspešno okončanog Aranžmana iz predostrožnosti čiju je okosnicu predstavljao program fiskalne konsolidacije, sklopljen je novi Aranžman sa MMF koji je u prvi plan stavio strukturne reforme i njihov uticaj na rast. Predviđeno je da Aranžman traje do kraja 2020. godine. Instrument koordinacije politika predstavlja nastavak sprovođenja programa strukturnih reformi sa ciljem održanja dostignute makroekonomske i finansijske stabilnosti, otvaranja novih radnih mesta i ubrzanja privrednog rasta.

Program ekonomskih reformi vrši prioretizaciju strukturnih reformi koje su već sadržane u sektorskim startegijama i omogućava centralizovano praćenje njihovog sprovođenja, ali i merenja njihovog društvenog uticaja i uticaja na konkurentnost. Strukturne reforme u ERP 2020. -2022. obuhvataju sledeće oblasti: reforma tržišta energije i transporta; poljoprivreda, industrija i usluge; poslovni ambijent i borba protiv sive ekonomije; istraživanje, razvoj i inovacije i digitalna ekonomija; trgovinske reforme, obrazovanje i veštine; zaposlenost i tržište rada; socijalna zaštita i uključivanje.

Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. godine do 2020. godine („Istraživanja za inovacije“)⁴⁹ samo delimično pokriva elemente definisane u **COR 8 – Ciljna vrednost: Postići više nivoa ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacije (fokus na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore) (8.2)**. Osnov ove Strategije čini unapređenje izvrsnosti i relevantnosti naučnih istraživanja u Republici Srbiji, kao i jačanje povezanosti nauke, privrede i društva radi podsticanja inovacija. Fokus je na tome kako se može unaprediti javni naučnoistraživački sistem u Srbiji i kako kroz bolju povezanost sa privredom ovaj sektor može doprineti ekonomskom rastu. U toku je izrada nove strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine, pod motom MOĆ ZNANJA.

Strateški okvir za unapređenje opšteg tehnološkog nivoa industrije u Srbiji dodatno se unapredio u okviru **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine**⁵⁰ i **Strategije industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine**.⁵¹ **Strategija pametne specijalizacije** fokusira se na stvaranje inovacije tj. da pametna i kreativna Republika Srbija bude visokokonkurentna u svetu i prepoznata po inovacijama zasnovanim na znanju, partnerstvima iz domaćeg ekosistema i kreativnosti pojedinaca u sledećim prioritarnim oblastima: (1) Održive visoko tehnološke proizvodnje hrane visoke dodate vrednosti za budućnost, (2) Sofisticiranih softverskih rešenja za globalno tržište i (3) Međusektorskih utemeljenih industrijskih inovacija. Od sedam strateških oblasti intervencije u okviru **Strategije industrijske politike Republike Srbije** dve se odnose na digitalnu transformaciju i inovacije.⁵²

U Srbiji postoji dobro razvijen strateški okvir za ostvarenje **COR 8 – Ciljna vrednost: Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne aktivnosti, stvaranje pristojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama. (8.3)**. Ključni strateški dokument u ovoj oblasti je **Strategija za podršku malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine sa Akcionim planom**⁵³. Ova strategija je duboko integrisala i principe Akta o malim preduzećima, koji predstavlja okvir politike razvoja malih preduzeća u EU. Strateški ciljevi definisani ovim dokumentom su unapređenje poslovnog okruženja, unapređenje pristupa izvorima finansiranja, kontinuirani razvoj ljudskih resursa, jačanje održivosti i konkurentnosti

⁴⁹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

⁵⁰ <https://pametnaspecijalizacija.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/09/>

⁵¹ <https://privreda.gov.rs/propisi/strategija-industrijske-politike-republike-srbije-od-2021-do-2030-godine/>

⁵² Види Акциони план Стратегије стр.36-43

⁵³ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

MSPP, unapređenje pristupa novim tržištima i razvoj i promocija preduzetničkog duha i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva. U okviru sprovođenja ove Strategije, 2016. godina proglašena je „Godina preduzetništva“ i pod okvirom ove inicijative unapređena je koordinacija svih ključnih aktera i povećana finansijska podrška za sektor MSPP. Imajući u vidu rezultate ostvarene u okviru Godine preduzetništva i važnosti sektora MSPP za ekonomski razvoj Srbije, ova inicijativa je 2017. godine prerasla u program „Decenija preduzetništva“. Od velike važnosti je i **Nacionalni program za borbu protiv sive ekonomije** koji je usvojen od strane Vlade Republike Srbije u saradnji sa NALED-om (Nacionalna Alijansa za lokalni ekonomski razvoj).

Strategija industrijske politike Republike Srbije u okviru cirkularne ekonomije, kao jedne od strateških oblasti intervencija u okviru koje se definišu ciljevi i mere, uključuje i zaštitu životne sredine čime će se ostvariti bolja povezanost sa **COR 8 – Ciljna vrednost: Progressivno unaprediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine (8.4).**

Kreativne industrije su izuzetno prisutne u Srbiji i beleže stalni porast. **Strategijom pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine** glavni prioriteti koji će biti podržani u oblasti Kreativnih industrija su: (1) Kreativna audiovizuelna produkcija, (2) Video igre i interaktivni mediji, (3) Pametna ambalaža.⁵⁴

Razvoj kreativnih industrija se navodi i u **Predlogu strategiji razvoja kulture u Republici Srbiji od 2020. do 2029. godine** (koja je nakon izbora nove Skupštine, u redovnoj proceduri vraćena Vladi na razmatranje), u okviru Posebnog cilja 4. *Unapređenje međunarodne saradnje i procesa evropskih integracija u oblasti kulture*, koji je usmeren na aktivno prisustvo kulture i umetnosti Republike Srbije u inostranstvu i intenzivno međunarodno predstavljanje, kako savremenog stvaralaštva i kreativnih industrija, tako i kulturnog nasleđa. Takođe, mera 1.3 odnosi se na stvaranje povoljnog ambijenta za razvoj i unapređenje savremenog stvaralaštva i kreativnih industrija.⁵⁵

Veliki broj aktivnosti koje su usmerene ka ostvarenju **COR 8 – Ciljna vrednost: Puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrednosti (8.5)** definisan je u okviru **Nacionalne strategije zapošljavanja za period od 2011. do 2020. godine**. Prioriteti ove Strategije su podsticanje zapošljavanja u manje razvijenim regionima, unapređenje ljudskog kapitala, veće socijalno uključivanje, unapređenje institucija, razvoj tržišta rada i redukovanje dualnosti na tržištu rada.

Strategija definiše i sistemske preduslove za politiku jednakih mogućnosti u ekonomiji kroz podsticanje ženskog preduzetništva, samozapošljavanje i zapošljavanje žena, smanjenje diskriminacije i jačanje kapaciteta svih aktera kako bi se otklonile diskriminacije i bolje koristili ženski resursi. Posebne mere za podršku ženskom preduzetništvu sprovode se i u okviru Strategije za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Dodatno unapređenje u ovom segmentu očekuje se usvajanjem Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Dodatni uslovi za ostvarenje cilja 8.5 biće omogućeni unapređenjem regulatornog okvira za socijalno preduzetništvo što je prepoznato kao prioritet u okviru Strategije za podršku malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu.

COR 8 – Ciljna vrednost: Smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke (8.6) je jedan od glavnih prioriteta **Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025.**

⁵⁴ <https://pametnaspecijalizacija.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/09/> Види Стратегију, стр. 63-69, стр. 77

⁵⁵ <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/3993/strategija-razvoja-kulture-od-2020--do-2029-godine.pdf>

Види Стратегију, стр.56-57

godine⁵⁶. Među devet strateških ciljeva ovog dokumenta nalaze se i zapošljivost i zaposlenost mladih kao i kvalitet i mogućnosti za sticanje kvalifikacija i razvoj kompetencija i inovativnosti mladih. Zapošljavanje mladih prepoznato je kao prioritet i u okviru Strategije zapošljavanja. Od izuzetne važnosti su i inicijative pokrenute u okviru **Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020.**⁵⁷ godine koja, između ostalog, ima za cilj da unapredi kvalitet i pristup svim nivoima obrazovanja ali i njihovu povezanost sa potrebama poslodavaca u Srbiji.

Postoji razvijen strateški okvir kao odgovor na **COR 8 - Ciljna vrednost: Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike (8.8)**. Ova tema pokrivena je Strategijom zapošljavanja i **Strategijom bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine**, sa Akcionim planom⁵⁸. Vizija ove strategije jeste stalni rad na unapređenju oblasti bezbednosti i zdravlja na radu kroz, dalje usaglašavanje propisa sa propisima EU, kao i zajednički rad poslodavaca, zaposlenih, sindikata i države na unapređenju i podizanju svesti u ovoj oblasti, unapređenje znanja i veština, odnosno uspostavljanje kulture rada i stvaranje preduslova dobrobiti na radu i kvaliteta života i zdravlja na radu. Vizija je usmerena i na duži period od sprovođenja ove strategije jer se na taj način ostvaruju bezbedni i zdravi uslovi za rad za sve zaposlene u Republici Srbiji.

Prvi cilj nedavno usvojene **Strategije razvoja turizma** Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine je održiv ekonomski, ekološki i socijalni razvoj turizma u Republici Srbiji. Princip održivog turizma protkan je kroz sve aktivnosti predložene Strategijom i samim tim ova Strategija pruža dobar okvir za postizanje **COR 8 – Ciljna vrednost: Osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma (8.9)**.

COR 8 – Ciljna vrednost: Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve (8.10) nije detaljno pokriven postojećim strateškim okvirom iako je unapređenje pristupa izvorima finansiranja jedan od prioriteta Strategije za MSPP i postoje različiti programi Narodne banke Srbije i Ministarstva privrede koji imaju za cilj da povećaju finansijsku pismenost svih ili unaprede pristup bankarskim uslugama MSPP. Jedan od ključnih koraka koji će budućnosti doprineti ostvarenju ovog cilja biće i uspostavljanje institucionalnog i pravnog okvira za mikrofinansiranje koje se očekuje u narednom periodu.

CILj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost

1. Kratak opis stanja

Tehnološki napredak i inovacije su osnov za održiv ekonomski razvoj. Pristup kvalitetnoj infrastrukturi i informacionim i komunikacionim tehnologijama omogućava većem broju ljudi da učestvuju u ekonomiji zasnovanoj na znanju, pruža im dostupnost obrazovanju i podstiče preduzetništvo. Ipak, na globalnom nivou, 4 milijardi ljudi i dalje nema pristup internetu. Kao odgovor na ovaj problem, cilj održivog razvoja (COR) 9 promoviše izgradnju prilagodljive infrastrukture, održivu industrijalizaciju i podsticanje inovativnosti. Tehnološki progres u sinergiji sa unapređenjem transporta i korišćenjem obnovljivih izvora energije doprinosi ostvarenju ovog cilja.

U segmentu **kvalitetne, pouzdane, održive i prilagodljive infrastrukture** na koji se odnosi cilj **9.1**, situacija u Srbiji se bitno razlikuje u odnosu na tip infrastrukture. U segmentu transporta, mreža puteva u Srbiji je u značajnoj meri izgrađena i rekonstruisana. Pored izgradnje ključnih deonica na Koridorima X i XI, kontinuirano se unapređuje i mreža lokalnih puteva što doprinosi rastu prevoza robe i putnika (4,7 mlrd.

⁵⁶http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/attachments/article/389/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf

⁵⁷http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/strategija_obrazovanja_do_2020.pdf

⁵⁸<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/96/1/reg>

putničkih km i 8,2 mlrd. netotonskih km u 2019.)⁵⁹. Postoje brojne regulatorne barijere na graničnim prelazima koje nepovoljno utiču na trgovinsku razmenu tako što povećavaju troškove i stvaraju nepouzdanost u transportu robe. Zastarela železnička mreža ograničava putnički i teretni železnički saobraćaj (286 mil. putničkih km i 2,8 mlrd. netotonskih km. u 2019.)⁶⁰. Putnički i teretni promet železnicom u Srbiji niži je od svih zemalja u regionu. Jedan od glavnih razloga je zastarelost železničke mreže (niska nosivost uz ograničenu maksimalnu brzinu u železničkom saobraćaju). Postojeći infrastrukturni kapaciteti u rečnom saobraćaju ograničavaju brzinu pretovara u lukama i konkurentnost robe na tržištu. Postepeno unapređenje rečne infrastrukture doprinelo je rastu prevoza tereta na unutrašnjim vodnim putevima za 20% u 2019. Na pouzdanost i prilagodljivost infrastrukture u Srbiji nepovoljno utiču nedostatak inteligentnih transportnih sistema i kombinovanog/intermodalnog transporta. Infrastruktura u sektoru energetike je takođe zastarela (proizvodni kapaciteti prosečne starosti preko 30 godina) što dovodi do nepouzdanog napajanja, gubitka u proizvodnji električne energije, kao i nesrazmerno visokog uticaja na životnu sredinu. Prisutan je linijski transportni sistem pripodnog gasa sa samo jednim ulazom u zemlju što doprinosi rastu energetske zavisnosti (neto uvozna zavisnost energenata iznosi 34,8% u 2018.)⁶¹.

Srbija beleži rast sektora industrije poslednjih godina što je od važnosti za ostvarenje **cilja 9.2: inkluzivna i održiva industrijalizacija**. Oporavku sektora industrije je doprinela prerađivačka industrija koja je privukla čak 28,9%⁶² stranih direktnih investicija u 2019. i time diversifikovala oblasti proizvodnje. Proizvodi niže dodate vrednosti i stepena finalizacije i dalje dominiraju u strukturi proizvodnje. Učešće BDV-a prerađivačke industrije u BDP-u je u padu i iznosi 13,7%, dok je BDV prerađivačke industrije po glavi stanovnika u porastu i iznosi 921,9 USD u 2019.⁶³ Zaposlenost u prerađivačkoj industriji kao udeo u ukupnoj zaposlenosti je u porastu i iznosi 18,7% (rast od 0,4 p.p.)⁶⁴

Cilj **9.3.** odnosi se na **pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama** i njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta. Mala i srednja preduzeća u Srbiji učestvuju sa 45,5% u uvozu roba u Srbiji i sa samo 37,9%⁶⁵ u izvozu roba u 2018. što govori u nedovoljnoj međunarodnoj konkurentnosti ovog sektora. Potražnja MSP za finansijskim uslugama je značajna (procenjena na 13,9% BDP-a od strane Evropske investicione banke⁶⁶) i visok procenat firmi, čak 40%, se zadužilo kod banaka. U Srbiji 48,2% MSPP se zadužuje kod banaka u 2019. (UN indikator 9.3.2)⁶⁷. Potrebno je proširiti obuhvat izvora finansiranja za inovativne i start-up kompanije u vidu fondova rizičkog kapitala i drugih instrumenata.

Za postizanje cilja **9.4** koji se odnosi na **održive industrije**, veća efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije, od velike važnosti je i emisija CO₂ gasova u odnosu na BDP (UN indikator 9.4.1.) koja je u Srbiji duplo veća nego prosek zemalja Evropske unije (emisija CO₂ po jedinici dodate vrednosti 0,49 kg/\$ 2017.)⁶⁸.

⁵⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201174.pdf>

⁶⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201174.pdf>

⁶¹ Энергетски биланс, 2020

⁶² https://nbs.rs/documents/statistika/ino_ekonomski_odnosi/platni_bilans/fdi_po_zemljama_2010_2019.xls

⁶³ ЦОР, ПЗС <http://sdg.indikatori.rs/area/industry-inovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090201&indicator=09020102IND11>

⁶⁴ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN090202?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

⁶⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/pdf/G20206006.pdf> ,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Xls/G20201195.xlsx>

⁶⁶ http://www.eib.org/attachments/efs/assessment_of_financing_needs_of_smes_serbia_en.pdf

⁶⁷ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

⁶⁸ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

Kao što je već napomenuto u okviru cilja 8.2, Srbija ulaže daleko manje od zemalja EU u nauku i istraživanja (UN indikator 9.5.1.), što je nepovoljna polazna osnova za ostvarenje **cilja 9.5: proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete i podsticati inovacije**. Ukupna ulaganja u istraživanje i razvoj iznose 0,92% BDP-a u 2018.⁶⁹ Iako je broj istraživača (UN indikator 9.5.2) u Srbiji u porastu u proteklih deset godina, Srbija ima 2.322⁷⁰ istraživača na milion stanovnika što je manje od proseka zemalja EU koji iznosi 3.994⁷¹ istraživača na milion stanovnika u 2018. Učešće privatnog sektora u domenu nauke je nisko gledajući i nivo investicija, broj istraživača i obim istraživanja koja se sprovode u okviru kompanija.

Cilj 9.c. odnosi se na **povećanje pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama**. Iako je u Srbiji široko rasprostranjen pristup računarima i internetu u privrednim društvima, Srbija daleko zaostaje od evropskih zemalja u pristupu širokopojasnom internetu (UN indikator 9.c.1). U 2019. godini pristup širokopojasnom internetu imalo je 79% domaćinstava u odnosu na 89% u zemljama EU-28⁷². Udeo stanovništva obuhvaćen mobilnom mrežom je visok u Srbiji i iznosi 99,16% za 2G mrežu, 98,88% za 3G mrežu i 96,86% za 4G mrežu u 2019.⁷³ Srbija je lošije plasirana od većine evropskih zemalja prema indeksu mrežne spremnosti (Network Readiness Index – NRI) koji je indikator digitalne ekonomije (Srbija zauzima 52. mesto od 134 zemlje) što ukazuje na ograničenu mogućnost za uključivanje i jačanje IT sektora.

2. EU i drugi međunarodni procesi u ovoj oblasti

Evropske politike i instrumenti su u velikoj meri uslašeni sa COR 9. **Investicioni plan za Evropu**, koji je opisan u okviru COR 8, pokriva strateške investicije u oblastima infrastrukture, nauke, inovacija i finansijskih instrumenata za podršku inovativnim kompanijama.

Evropski okvir za nauku i inovacije „**Horizont 2020**“, u kome Republika Srbija učestvuje ravnopravno sa zemljama članicama, uspeo je da generiše značajno veće investicije u nauku i nove tehnologije nego prethodni okvirni program EU za nauku i istraživanja i da u velikoj meri fokusira naučna istraživanja na razvoj novih tehnologija i rešavanje velikih društvenih izazova.

Održiva industrijalizacija tema je i brojnih pregovaračkih poglavlja kroz koje Republika Srbija usklađuje svoju regulativu sa principima EU. To su pre svega poglavlja **14** (transportna politika), **21** (transevropska mreža), **15** (energetika), **20** (preduzetništvo i industrijska politika), **25** (nauka i istraživanje), **9** (finansijske usluge) i **10** (informaciono društvo i mediji).

Za razvoj energetske infrastrukture izuzetno je bitna *Energetska zajednica Jugoistočne Evrope*, čija je Republika Srbija članica a u okviru koje se definišu regionalni prioriteti u ovom sektoru.

U sektoru transporta, od velike važnosti je učešće Republike Srbije u *Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu*, sa sedištem u Beogradu. Nedavno potpisanim sporazumom u Trstu, ova opservatorija će prerasti u Transportnu zajednicu regiona.

Regionalni prioriteti u oblasti transporta i energetike deo su i **Digitalne agende za zapadni Balkan 2018. godine**⁷⁴, gde je EU takođe povećala tehničku pomoć za uvođenje širokopojasnih mreža u regionu.

U domenu unapređenja pristupu IKT ne postoje značajniji regionalni ili evropski procesi u kojima Republika Srbija učestvuje. *Savet za regionalnu saradnju* započeo je aktivnosti na unapređenju regionalne saradnje

⁶⁹ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

⁷⁰ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050201?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

⁷¹ https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.SCIE.RD.P6?name_desc=false

⁷² Eurostat, Households with broadband access

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00073/default/table?lang=en>

⁷³ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN090801?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

⁷⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_4242

u ovoj oblasti tokom 2016. godine. *Berlinski proces* prepoznaje ovu tematiku kao važnu ali još uvek ne postoje konkretni programi za investicije ili unapređenje regionalne saradnje.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

Pored **Strategije industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine** i veliki broj drugih strateških dokumenata Republike Srbije je povezano sa elementima neophodnim za ostvarenje COR 9. Postoji jaka veza između ovog cilja, koji se pre svega odnosi na održivu industrijalizaciju, sa oblastima održivog ekonomskog rasta, naukom i inovacijama, zaštitom životne sredine, održivim upravljanjem resursima i drugim temama.

Za ostvarenje **COR 9 – Ciljna vrednost: Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu (9.1)** od velike važnosti su sektorske strategije u domenu transporta i energetike. U toku je priprema nove **Strategije transporta za period do 2025. godine** i koja će obuhvatiti sve modalitete transporta. Trenutno, **Plan razvoja železničkog, drumskog, vodnog, avio i intermodalnog transporta do 2020. godine**⁷⁵ kao i **Nacionalni program javne železničke infrastrukture**⁷⁶ i **Strategija razvoja vodnog saobraćaja**⁷⁷, služe kao strateški osnov za razvoj transportne infrastrukture u Srbiji.

U oblasti energetike krovni strateški dokument je **Nacionalna strategija razvoja energetike do 2025. godine**, sa projekcijom do 2030. godine⁷⁸. Jedan od osnovnih principa Strategije je održiva energetika sa fokusom na unapređenje energetske efikasnosti, povećanje udela energije iz obnovljivih izvora, unapređenje zaštite životne sredine u svim oblastima energetike i stvaranje uslova za dinamičnije investiranje u energetiku. Uslovi, način, dinamika i mere za ostvarivanje Strategije energetike utvrđeni su **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine.**⁷⁹ Prema NPAA planirano je i usvajanje Strategije upravljanja mineralnim i drugim geološkim resursima Republike Srbije do 2018. godine, ali ovaj dokument javne politike još uvek nije usvojen.

U vezi sa **COR 9 – Ciljna vrednost: Inkluzivna i održiva industrijalizacija (9.2), Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine** naglašava da je dinamičan (dovoljan volumen), pametan (baziran na znanju i inovacijama), **održiv** (vodi računa o resursnoj raspoloživosti i efikasnosti upotrebe) i **inkluzivan** (teži socijalnoj koheziji) **rast** prioritet broj jedan za industrijsku politiku Republike Srbije i da će svi ciljevi, mere i aktivnosti industrijske politike biti evaluirane iz perspektive doprinosa podizanju konkurentnosti industrije i opštem privrednom rastu u Republici Srbiji. Konkurentna industrija Republike Srbije daje značajan doprinos visokom održivom ekonomskom rastu, merenom stopom rasta nacionalnog BDP i boljem kvalitetu života građana Republike Srbije, merenim visinom BDP po stanovniku.

---

⁷⁵http://www.rsip.gov.rs/malodrvo/bazastrategija/10_saobracaj_i_komunikacije/10_11_plan_razvoja_zeleznickog_drumskog_vodnog_vazdusnog/10.11_plan_razvoja_zeleznickog_drumskog_vodnog_vazdusnog_i_intermodalnog_transporta_u_periodu_2015-2020_godine.pdf

⁷⁶<http://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Nacionalni%20program%20zel%20infrastrukture%20SRBIJE%202017-2021%2020.9.2016.doc>

⁷⁷ <http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/strategija-razvoja-vodnog-saobratshaja-republike-srbije-od-2015-do-2025-godine>

⁷⁸ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2014/113-14Lat.pdf

⁷⁹ <https://www.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/UREDBA%20O%20UTVRDJIVANJU%20PROGRAMA%20OSTVARIVANJA%20STRATEGIJE%20RAZVOJA%20ENERGETIKE%20ZA%20PERIOD%20OD%202017%20DO%202023.pdf>

Strategija za podršku malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine sa Akcionim planom⁸⁰ uključuje mere za poboljšanje pristupa finansiranja za MSPP, za njihovu internacionalizaciju i uključivanje u lance vrednosti koji su principu bitni za ostvarenje **COR 9 – Ciljna vrednost: Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta (9.3)**. Programi za integraciju MSPP u lance vrednosti, kao i druge mere finansijske podrške, sprovode se od strane Razvojne agencije Srbije i drugih državnih institucija.

COR 9 – Ciljna vrednost: Održive industrije, veća efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije (9.4). Od važnosti za realizaciju ovog cilja je Plan Republike Srbije za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte koji je Vlada usvojila u junu 2015. godine i kojim se Srbija obavezala da do 2030. godine umani nivo ovih emisija za 9,8% u odnosu na nivo iz 1990. godine. U skladu sa NPAA planirano je i Usvajanje Zakona o sistemu smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i pratećih uredbi i pravilnika. Pripremljen je Nacrt zakona o klimatskim promenama koji treba da uredi sistem za ograničenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, sistem za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove, i sistem za monitoring, izveštavanje, verifikaciju.

Od velike važnosti za ostvarenje ovog cilja je i sprovođenje gore pomenute **Strategije razvoja energetike**. Određene sektorske politike i regulative takođe uzimaju u obzir održivost resursa i čiste tehnologije. Dobar primer je politika koja reguliše oblast zelenih i socijalnih aspekata javnih nabavki kao i odnosa prema MSP koja je u značajnoj meri usaglašena s odredbama Direktive 2014/24/EU. Do kraja 2017. godine planirane su sledeće aktivnosti: promovisanje energetske uštede u sektoru javnog saobraćaja i zgrada kojima raspolaže država u cilju ostvarivanja dve grupe ciljeva: ekonomičnosti koja se postiže po osnovu manje potrošnje energije i ekološkog cilja koji se ogleda u smanjenju emisije gasova i manje emisije ugljen-dioksida; izrada metoda izračunavanja troškova životnog ciklusa predmeta nabavke i izrada modela standardnih „ekoloških“ tehničkih specifikacija za određene proizvode.

COR 9 – Ciljna vrednost: Proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete i podstaći inovacije (9.5) pokrivena je **Strategijom naučnog i tehnološkog razvoja** Republike Srbije do 2020. godine⁸¹ koja je detaljno opisana u okviru COR 8. Od važnosti za ostvarenje cilja 9.5 su elementi Strategije koji se odnose na povećanje ulaganja u nauku i istraživanje, uvođenje novog modela finansiranja nauke, jačanje veza između nauke i privrede kao i razvoj naučnoistraživačkih kadrova.

Strategijom pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine definisan je opšti cilj koji glasi: *Usmeren razvoj Republike Srbije ka visoko konkurentnoj privredi kroz istraživanje, razvoj, inovacije i preduzetničke inicijative u oblastima 4S*. Jedan od važnih ciljeva u oblasti mašina i proizvodnih procesa budućnosti je unapređenje saradnje firmi sa naučno-istraživačkim organizacijama kroz iniciranje zajedničkih istraživačko-razvojnih projekata.

Strategija razvoja elektronskih komunikacija⁸² u Republici Srbiji od 2010. do 2020. godine i **Strategija razvoja informacionog društva**⁸³ u Republici Srbiji do 2020. godine zajedno čine Digitalnu agendu Republike Srbije. Ovaj strateški okvir, zajedno sa nedavno usvojenom **Strategijom razvoja informacione bezbednosti**⁸⁴ u Republici Srbiji za period od 2017. do 2020. godine, kao i **Program za osnaživanje žena u**

⁸⁰ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

⁸¹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

⁸² <http://mtt.gov.rs/download/3/Strategija%20razvoja%20elektronskih%20komunikacija%20u%20RS%202010-2020.pdf>

⁸³ http://mtt.gov.rs/download/3/Strategija_razvoja_informacionog_drustva_2020.pdf

⁸⁴ http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/294088/strategija-razvoja-informacione-bezbednosti055_cyr.zip

oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija za period 2019-2020. godine⁸⁵ doprinosi ostvarenju **COR 9- Ciljna vrednost: Povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama (9.c)**. U pripremi je izrada nove strategije informacionog društva za period od 2021. do 2026. godine, koja će objediniti ciljeve razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti.

Na ovaj način će se izvršiti usklađivanje sa Direktivom 2014/61/EU o merama za smanjenje troškova postavljanja elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina. Planirane su i druge aktivnosti i investicije radi unapređenja širokopojasne infrastrukture.

2.2.2. Razvoj ljudskih resursa(ciljevi održivog razvoja 1,2,3,4,5 i 10)

U ovom segmentu opisani su rezultati mapiranja strateškog okvira u odnosu na ciljeve koji su relevantni za razvoj ljudskih resursa. COR 1 koji se odnosi na smanjenje siromaštva u bliskoj je vezi sa realizacijom ciljeva 2, 5 i 10 pa su oni opisani kao jedna celina, dok su COR 3 (zdravlje) i COR 4 (obrazovanje) opisani kao zasebne celine.

Cilj 1: Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima

1. Kratak opis stanja

Na globalnom nivou iskorenjenje siromaštva predstavlja jedan od najvećih izazova. Iako je broj ljudi koji živi u ekstremnom siromaštvu smanjen sa 1,9 milijardi u 1990. na 741 milion u 2015., veliki broj ljudi i dalje živi bez pristupa hrani, pijaćoj vodi i sanitarnim uslovima⁸⁶. Broj ekstremno siromašnih je nastavio da pada u narednim godinama posle 2015. – 689 miliona u 2017. Stopa ekstremnog siromaštva u svetu je pala sa 10,1% u 2015. na 9,2% u 2017.⁸⁷ Kao odgovor na ovaj i dalje aktuelan problem, COR 1 promovira smanjenje siromaštva, podršku najugroženijim ljudima, pristup resursima i uslugama, kao i podršku u slučaju konflikta i katastrofa izazvanih klimatskim promenama.

U Srbiji siromaštvo je rasprostranjeno. Stopa apsolutnog siromaštva (UN indikator 1.2.1) je poslednjih godina opadala sa 7% u 2016. na 6% ukupne populacije u 2017.⁸⁸ što je najrelevantniji podatak za ostvarenje **cilja 1.1** (Iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve). Zabrinjava i visoka stope ljudi izloženih riziku od siromaštva koja je prema podacima najnovije Ankete o prihodima i uslovima života (SILK) ankete⁸⁹ bila 23,2% u 2019. godini (evropski prosek za 2018. godinu je 21,7%⁹⁰). U porastu je i već visoka nejednakost raspodele dokotka koja se meri *Gini* koeficijentom i iznosi 33,3 u Srbiji za 2019. (iznad proseka EU-28 od 30,7)⁹¹. Ovi indikatori su bitni i za praćenje realizacije **ciljne vrednosti 1.2** (Smanjiti broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva). Najveći stepen ugroženosti može se videti kod pojedini grupa kao što su Romi, pogotovo u neformalnim naseljima, interno raseljena lica, osobe sa visokim stepenom invaliditeta, stara lica bez penzije, lica bez obrazovanja ili sa niskim nivoom obrazovanja, stanovništvo izvan gradskih sredina.

Za realizaciju **cilja 1.3** (Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije) važan je podatak da rashodi za socijalnu zaštitu i sigurnost u Srbiji iznosili su 14,5% BDP-a u 2019. godini. Ipak, u strukturi ovih rashoda dominiraju penzije (10,3% BDP-a), dok rashodi

⁸⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/18/1/reg>

⁸⁶ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-1-no-poverty.html>

⁸⁷ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf> (стр. 32)

⁸⁸ <https://country-profiles.unstatshub.org/srb>

⁸⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201283.pdf>

⁹⁰ http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/en/social-inclusion-in-rs/poverty-statistics/people-at-risk-of-poverty-or-social-exclusion-arope/#_ftn3

⁹¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tessi190&plugin=1>

za socijalnu pomoć iznose 3,1% BDP-a prema konsolidovanom budžetu (što je uporedivo sa zemljama u regionu)⁹².

Cilj 1.4. promoviše jednaka prava na ekonomske resurse, pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući mikrofinansiranje. Osetljive grupe u Srbiji suočavaju se sa problemima u pristupu najvažnijim ekonomskim resursima kao što su zemljište, rad i izvori finansiranja. Veliki deo romske populacije živi u opasnim životnim uslovima i bez formalnih vlasničkih prava. Postoji i velika nejednakost u pristupu uslugama počevši od obrazovanja i zdravlja, ali i usluga transporta koje nisu prilagođene potrebama osoba sa invaliditetom, kao ni javni prostori koji pružaju bitne usluge za građane. U Srbiji još uvek nije usvojen Zakon o nebankarskim finansijskim institucijama koji bi omogućio mikrofinansiranje. Tri organizacije koje se ovim poslom bave u Republici Srbiji dobijaju finansijsku podršku međunarodnih donatora, ali ne mogu sredstva da plasiraju neposredno, već preko poslovnih banaka, što znatno usložnjava proceduru i poskupljuje ova sredstva za krajnje korisnike.

U vezi sa **ciljem 1.5** (Smanjiti izloženost siromašnih od ekstremnih klimatskih događaja i drugih ekonomskih, društvenih ili ekoloških katastrofa) analiza rađena posle katastrofalnih poplava iz 2014. godine pokazala je da su ove poplave imale veće posledice po ugrožene grupe (prema svega Rome, izbegla i raseljena lica i osobe sa invaliditetom), kao i da su više bila ugrožena domaćinstva koja vode žene⁹³. Procenjuje se da je posle poplava 125.000 građana palo ispod granice siromaštva, što je rezultiralo porastom siromaštva od gotovo 7% u odnosu na nivo iz prethodne godine.

Cilj 1.b se odnosi na kreiranje jasnih okvira politika na svim nivoima koje promovišu borbu protiv siromaštva i rodnu osetljivost. Iako se analiza efekata javnih politika na društvo trenutno ne sprovodi u svim oblastima javnih politika, za ovakve procene su pripremljene smernice prema metodologiji EU⁹⁴. Srbija je i prva zemlja u regionu Zapadnog Balkana koja je ovakvu analizu sprovela u okviru donošenja Programa ekonomskih reformi.

2. EU i drugi međunarodni procesi u ovoj oblasti

Strategija Evropa 2020 za pametan, održiv i inkluzivan ekonomski rast kao jedan od ciljeva ima da izbavi 20 miliona ljudi iz rizika od siromaštva i socijalne isključenosti do 2020. godine. Za realizaciju ovog cilja „**Evropska platforma protiv siromaštva**” definiše aktivnosti koje su u potpunosti u skladu i sa realizacijom COR 1. Platforma je bazirana na niz akcija kao što su preduzimanje mera u okviru javnih politika, veće i uspešnije korišćenje fondova EU u cilju podrške socijalnom uključivanju, promovisanje socijalnih inovacija, rad kroz partnerstva i iskorišćavanje potencijala socijalne ekonomije kao i poboljšanje koordinacije između zemalja.

Ovi principi EU prenose se i kroz proces pristupanja Evropskoj Uniji i na zemlje kandidate kao što je Srbija. U okviru velikog broja pregovaračkih poglavlja, Srbija usklađuje svoju regulativu sa principima EU koji su ključni za smanjenje siromaštva. To su pre svega poglavlja **19** (socijalna politika i zapošljavanje), **2** (slobodno kretanje radnika), **26** (obrazovanje i kultura) i **23** (pravosuđe i osnovna prava).

Tema smanjenja siromaštva deo je i važnih regionalnih inicijativa u kojima Republika Srbija učestvuje. **Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2020. godine** zasnovana je na istim principima kao i strategija

⁹² Консолидовани биланс државе: <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

⁹³ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Izvestaj-o-proceni-potreba-za-oporavak-i-obnovu-posledica-poplava.pdf>

⁹⁴ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/11/Smernice-za-procenu-uticaja-na-drustvo-SRP.pdf>

Evropa 2020 a to su pametan, održiv i inkuzivan rast. U okviru ove inicijative **Savet za regionalnu saradnju** sprovodi i regionalni projekat u oblasti integracije Roma.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

Veliki broj strategija Republike Srbije prepoznaje važnost sektorskih javnih politika za ostvarenje opšteg cilja smanjenja siromaštva. COR 1 je duboko povezan sa oblastima obrazovanja, zapošljavanja, vladavine prava, jačanja institucija, zdravstva i mnogim drugim segmentima koji su tema drugih ciljeva održivog razvoja.

Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja Evropskoj uniji (ESRP) je jedan od najvažnijih dokumenata za realizaciju COR 1. ESRP, koji je usvojen u maju 2016. godine u sebi sadrži ključne reforme i programe Republike Srbije u oblasti zapošljavanja i tržišta rada, ljudskog kapitala i veština, socijalne inkluzije i zaštite kao i izazove u penzionom i zdravstvenom sistemu. Jedna od važnih tema ovog dokumenta je i nezaposlenost mladih kao ugrožene kategorije.

Strategija razvoja socijalne zaštite usvojena 2005. godine je zastarela. Pripremljen je nacrt nove Strategije razvoja socijalne zaštite u Republici Srbiji i očekuje se njeno usvajanje. Nacrtom Strategije je predviđeno da se do 2025. godine za 25% smanji broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva, da se za 25% povećaju javni rashodi za usluge socijalne zaštite u jedinicama lokalne samopurave, ali i da se za 20% smanji broj dece i mladih (0-25) korisnika domskog smeštaja. Strategija će značajno doprineti realizaciji COR 1 – ciljna vrednost: Iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve (1.1), COR 1- ciljna vrednost: Smanjiti broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva (1.2) i COR 1 – ciljna vrednost: Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije (1.3). Osim pomenutog nacrta strategije, za realizaciju ovih ciljeva od velike važnosti je i **Strategija zapošljavanja Republike Srbije do 2020. godine** koja kao jedan od prioriteta definiše smanjenje relativnog siromaštva, a značajno je da je u pripremi i nova strategija zapošljavanja koja će važiti od 2021. godine.

COR 1 – ciljna vrednost: Jednaka prava na ekonomske resurse, pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući mikrofinansiranje (1.4) nije pokriven jedinstvenom strategijom, ali su elementi važni za dostizanje ovog ciljeva prepoznati u postojećem strateškom okviru. **Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine** prepoznaje nesrazmerno veće osipanje i onemogućen pristup svim nivoima obrazovanja deci iz ugroženih kategorija i Akcionim planom definiše niz mera za rešavanje ovog problema. U toku je priprema nove Strategije obrazovanja od 2020. do 2027. godine. Tema regulisanja imovinsko-pravnog statusa stambenih objekata u romskim naseljima i povećanje učešća Romkinja u vlasništvu prepoznata je u okviru **Strategije za unapređenje položaja Roma**⁹⁵ u Republici Srbiji. U oblasti mikrofinansiranja, **Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva** prepoznaje važnost ove vrste finansiranja i Akcionim planom⁹⁶ za realizaciju ove strategije predviđeno je usvajanje pravnog okvira za nebankarske, nedepozitne kreditne institucije, pod koji bi ova forma finansiranja potpala.

Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda⁹⁷ i **Akcioni plan za sprovođenje Nacionalnog programa upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda (2017-2020)** je najvažnije strateške dokumente koji su direktno vezan za **COR 1 – ciljna vrednost: Smanjiti izloženost siromašnih od**

⁹⁵ <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/Strategija-SR-web-FINAL.pdf>

⁹⁶ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Akcioni-plan-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

⁹⁷ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

ekstremnih klimatskih događaja i drugih ekonomskih, društvenih ili ekoloških katastrofa (1.5). Ovi dokumenti prepoznaju velike posledice poplava iz 2014. godine na socijalno ugrožene kategorije ali i na povećanje stope siromaštva u periodu posle poplava. Mere predložene promenom nisu direktno fokusirane na ugrožene grupe ali zajedno čine okvir za unapređenja svih elementa upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda, s ciljem da se postigne znatno veće smanjenje rizika od katastrofa koje prouzrokuju gubitak života, dovodi do umanjenja uslova za stvaranje sredstava za život, zaštitu zdravlja i dovodi do gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja.

COR 1 je u neposrednoj korelaciji sa nekoliko drugih ciljeva održivog razvoja i očekuju su sinergetski efekti u njihovom ostvarenju. To su **COR 2: Okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu, COR 5: Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice i COR 10: Smanjiti nejednakost između i unutar država.**

CILj 2: Okončati glad, postići bezbednost hrane i održiva poljoprivreda

Prema podacima Crvenog krsta, u 77 opština Srbije u narodne kuhinje svakodnevno po obrok dolazi 33.715 najsiromašnijih korisnika, od kojih je čak trećina dece (oko 11.000).

Istovremeno, poljoprivreda je jedna od ključnih grana u privrednoj strukturi naše zemlje, a uslovi za njen razvoj su izuzetno povoljni. Ipak, brojni su problemi u ovom sektoru, koji se odnose na: nepovoljnu strukturu poljoprivrednih gazdinstava, tehničko-tehnološku zaostalost jednog dela sektora, prevashodno srednjih i malih gazdinstava, slabu organizovanost u zadruge, kao i nedovoljno visok stepen prerade u postojećoj prehrambenoj industriji. Treba ukazati i na sve učestalije i po posledicama sve teže krize izazvane prirodnim faktorom (poplave, suše, grad i drugo), ali i sve zahtevnije profesionalne izazove poljoprivrednika koji se susreću sa pojačanim pritiscima zbog rastućih standarda i regulative u procesu usklađivanja sa zajedničkom agrarnom politikom EU.

Za razvoj sektora poljoprivrede, ruralni razvoj kao i za postizanje COR 2, najvažniji strateški dokument Republike Srbije je **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine**⁹⁸. Strategijom su utvrđeni sledeći strateški razvojni ciljevi: 1. rast proizvodnje i stabilnost dohotka proizvođača; 2. rast konkurentnosti uz prilagođavanje zahtevima domaćeg i inostranog tržišta i tehničko-tehnološko unapređenje sektora poljoprivrede; 3. održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine; 4. unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva; 5. efikasno upravljanje javnim politikama i unapređenje institucionalnog okvira razvoja poljoprivrede i ruralnih sredina.

Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine, sa Akcionim planom za period 2020-2024. godine, fokusira se na obezbeđivanje osnove za početak razvoja sistema sakupljanja sporednih proizvoda životinjskog porekla (SPŽP), kao i objekata koji ispunjavaju uslove u pogledu izgradnje i opremljenosti.⁹⁹ Sprovedenjem programa će se povećati konkurentnost srpskih proizvoda na domaćem i međunarodnom tržištu, ali i omogućiti postizanje visokog nivoa zaštite zdravlja ljudi i životinja, kao i zaštita životne sredine. Ovim programom uređuje se upravljanje SPŽP, po prvi put, u skladu sa Strategijom poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014-2024. godine.

⁹⁸ <http://www.mpzss.gov.rs/wp-content/uploads/datoteke/razno/4827014.0116.30-1.pdf>

⁹⁹ <http://www.minpolj.gov.rs/download/program-za-unapredjenje-upravljanja-sporednim-proizvodima-zivotinjskog-porekla-za-period-od-2020-do-2024-godine/>, види стр. 30-31 овог програма.

CILj 5: Postići rodnu ravnopravnost

Formalno gledano, žene i muškarci u Republici Srbiji imaju jednaka prava. Međutim, pokazatelji govore da je ukupan društveno-ekonomski položaj žena u znatno lošijem položaju u odnosu na muškarce. Rodne nejednakosti na tržištu rada su izražene, posebno kada je reč o ekonomskoj aktivnosti. Razlika u stopama zaposlenosti muškaraca i žena je visoka i iznosi 14,4 p. p. u korist muškaraca u drugom kvartalu 2020.¹⁰⁰ (55,7% i 41,3% respektivno). Nezaposlenost i muškaraca i žena u prethodnim godinama je opadala, pa i razlika u stopama nezaposlenosti, koja iznosi 0,6 p. p. u korist muškaraca (7% i 7,6% respektivno). Mlade žene na tržištu rada imaju višu stopu nezaposlenosti u odnosu na mlade muškarce, a ta razlika iznosi 3,5 p. p. (22,9% i 20,7% respektivno). Srbija je prva zemlja van EU koja je uvela Indeks rodne ravnopravnosti, a podaci pokazuju zaostajanje za prosekom zemalja članica EU u svim domenima rodne ravnopravnosti (osim domena moći), sa ozbiljnim jazom u domenima rada i novca. Indeks rodne ravnopravnosti (publikovan 2018.) iznosi 55,8 i veći je za 3,4 poena u 2016. u odnosu na 2014. godinu. Udeo firmi u vlasništvu žena je znatno ispod njihovog učešća u ukupnoj ekonomiji. Žene su vlasnice samo 31,7% preduzetničkih radnji i firmi u Srbiji, a među preduzećima koja dobijaju sredstva na konkursima za podršku razvoju biznisa tek je svaka peta u njihovom vlasništvu. To preči da dodatno umanjiti učešće žena u privredi i doprinos ekonomskom razvoju, pokazao je izveštaj NALED-a, pripremljen za potrebe Kancelarije UN Women, u okviru projekta „Rodna analiza ekonomskih programa i finansijskih mera u Srbiji“. Iako žene čine 51,3% opšte populacije, i dalje ih je manje među donosiocima odluka (UN indikator 5.5.1): žene zauzimaju 39,3% poslaničkih mesta, a 47,8% su zastupljene u Vladi u 2020. godini. Na funkciji predsednika Vlade nalazi se žena od 2017. godine

Za realizaciju COR 5 najvažnija je **Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost** za period od 2016. do 2020. godine¹⁰¹. Ova strategija definiše sledeće strateške ciljeve: promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti, povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom javnih politika i mera jednakih mogućnosti, sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika.

Od ostalih strategija važno je izdvojiti i **Strategiju prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017-2022**, kao i **Strategiju obrazovanja** koja u sebi integriše princip jednakog pristupa obrazovanju za dečake i devojčice. U pripremi je Strategija suzbijanja nasilja nad ženama u porodičnim i partnerskim odnosima.

CILj 10: smanjiti nejednakost između i unutar država

Za realizaciju **COR 10** posebno su važne teme **rasta nižih dohodaka (10.1), inkluzije (10.2), borbe protiv diskriminacije (10.3) kao i fiskalne politike u oblasti plata (10.4)**.

Pre 15 godina (u 2005.) prosečna neto plata u Srbiji iznosila je 17.443 RSD (210 EUR), da bi danas dostigla 54.919 RSD (466 EUR) (prosek za 2019)¹⁰². Prosečna plata u Crnoj Gori iznosi 515 EUR (prosek 2019)¹⁰³, Bosni i Hercegovini 922 KM - 461 EUR (prosek 2019)¹⁰⁴, Albaniji 52.376 leka – 425 EUR (prosek 2019)¹⁰⁵,

¹⁰⁰ Анкета о радној снази, РЗС

¹⁰¹ <http://www.mgsi.gov.rs/lat/dokumenti/nacionalna-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-za-period-od-2016-do-2020-godine-sa-akcionim>

¹⁰² RZS: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/2403040401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰³ <http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1317&pageid=24>

¹⁰⁴ <http://www.bhas.ba/Calendar/Category/13#>

¹⁰⁵ <http://www.instat.gov.al/en/themes/labour-market-and-education/wages/#tab2>

Hrvatskoj 6.456 kuna – 871 EUR (prosek 2019)¹⁰⁶, a u Severnoj Makedoniji iznosi 25.215 denara (410 EUR) (prosek za 2019)¹⁰⁷.

Kvintilni odnos¹⁰⁸ u Srbiji iznosi 6,5 (2019), što znači da 20% najbogatijeg stanovništva zarađuje 6,5 puta veći dohodak od 20% najsiromašnijih. Vrednost ovog pokazatelja izmerena u prethodim godinama je znatno veća u odnosu na prosečnu vrednost za EU-28 – 5,1¹⁰⁹ i veća je od najveće vrednosti zabeležene u članicama EU. U 2019. godini Ćini (*Gini*) koeficijent je iznosio 33,3 što je iznad proseka za EU-28 (30,7), kao i iznad vrednosti koeficijenta Ćini za države EU sa najizraženijim nejednakostima – što zahteva odgovarajući odgovor kroz mere politike. Ćini koeficijent meren raspodelom potrošnje za Srbiju ima niske vrednosti – pri dnu je svetske liste *Gini* koeficijenata, što znači da je nejednakost potrošnje u Srbiji dosta umerena. Slično je i sa drugim pokazateljem nejednakosti – kvartilnim odnosom, koji u Srbiji beleži relativno nisku vrednost u poređenju sa drugim zemljama, ukazujući da nejednakost potrošnje u Srbiji nije posebno izražena, odnosno da je umerena po svetskim merilima.

Veliki deo ovih tema sadržan je u okviru **Programa reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja Evropskoj uniji (ESRP)**. Na temu inkluzije važno je napomenuti i **Strategiju za socijalno uključivanje Roma**, dok je se u oblasti borbe protiv diskriminacije i dalje uvažavaju principi Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, koja je istekla 2018. godine. Fiskalna politika u oblasti plata definisana je pre svega Fiskalnom strategijom za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu, ali je pokrivena i **Strategijom reforme javne uprave i Programom ekonomskih reformi**.

CILj 3: Dobro zdravlje

1. Kratak opis stanja

Zdravstvena zaštita stanovništva u Republici Srbiji se sprovodi preko mreže zdravstvenih ustanova, koji je u Srbiji bilo 350¹¹⁰ u 2018. godini, dok je u sistemu zdravstvene zaštite bilo zaposleno oko 101,4 hiljada radnika. Broj lekara na 100.000 stanovnika u Srbiji iznosio je 286. Zdravstvenu zaštitu na primarnom nivou obezbeđuje 158¹¹¹ domova zdravlja u državnoj svojini, sa razvijenom mrežom zdravstvenih stanica i ambulanti i zavodi koji sprovode zdravstvenu zaštitu pojedinih grupacija stanovništva, odnosno zdravstvenu delatnost iz pojedinih oblasti zdravstvene zaštite. Stacionarnu (bolničku) zdravstvenu zaštitu je pružalo 128 zdravstvenih ustanova: stacionari pri domovima zdravlja (21), opšte bolnice (40), specijalne bolnice (34), zavodi (2), instituti (16), klinike (7), kliničko- bolnički centri (4) i klinički centri (4), sa ukupnim posteljnim fondom od 6 na 1.000 stanovnika u 2018. godini¹¹². Broj bolesnika u stacionarnim zdravstvenim ustanovama iznosio je nešto manje od 1,4 miliona, a ukupan broj ostvarenih bolničkih dana 10 miliona. Prosečna dužina lečenja po jednom bolesniku je 7,4 dana, a prosečna zauzetost bolničkih postelja 65,8%.

Pored Republičkog zavoda za statistiku, referentna kuća za podatke o zdravlju i zdravstvu u Srbiji je Institut „dr Milan Jovanović Batut“. Na međunarodnom nivou, najrelevantniji set indikatora u ovoj oblasti prikuplja Svetska zdravstvena organizacija (SZO) sa više baza podataka, kao što su „*European Health for All*

¹⁰⁶ https://www.hnb.hr/-/indeksi_placa

¹⁰⁷

http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/en/MakStat/MakStat_PazarNaTrud_Plati_MesecnaBrutoNeto/175_PazTrud_Mk_neto_ml.px/table/tableViewLayout2/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-cb4e5f7ec5ef

¹⁰⁸ Izvor: Anкета o приходима и условима живота 2019. (The Survey on Income and Living Conditions – SILC)

¹⁰⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di11/default/table?lang=en

¹¹⁰ 25 завода за јавно здравље, 4 клиничка центра, 4 клиничко-болничка центра, 34 специјалне болнице, 41 општа болница, 7 клиника, 158 домова здравља, 22 завода, 16 института, 35 апотека и 4 војне здравствене установе

¹¹¹ Здравствени годишњак 2018 – табела 1 (стр 62) <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2018.pdf>

¹¹² Здравствени годишњак 2018. - <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2018.pdf>

Database“ i „Global Health Observatory“. Iako ne u potpunosti, i neki drugi sistemi međunarodnog praćenja zdravstvenih indikatora obrađuju podatke za Srbiju. To su „European Core Health Indicators“ (ECHI) i Evropski zdravstveni potrošački indeks (European Health Consumer Index - EHCI) koji pokušava uporedno praćenje učinka zdravstvenih sistema 35 evropskih država s aspekta korisnika. Po ovom indeksu, proističe da je poslednjih godina postignut iskorak u kvalitetu zdravstvene zaštite, odnosno da se Srbija nalazi na 18. mestu u 2018.¹¹³. To se pripisuje uvođenju novog informacionog sistema koji treba da dovede do smanjenja lista i vremena čekanja¹¹⁴, kao i zbog ulaganja u terapije zračenjem i MR skenera i uvođenje e-recepta. Jedinствена lista čekanja se za 26 zdravstvenih usluga ažurira na dnevnoj bazi i objavljuje na sajtu RFZO¹¹⁵, a ukupan broj lica na ovoj listi iznosio je oko 51 hiljada sredinom oktobra 2020. Pacijentima je, da bi preuzeli lekove u apoteci potrebna samo zdravstvena knjižica. Od oktobra 2017, kada se počelo sa primenom eRecepta, izdato je nešto više od 139 miliona elektronskih recepta, a 4.517 apoteka je integrisano u ovaj sistem¹¹⁶. Efikasne zdravstvene usluge i e-zdravlje su eksplicitni prioritet Vlade.

Prema SZO, u neposrednoj vezi sa ciljnom vrednošću **Smrtnost majki (3.1)** je pokazatelj 3.1.1. Odnos maternalne smrtnosti¹¹⁷. U Srbiji je 6 žena umrlo na 100.000 rođene dece u 2019. godini¹¹⁸.

Kada se govori o ciljanoj vrednosti za **3.2. Neonatalna smrtnost**, imamo pokazatelj 3.2.2. Stopa neonatalne smrtnosti¹¹⁹ koji u Srbiji iznosi 3,6 umrle odojčadi starosti 0-27 dana na 1.000 živorođenih u 2019. godini¹²⁰. **Smrtnost dece do 5 godina** - pokazatelj 3.2.1. Stopa smrtnosti dece do pet godina starosti¹²¹ iznosi 5,9 umrlih starosti 0-4 godine na 1.000 živorođenih u 2018.¹²² Obuhvat vakcinisane dece protiv difterije, tetanusa i pertusisa iznosi 95,1%, a poliomijelitisa 95,1%. MMR vakcinacija je izvršena u 88% slučajeva, dok je obuhvat novorođenčadi BCG vakcinom iznosio 98,2%.¹²³ Podaci dobijeni Istraživanjem višestrukih pokazatelja (MICS)¹²⁴, ukazuju na značajno višu stopu smrtnosti dece i odojčadi ispod pet godina kod populacije u romskim naseljima (9 na 1.000 živorođenih u 2019. godini).¹²⁵ Međutim, došlo je do značajnog poboljšanja položaja ove populacije pošto je došlo do smanjenja obe stope smrtnosti romske dece u romskim naseljima: smrtnost dece do 1 godine – 12,8 u 2014. i 8 u 2019. godini, dok je

¹¹³ <https://healthpowerhouse.com/media/EHCI-2018/EHCI-2018-report.pdf>

¹¹⁴ CEVES, „Какво нам је здравље“ – Систем индикатора за друштвени дијалог о здрављу и здравственом систему Србије, Пројекат: „Мерење ефективности система здравства у Србији“, Фондација за отворено друштво, Србија, 2017.

¹¹⁵ <http://rfzo.rs/index.php/osiguranalica/listecekjanja/lc-dnevni-presek>

¹¹⁶ Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе, 2017-2020, Републички секретаријат за јавне политике

¹¹⁷ Број матејналних смрти на 100.000 живорођених, у години посматрања. Матејнална смрт (смрт мајке) - смрт жене која је наступила за време трудноће или у току 42 дана од завршетка трудноће, без обзира на трајање и локализацију трудноће, због било ког узрока у вези са или погоршаним због трудноће или вођења трудноће, али не као последица случајних или споредних узрока.

¹¹⁸ ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹¹⁹ Број умрле одојчади старости 0-27 дана на 1000 живорођених, у години посматрања.

¹²⁰ ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020201?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹²¹ Број умрлих старости 0-4 године на 1000 живорођених, у години посматрања.

¹²² ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹²³ Статистички годишњак за 2019, РЗС - <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20202053.pdf>

¹²⁴ <https://mics-surveys->

prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_En_english.pdf

¹²⁵ ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020103?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

smrtnost dece do 5. godine – 14.4 u 2014. i 9 u 2019.¹²⁶ To se može pripisati poboljšanju pokrivenosti zdravstvenim osiguranjem koje je omogućilo lakši pristup zdravstvenim uslugama i poboljšanu pokrivenost prenatalnih usluga tokom istog perioda kada su te usluge bile omogućene Romima preko romskih zdravstvenih medijatora¹²⁷ (UN indikator 3.8.1.).

Stopa mortaliteta od zaraznih bolesti (na 100.000 stanovnika) u Srbiji iznosi 1,82¹²⁸, u 2018. godini. Iste godine registrovane su 62 osobe novoobolele od AIDS-a¹²⁹ na 100.000 stanovnika, dok su 24 osobe umrle, pa je stopa mortaliteta 0,34 na 100.000 stanovnika¹³⁰. Incidencija tuberkuloze¹³¹ (indikator 3.3.2¹³²) je 10 na 100.000 stanovnika što ukazuje na konstantan višegodišnji pad, čime se Srbija svrstava u zemlje sa niskim opterećenjem tuberkulozom u Evropi. Oba pokazatelja su u neposrednoj vezi sa ciljnom vrednošću **3.3. zarazne bolesti.**

Ciljna vrednost **3.4.** odnosi se na **smanjenje smrtnosti od nezaraznih bolesti kroz prevenciju.** Hronične nezarazne bolesti: bolesti srca i krvnih sudova, maligni tumori, šećerna bolest, opstruktivna bolest pluća, povrede i trovanja, poremećaji mentalnog zdravlja i druge, već decenijama dominiraju u našoj nacionalnoj patologiji. Bolesti srca, krvnih sudova i maligni tumori činili su preko dve trećine svih uzroka smrti tokom 2018. godine u Srbiji. Više od polovine svih smrtnih ishoda (51,8%) bila je posledica umiranja od bolesti sistema krvotoka, a skoro svaka peta umrla osoba (21,3%) bila je žrtva malignog tumora. Od komplikacija šećerne bolesti umrlo je 3,1% stanovnika Srbije, od posledica povreda i trovanja umrlo je 2,8% i od opstruktivnih bolesti pluća 2,7 % naših građana¹³³. Od 2009. do 2018. godine uočen je porast opšte stope smrtnosti u Srbiji za 1,8%. U posmatranom periodu porasle su stope mortaliteta od šećerne bolesti (za 8,6%), malignih tumora (za 7,7%) i opstruktivnih bolesti pluća (za 1,0%). Istovremeno, zabeležen je pad stopa mortaliteta od povreda i trovanja (za 21,3%) i bolesti srca i krvnih sudova (za 3,0%).¹³⁴ Indikator 3.4.1. Stopa smrtnosti, pokriva stope smrtnosti od kardiovaskularnih bolesti, raka, dijabetesa i hroničnih respiratornih bolesti, i za Srbiju iznosi 20,7%¹³⁵ u 2019. godini.

Srbija je po obolevanju od raka na 18. mestu, a po smrtnosti na drugom mestu u Evropi¹³⁶. To jasno ukazuje na neophodnost većeg angažovanja na **preventivi i ranom otkrivanju raka**, što Republika Srbija i čini **uvođenjem organizovanix skrining programa od 2012. godine.** Rak dojke je najčešći zloćudni tumor kod žena u Srbiji. Svake godine oko 4.600 žena oboli, a 1.600 umre od ove bolesti. Jedna od osam žena tokom svog života oboli od raka dojke. Srbija je započela **program za rano otkrivanje raka dojke, skrining mamografijom**, koji je besplatan za sve žene starosti od 50 do 69 godine. Sa preko 1.300 novoobolelix i približno 500 umrlix žena, rak grlića materice drugi je vodeći uzrok obolevanja i četvrti je uzrok umiranja

¹²⁶ [https://mics-surveys-](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS5/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2014/Final/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202014%20MICS_English.pdf)

[prod.s3.amazonaws.com/MICS5/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2014/Final/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202014%20MICS_English.pdf](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS5/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2014/Final/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202014%20MICS_English.pdf)

¹²⁷ Извештај Владе Србије о реализацији миленијумске декларације и миленијумских циљева за период 2000-2015 године, октобар 2015.

¹²⁸ <http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/GodisnjilzvestajOZaraznimBolestima2018.pdf>

¹²⁹ У периоду 1985–2018. године водећи начин трансмисије HIV инфекције међу свим регистрованим особама оболелим од AIDS-а је био незаштићени сексуални однос (47%), а следи употреба заједничког прибора за инјектирање као највероватнији пут преноса HIV-а међу инјектирајућим корисницима дрога - 34%.

¹³⁰ Здравствено-статистички годишњак РС 2018, Институт за јавно здравље „Батут“, 2018.

¹³¹ Број пријављених случајева оболелих од туберкулозе (МКБ10: А15-А19) на 100 000 становника.

¹³² ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030302?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹³³ <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2018.pdf>

¹³⁴ Здравствено-статистички годишњак РС 2018, Институт за јавно здравље „Батут“, 2018.

¹³⁵ ЦОР 3 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030401?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹³⁶ <http://www.skriningsrbija.rs/src/opste-informacije-o-skriningu/>

od raka među našom ženskom populacijom. S tim ciljem započet je organizovani **skrining program za rano otkrivanje raka grlića materice**, koji je besplatan za sve žene starosti od 25 do 64 godine.

Ciljne vrednosti **3.5**, i **3.d** bave se rizicima, a naročito **prevencijom zloupotrebe opojnih droga i alkohola**. Uz podršku Evropskog centra za praćenje droga i zavisnosti od droga - EMCDDA osnovan je sistem za rano upozoravanje o novim psihoaktivnim supstancama, koji se nalazi u okviru Centra za monitoring droga i zavisnosti od droga. Takođe je završen Protokol o Sistemu za rano upozoravanje o novim psihoaktivnim supstancama. Međunarodna saradnja Ministarstva zdravlja u ovoj oblasti definisana je Zakonom o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama¹³⁷.

Ciljna vrednost **3.a. Primena „Okvirne konvencije SZO o kontroli duvana“** takođe se fokusira na smanjenje rizika po zdravlje. Ova oblast je u Srbiji uređena setom zakona¹³⁸, iako prema Nacionalnom planu za usvajanje pravnih tekovina EU, u periodu koji sledi fokus mora da bude na usklađivanju Zakona o duvanu sa Direktivom 2014/40/EU, odnosno izradi sveobuhvatnog zakona o kontroli duvana i izmenama i dopunama Zakona o duvanu, kako bi se primenjivali najviši standardi u oblasti zaštite bezbednosti i zdravlja. Bez obzira na određene mere na planu kontrole duvana, kao što su zabrana pušenja na javnim mestima, veće cene cigareta i isticanje štetnosti, Srbija zauzima prvo mesto u regionu po udelu pušača preko 15 godina u ukupnom broju stanovništva sa 37,6% u 2018. Iza nje se nalaze Bosna i Hercegovina sa 37,2% i Grčka sa 36,2%¹³⁹ (UN indikator 3.a.1).

Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom (3.8) u Srbiji je ostvaren kroz obavezno zdravstveno osiguranje svih zaposlenih, samozaposlenih i njihovih porodica, a država obezbeđuje osiguranje penzionerima, nezaposlenima, izbeglicama i osetljivim grupama. Opremljenost resursima (broj lekara po stanovniku, broj bolničkih postelja), kao i godišnja izdavanja za zdravstvo iz javnih i privatnih sredstava su jasno iznad komparativnih očekivanja (UN indikator 3.8.1). Ukupna izdvajanja za zdravstvo u Srbiji iznosila su 8,55% BDP-a u 2018.¹⁴⁰ godini, dok izdvajanja po glavi stanovnika iznose 600 USD. Dominantan finansijer zdravstva je država koja izdvaja 60% ukupnih sredstava, dok učešće privatnog sektora iznosi 40%. Ipak, u redovnim ispitivanjima o primanjima i uslovima života (SILC), koja se sprovode u EU 28 i zemljama kandidatima, Srbija je jedna od država sa najvećim udelom građana sa nezadovoljenim medicinskim potrebama sa 4,8% u 2019 (EU-28 prosek 2% u 2019.)¹⁴¹. Uzrok tome treba tražiti u neujednačenom teritorijalnom rasporedu resursa.

Ciljana vrednost **3.9** odnosi se na **smanjenje smrtnosti od kontaminacije vode, vazduha i zemljišta** (UN indikator 3.9.1). Od ukupnog broja kontrolisanih javnih vodovoda gradskih naselja u Republici Srbiji u 2018. godini, 24 ili 15,6% vodovoda ima istovremeno i fizičko-hemijsku i mikrobiološku neispravnost, dok je 94 ili 61% bilo ispravno. Pad zagađenosti vazduha sumpor-dioksidom u odnosu na prethodnu godinu zabeležen je u Beogradu, Valjevu, Zaječaru, Zvečanu, Kosovskoj Mitrovici, Kostolcu, Kraljevu, Kruševcu, Lazarevcu, Priboju, Smederevu, Užicu i Čačku, dok je u Boru, Vranju, Elemiru, Jagodini, Obrenovcu, Sevojnu, Čupriji i Šapcu zagađenost bila veća nego prethodne godine. Srednja godišnja vrednost imisije

¹³⁷ „Службени гласник РС“, број 99/2010 и 57/2018

¹³⁸ Закон о дувану („Службени гласник РС“, бр. 101/2005, 90/2007, 95/2010, 36/2011, 6/2012 - усклађени изн., 69/2012 - усклађени изн., 93/2012, 8/2013 - усклађени изн., 64/2013 - усклађени изн., 108/2013, 4/2014 - усклађени изн., 79/2014 - усклађени изн., 5/2015 - усклађени изн., 67/2015 - усклађени изн., 5/2016 - усклађени изн., 65/2016 - усклађени изн., 8/2017 - усклађени изн., 76/2017 - усклађени изн., 18/2018 - усклађени изн., 62/2018 - усклађени изн., 95/2018, 4/2019 - усклађени изн., 91/2019 и 91/2020 - усклађени изн.), Закон о заштити становништа од изложености дуванском диму („Службени гласник РС“, бр. 30/2010)

¹³⁹ <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-a-data?lang=en>

¹⁴⁰ Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Национални здравствени рачуни

¹⁴¹ [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu)

azotdioksida je prešla dozvoljenu srednju godišnju graničnu vrednost za naseljena mesta od 40,0 µg/m³ u slučaju Kraljeva, Niša i Smedereva, to jest u 3/33 urbane celine. Najzagađenija naselja u pogledu prisustva čađi bila su Senta i Kikinda¹⁴².

2. EU i međunarodni procesi

Pravo na zdravlje ugrađeno je u brojne međunarodne ugovore i deklaracije. Najvažnije su: Međunarodna povelja o ljudskim pravima (1948), Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda (1950), Evropska socijalna povelja (1961), Međunarodna konvencija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije (1965), Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1989), Sporazum o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979), Konvencija protiv mučenja, surovosti, nečovečnosti i poniženja (1984), Konvencija o pravima deteta (1989), UN Milenijumska deklaracija (2000-2001), Deklaracija o posvećenosti HIV/AIDS (2000) i međunarodne smernice za HIV/AIDS i ljudska prava (konsolidovana verzija 2006), Okvirna konvencija SZO o kontroli duvana (2006).

Ustav Svetske zdravstvene organizacije (1946) je akt koji ustanovljava princip da su vlade država odgovorne za zdravlje stanovništva. U skladu s ovim aktom usvojene su međunarodna zdravstvena regulativa (*International Health Regulations*) (2005), koja pravno obavezuju države da prate i obaveštavaju SZO o događajima koji predstavljaju međunarodnu zdravstvenu opasnost.

Evropska socijalna povelja (1961) navodi da svako ima pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, bez obzira na sredstva kojima raspolaže. Ova povelja posebno obavezuje države da otklone uzroke bolesti, promovišu zdravlje, sprečavaju epidemije i podstiču ličnu odgovornost za zdravlje.

Sporazum o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979, 1999) je jedina međunarodna konvencija koja štiti reproduktivna prava žena i propisuje da države moraju da osiguraju jednaku dostupnost medicinskih usluga, uključujući i mere planiranja porodice i besplatnu negu i odgovarajuću ishranu tokom trudnoće, post natalnog perioda i dojenja.

Rezolucija o principima zaštite osoba sa mentalnim bolestima (1991) i unapređenje mentalnog zdravlja promoviše prava mentalno obolelih/zaostalih obuhvata propozicije koje se odnose na informisani pristanak, tajnost podataka, standarde za negu i tretman. Jedan od principa zabranjuje diskriminaciju po osnovu mentalne zaostalosti.

UN konvencija o pravima osoba sa smetnjama (2006), Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv medicinskih proizvoda i ostalih zločina koji ugrožavaju javno zdravlje (2011).

U okviru **Talinske deklaracije** „Zdravstveni sistemi za zdravlje i blagostanje” zemlje članice su se između ostalog obavezale da će: promovisati zajedničke vrednosti solidarnosti, pravednosti i učešća u formulisanju zdravstvenih politika, planiranju i raspodeli resursa i drugim aktivnostima koje obezbeđuju da se na taj način posvećuje pažnja potrebama siromašnih i drugih posebno osetljivih populacionih grupa; Investirati u zdravstvene sisteme i stimulisati investiranje u druge sektore; Promovisati transparentnost i biti odgovorni za učinke zdravstvenih sistema kako bi se postigli merljivi rezultati.

Kroz „**Okvirnu konvenciju SZO o kontroli duvana SZO**” (2006) Srbija se obavezuje da primeni različite mere u kontroli duvana kojima se smanjuju ponuda i tražnja za duvanskim proizvodima, a time i štetne posledice po zdravlje stanovnika.

---

¹⁴² Здравствено-статистички годишњак РС 2018, Институт за јавно здравље „Батут”, 2018.

Pored toga, relevantna međunarodna dokumenta su i: Lisabonska strategija (2000), Evropska povelja o pravima pacijenta (2002), Politički okvir za evropski region „Zdravlje za sve” (2005), Međunarodni zdravstveni pravilnik (2005), Evropska strategija za zdravlje i razvoj dece i mladih „Od rezolucije do akcije 2005-2008” (2005), Protokol o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera i Amandmana na čl. 25. i 26. Konvencije o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera (2005), Deklaracija „Zdravlje u svim politikama” (2007), Talinska povelja „Zdravstveni sistemi za zdravlje i blagostanje” (2008), Povelja o osnovnim pravima Evropske unije (2010), Evropska politika „Zdravlje 2020” (2012), Evropski vodič za unapređenje kvaliteta u sveobuhvatnoj kontroli raka (2015), Akcioni plan za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti u evropskom regionu SZO (2016), Ostravska deklaracija o životnoj sredini i zdravlju (2017), Deklaracija o primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Astana 2018).

EU Strategija zdravlja 2020 gradi okvir za sprovođenje politika u zdravstvu i fokusira se na dva strateška cilja: poboljšanje zdravlja za sve i smanjenje zdravstvenih nejednakosti; unapređenje liderstva i participativnog upravljanja za zdravlje. Definisana su četiri prioriteta koja obuhvataju: investiranje u zdravlje kroz celoživotni pristup i osnaživanje građana, rešavanje opterećenja od ključnih zaraznih i nezaraznih bolesti, jačanje sistema zdravstva koji je usmeren na građane, kapaciteta za javno zdravlje i delovanje u vanrednim situacijama i stvaranje podržavajućih okruženja i otpornih zajednica.

Kada je reč o javnom zdravlju, pravne tekovine EU (pregovaračko poglavlje 28: Zaštita potrošača i zdravlja) pokrivaju oblasti koje se odnose na kontrolu duvana, ozbiljne prekogranične opasnosti po zdravlje, uključujući prenosive bolesti, krv, tkiva, ćelije i organe, prava pacijenta na prekogranično zdravstveno osiguranje, medicinske proizvode, kozmetiku i medicinske uređaje, kao i one koje su u vezi sa mentalnim zdravljem, prevencijom zloupotrebe droga, nejednakosti kada je reč o zdravlju, ishranom, smanjenjem štetnih posledica korišćenja alkohola, skriningom za rak, zdravim okruženjem uključujući prevenciju povreda, promovisanje bezbednosti, aktivno i zdravo starenje, kao i evropsko delovanje u oblasti retkih bolesti¹⁴³.

Republika Srbija je pristupila trećem Programu aktivnosti EU u oblasti zdravlja (2014-2020). Zadatak ovog programa je pronalaženje i promovisanje najbolje prakse za sprovođenje najefikasnijih preventivnih mera za rešavanje ključnih faktora rizika, kao što su pušenje, zloupotreba alkohola, gojaznost, HIV/AIDS, sa fokusom na prekogranične zdravstvene pretnje, a sve u cilju sprečavanja bolesti i promovisanja zdravih stilova života¹⁴⁴. Kroz ovaj Program Srbija će dobiti podršku za usaglašavanje sa evropskim standardima u javnozdravstvenim oblastima, kao što su: zarazne bolesti, kontrola duvana, mentalno zdravlje, transplantacija i transfuzija.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

Važeća **Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2018-2026. godine**, je trenutno najsveobuhvatniji dokument u oblasti očuvanja i unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite. Strategijom su utvrđeni sledeći ciljevi: unapređenje zdravlja i smanjenje nejednakosti u zdravlju, unapređenje životne sredine i radne okoline, sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika po zdravlje stanovništva, promocija zdravlja u zajednici, podrška razvoju dostupne, kvalitetne i efikasne zdravstvene zaštite, razvoj sistema javnog zdravlja zasnovanog na dokazima iz istraživanja, unapređenje upravljanja, komunikacije i partnerstva za primenu načela „zdravlje u svim politikama”.

---

¹⁴³ Извештај о скринингу за поглавље 28, 2015.

¹⁴⁴ Национални план усвајања правних тековина ЕУ, друга ревизија, новембар 2016.

Pored te strategije, postoje i važeći programi za pojedine bolesti i smanjenje rizika od oboljevanja, koji su utvrđeni uredbama, ali koji po pravilu nemaju akcione planovi i o njihovom sprovođenju se ne izveštava. Često se mere i aktivnosti predviđene tim programima preklapaju sa utvrđenim merama i aktinostima u Akcionom planu za sprovođenje Strategije javnog zdravlja, pa tako nemaju međusobno jasno postavljen hijerarhijski odnos, što povlači otežanu prioritizaciju prilikom planiranja budžeta i ostalih potrebnih resursa za njihovo sprovođenje.

U pravcu optimizacije planskog okvira u oblasti zdravstva, započeta je izrada nove strategije razvoja zdravstvene zaštite Republike Srbije za period do 2026. godine, koja još nije završena zbog prekida rada na njenoj izradi usled pojave pandemije izazvane korona virusom. Optimizacijom planskog okvira treba da bude uređen hijerarhijski odnos dokumenta i da se smanji broj programa kojima se utvrđuje javne politika za zarazne i hronične nezarazne bolesti, a takođe da se integrišu politike utvrđene u programima koji nemaju oročen period važenja.

Postizanje ciljanih vrednosti za **3.3. okončanje epidemije AIDS-a i tuberkuloze, borba protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti**, Republika Srbija je ranije planirala kroz Program zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, čije važenje je isteklo. U međuvremenu je usvojena **Strategija za prevenciju i kontrolu HIV infekcija i AIDS-a za period od 2018-2025. godine**. Takođe, u pripremi je **Program za životnu sredinu i zdravlje** kojim treba da bude predviđene mere za smanjenje rizika od bolesti koje se prenose vodom. Nastavak rada na novoj strategiji razvoja zdravstvene zaštite, steći će se uslovi za izradu programa kojim bi se objedinila borba protiv zaraznih bolesti, sa naglaskom na jačanje spremnosti zdravstvenog sistema za brzu identifikaciju novih uzročnika i reagovanja u cilju zaštite stanovništva.

Ciljna vrednost **3.4. nezarazne bolesti** strateški je u Republici Srbiji bila obuhvaćena kroz Strategiju za prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti + AP, koja je važila do 2018. godine. Tom strategijom su bile obuhvaćene kardiovaskularne bolesti, maligni tumori, dijabetes, hronična opstruktivna bolest pluća i bolesti muskuloskeletnog sistema (bez povreda), jer ove HNB već decenijama čine veliki deo opterećenja bolestima u Srbiji, a imaju zajedničke faktore rizika (pušenje, konzumiranje alkohola, nepravilna ishrana i fizička neaktivnost) i socijalno-ekonomske determinante. Planirano je da smanjenje oboljevanja i prevremenih smrti usled hroničnih nezaraznih bolesti bude obuhvaćeno novom krovnom strategijom, a da se dodatno razrade kroz poseban program.

Istoj ciljnoj vrednosti doprinosi i Nacionalni program za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine, sa akcionim planom do 2022. godine, sa četiri posebna cilja čijim ostvarivanjem se može poboljšati „stanje blagostanja u kojem svaka osoba ostvaruje svoj potencijal, nosi se sa svakodnevnim stresom, da može produktivno da radi i da je u mogućnosti da doprinosi svojoj zajednici”.

Takođe, usvojen je **Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period od 2020-2022. godine, sa akcionim planom**, koji je usklađen sa Preporukom Saveta Evrope o aktivnostima u oblasti retkih bolesti.

Za uspostavljanje bolje kontrole raka putem boljeg planiranja i koordinacije širokog spektra usluga koje se pružaju u okviru nacionalnog i zdravstvenog sistema, od prevencije i unapređenja zdravlja do rehabilitacije i palijativnog zbrinjavanja, usvojen je **Program unapređenja kontrole raka u Republici Srbiji za period 2020-2022. godine, sa akcionim planom**.

Nacionalni program za kontrolu rezistencije bakterija na antibiotike za period 2019-2021. treba da osigura sigurnost korišćenja antibiotika, s obzirom da se Republika Srbija ubraja u zemlje sa visokom potrošnjom antibiotika, a samim tim i među zemlje sa visokom stopom rezistencije, što je postalo rastući globalni problem u programima zdravstvene zaštite.

Sadašnji odgovor Republike Srbije na ciljnu vrednost **3.5. prevencija zloupotrebe opojnih supstanci, uključujući i zloupotrebu narkotika i štetnu upotrebu alkohola je Strategija o sprečavanju zloupotrebe**

droga za period od 2014-2021, koji je izrađen u skladu sa Strategijom EU za borbu protiv droga (2013-2020) i Akcionim planom EU za borbu protiv droga (2013-2016). U planu je izrada nove strategije koja bi važila od 2022. godine. Takođe, 2017. godine je usvojen je i **Nacionalni program prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja**, koji nema oročen period važenja.

U vezi sa ciljnom vrednošću **3.7 reproduktivno zdravlje**, Republika Srbija je usvojila **Strategiju podsticanja rađanja (2018)**, koja kao posebne ciljeve, između ostalog, navodi ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta; usklađivanje rada i roditeljstva; osnaživanje psihološke cene roditeljstva; promociju reproduktivnog zdravlja i borbu protiv neplodnosti.

Takođe, kroz **Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta (2018)**, se nastoji pomoći porodicama u pravilnom pristupu odgajanja dece u najosetljivijem životnom dobu. Ovaj programa je usvojen 2018. godine bez ograničenog perioda važenja.

Za postizanje ciljanih vrednosti za **3.9 smanjiti oboljevanje i smrtne slučajeve od opasnih hemikalija zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta**, usvojena je **Strategija integralnog upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine**, kojom su predviđene mere za sprečavanje i smanjenje zagađenja voda ispuštanjem otpadnih voda iz tačkastih i rasutih izvora direktno u vodotokove i podzemne vode. Akcioni plan za sprovođenje ove strategije za period od 2021- 2023. godine je u pripremi i planira se njegovo usvajanje do kraja 2020. godine. Takođe, predviđeno je donošenje novih dokumenata javnih politika za zaštitu vazduha, upravljanje otpadom i zaštitu zemljišta.

Doprinos ciljnoj vrednosti **3.a primena Okvirne konvencije SZO o kontroli duvana** Republika Srbija je planirala kroz mere koje su predviđene u **Strategiji javnog zdravlja**.

Cilj 4: Obезbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja.

1. Kratak opis stanja

Obrazovanje je pokretač održivog razvoja i ekonomskog rasta. Na globalnom nivou ostvaren je veliki napredak na ostvarenju univerzalnog osnovnog obrazovanja. Broj dece koje ne pohađaju nastavu prepolovljen je od 2000. godine¹⁴⁵. Ovo je praćeno i povećanjem pismenosti i većim brojem devojčica koje se školuju. Ipak, i dalje postoje velike razlike u dostupnosti obrazovanja za razne marginalizovane grupe. COR 4 promovise ideju da sva deca završe osnovno i srednje obrazovanje do 2030. godine.

Srbija je jedna od retkih evropskih zemalja u kojima srednje obrazovanje nije obavezno što nepovoljno utiče na ostvarenje **cilja 4.1.** koji se odnosi na **besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve**. Prema podacima RZS, u populaciji starijih od 15 godina oko 35% osoba ili nema završeno osnovno obrazovanje ili ima samo osnovno obrazovanje. Iako se broj dece na svim nivoima smanjuje zbog demografskih promena, obuhvat je u blagom porastu. Kod osnovnog obrazovanja obuhvat je bio 98,1%¹⁴⁶ u školskoj 2018/2019. Iako skoro svi učenici nastavljaju obrazovanje posle osnovne škole, zbog velikog osipanja obuhvat generacije srednjim obrazovanjem je samo 87,4%. O kvalitetu osnovnog obrazovanja najbolje govori OECD PISA test (poslednji put rađen 2018. godine u Srbiji¹⁴⁷) prema kome ostvareni rezultati petnaestogodišnjaka iz Srbije na testu iz čitanja iznose 439 poena (OECD prosek 493), matematike 448 poena (OECD prosek 489) i nauke 440 (OECD prosek 487).

Obrazovni sistem u Srbiji nije dovoljno inkluzivan, jer su njegovi kapaciteti da odgovori na obrazovne potrebe različitih osetljivih društvenih grupa nedovoljno razvijeni, kao i afirmativne mere za upis učenika iz porodica nižeg socioekonomskog statusa. Mnoge obrazovno-vaspitne ustanove imaju arhitektonske

¹⁴⁵ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education.html>

¹⁴⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20202053.pdf>

¹⁴⁷ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/PISA-2018-IZVE%C5%A0TAJ.pdf>

barijere koje onemogućavaju obrazovanje osoba sa invaliditetom. U Srbiji postoji ukupno 48 škola za učenike sa smetnjama u razvoju. U 2019. godini u ove škole je bilo upisano 289 u predškolske programe, 4.119 đaka u osnovne škole i 2.008 u srednje škole¹⁴⁸.

Za ostvarenje **cilja 4.2. pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju** bitan je podatak da je obuhvat obaveznog predškolskog obrazovanja (UN indikator 4.2.2.) na zadovoljavajućem nivou i iznosi 97,1% u školskoj 2018/2019. Ipak, u ukupnom predškolskom vaspitanju učestvuje 55,8% dece, što je ispod evropskog proseka. Veliki problem predstavlja i neadekvatna mreža predškolskih ustanova i nedovoljni kapaciteti.

U vezi sa ciljem **4.3. jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja**, u Srbiji je obuhvat generacije koja pohađa fakultet i visoke škole oko 54,7% i pokazuje tendenciju blagog rasta. Najveći problem predstavlja neusklađenost kvalifikacija sa potrebama tržišta rada što je od važnosti za ostvarenje **cilja 4.4. povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama**.

Prema UNESCO-vim podacima Srbija je 30. zemlja na svetu (od 171) prema stopi pismenosti (UN indikator 4.1.1.) koja u Srbiji iznosi 98,8% što je u direktnoj vezi sa ostvarenjem **cilja 4.6.** (jezička i numerička pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih).

2. EU i drugi međunarodni procesi u ovoj oblasti

“Pametani rast” zasnovan na obrazovanju i nauci jedan je od tri temelja strategije **Evropa 2020**. Putem Agende veština, strateškog okvira za obrazovanje i obuke i kroz Pametan rast” zasnovan na obrazovanju i nauci jedan je od tri temelja strategije Evropa 2020. Putem Agende veština, strateškog okvira za obrazovanje i obuke i kroz Erasmus+ programe, Evropa direktno podržava unapređenje obrazovanja i obuka u zemljama članicama.

Srbija i dalje ima status partnerske zemlje u okviru programa **Erazmus+** što znači da su delovi ovog programa otvoreni za Srbiju a naročito oni koji se odnose na segment visokog obrazovanja. Prema NPAA, predviđeno je da Republika Srbija ostvari punopravno učešće u programu Erazmus+ početkom 2019. godine.

U prethodnom periodu od 2001. do 2013. godine Srbija je aktivno učestvala u **Tempus** programu Evropske unije (pre nego što je integrisan u Erazmus+ program). Institucije iz Srbije su privukle oko 45 miliona evra iz Tempus programa i kao takav bio je najveći finansijski instrument za modernizaciju visokog obrazovanja u Srbiji i uključivanje Srbije u aktuelne tokove evropskog prostora visokog obrazovanja.

U aprilu mesecu 2014. godine, Republika Srbija je prihvatila poziv Evropske komisije za učešće u **Otvorenom metodu kordinacije** (OMK) u oblasti obrazovanja i obuka i time prihvatila prava i obaveze u ovoj oblasti do punopravnog pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

Za pristupanje Srbije Evropskoj uniji od velike je važnosti činjenica da je Srbija u februaru 2017. godine uspešno otvorila i privremeno zatvorila **pregovaračko poglavlje 26** koje se odnosi na obrazovanje i kulturu.

Srbija učestvuje i u velikom broju regionalnih inicijativa koje su relevantne za ostvarenje COR 4. Posebno je važno napomenuti **Centar za preduzetničko učenje Jugoistočne Evrope** (SEECCEL) kao i **Inicijativa za reformu obrazovanja Jugoistočne Evrope** (ERISEE). Za reforme u Srbiji važna je i saradnja sa **Evropskom fondacijom za obuke** (ETF), sa centrom u Italiji čiji je cilj razvoj edukacije i trening sistema u partnerskim državama Evropske unije.

---

¹⁴⁸ <http://www.zuov.gov.rs/obrazovno-vaspitne-ustanove/>

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

Najvažniji strateški dokument Republike Srbije za ostvarenje COR 4. je **Strategija razvoja obrazovanja do 2020. godine** (sa Akcionim planom) koja je usvojena 2012. godine. Ovaj krovni strateški dokument pokriva sve nivoe obrazovanje u Srbiji kao i sve aspekte obrazovnog sistema, uključujući inkluzivnost obrazovanja, usklađivanje sa potrebama privrede, unapređenje kvaliteta i obuhvata. Tokom 2019. godine započeta je izrada nove strategije razvoja obrazovanja za period od 2021. do 2030. godine.

4.1. COR 4 – Ciljna vrednost: Besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve – je u fokusu **Strategije razvoja obrazovanja** i pratećeg Akcionog plana. Prioriteti Strategije u ovoj oblasti su usavršavanje i primena standarda obrazovanja, optimizacija mreže škola, smanjenje stope osipanja, vrednovanje obrazovnih postignuća i jačanje vaspitne funkcije škola. Jedna od aktivnosti definisanih Akcionim planom je i razvoj inkluzivnog obrazovanja. Planirano je uspostavljanje jedinice za inkluziju, donošenje podzakonskih akata u ovoj oblasti i donošenje plana za praćenja ove oblasti.

Veliki broj aktivnosti predviđenih Strategijom usmeren je ka ostvarenju cilja **COR 4 – Ciljna vrednost: pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brzi i predškolskom obrazovanju (4.2)**. Cilj je uvođenje poludnevnog predškolskog programa u trajanju od jedne školske godine za svu decu između 3 i 5,5 godina. Neophodno je i definisanje i usvajanje standarda kvaliteta, akreditacija predškolskih ustanova, povećanje obuhvata i unapređenje mreže predškolskih ustanova. U ovoj oblasti, značajna sredstva za realizaciju ovih ciljeva dobijena su u okviru projekta Svetske banke za unapređenje predškolskog obrazovanja.

COR 4 – Ciljna vrednost: jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja (4.3) prepoznat je u svim svojim aspektima u okviru postojeće Strategije. Od velike važnosti za ovaj cilj je i uspostavljanje Nacionalnog okvira kvalifikacija (NOK) ali i drugih mera predviđenih strategijom (Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija usvojen je početkom aprila 2018. godine (u januaru 2020. godine dopunjen je i izmenjen)¹⁴⁹ i usvojen je Zakon o regulisanim profesijama i priznavanju profesionalnih kvalifikacija¹⁵⁰ koji će se primenjivati od dana pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Tokom 2019. godine obezbeđeni su neophodni uslovi za nesmetano funkcionisanje Agencije za kvalifikacije. Akcioni plan u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja predviđa standardizaciju ispita, uvođenje majstorskog obrazovanja, fleksibilniju organizaciju nastave, usklađivanje sa potrebama privrede, smanjenje stope ranog napuštanja, uključivanje poslodavaca u proces razvoja ovog stepena obrazovanja i uspostavljanje sistema praćenja i vrednovanja. Veliki broj mera odnosi se i na unapređenje tercijarnog obrazovanja. Ipak, trenutni model finansiranja visokog obrazovanja ne zasniva se na potrebama tržišta rada ili predikcijama razvojnih strategija zemlje već je baziran na broju odeljenja i nastavnog osoblja fakulteta.

COR 4 – Ciljna vrednost: povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama (4.4) je od izuzetne važnosti za Republiku Srbiju. Zbog neusklađenosti kvalifikacija radne snage sa potrebama tržišta rada, uveden je koncept dualnog i preduzetničkog obrazovanja u skladu s kojim učenici srednjih škola imaju intenzivnu praktičnu pripremu u preduzećima u kojima bi se kasnije i zaposlila.

Jedan od ciljeva Strategije je i pravičniji sistem obrazovanja koji će omogućiti veći obuhvat sve dece i posebno dece iz marginalizovanih grupa što je u skladu sa **COR 4 – Ciljna vrednost: eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom i decu u ranjivim situacijama (4.5)**. Samo jedna od mera predviđenih Akcionim planom bavi

¹⁴⁹ "Сл. гласник РС", бр. 27/2018 и 6/2020

¹⁵⁰ "Сл. гласник РС", бр. 66/2019

se inkluzivnim obrazovanjem, a posebne aktivnosti nisu definisane za različite kategorije marginalizovanih grupa.

Tema obrazovanja prepoznata je u okviru **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine**¹⁵¹ gde se kao prioritet ističe da treba da se obezbedi puna uključenost dece i mladih iz romske zajednice u kvalitetno predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, veći obuhvat Roma i Romkinja u studentskoj populaciji i pružanje podrške školovanju mladih i odraslih koji se nisu školovali ili koji su napustili školovanje, uz uvođenje delotvornih i efikasnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i ostvarivanje uslova za uživanje svih manjinskih prava za Rome i Romkinje u obrazovnom sistemu.

Afirmativne mere za upis na fakultete i dalje postoje u formi normi mesta koja se čuvaju za određene grupe studenata na svakom programu. U 2019/20. školskoj godini za korišćenje Programa afirmativne mere upisa na visokoškolske ustanove čiji osnivač je Republika Srbija, upisano je 120 mladih Roma i Romkinja (od ukupno 170 prijavljenih).¹⁵²

Strategija prepoznaje i nedovoljnu funkcionalnu, matematičku i naučnu pismenost (kao i informatičku i kulturno-umetničku pismenost) kod učenika osnovnih škola u Srbiji kao problem. Ipak, specifične aktivnosti za realizaciju **COR 4 – Ciljna vrednost: jezička i numerička pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih (4.6)** nisu definisane Akcionim planom. Jedan od prioriteta gorepomenute Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine je da se obezbede delotvorni i efikasni mehanizmi za prevenciju i sprečavanje ranog napuštanja osnovnog obrazovanja od strane dece (naročito devojčica) iz romske zajednice posebno na prelazu iz četvrtog u peti razred i na prelasku iz osnovnog u srednje obrazovanje, kao i kapacitete obrazovnih ustanova za njihovo sprovođenje.

COR 4 – Ciljna vrednost: unaprediti znanja i veštine za održivi razvoj (4.7) nije dovoljno pokriven postojećom Strategijom razvoja obrazovanja. Iako ovaj dokument prepoznaje važnost unapređenja obrazovanja u oblasti životne sredine za potrebe održivog razvoja, u Akcionom planu nisu definisane konkretne mere za ostvarenje ovog cilja. U ovom trenutku, jedine aktivnosti koje se sprovode, a u vezi su sa ostvarenjem ovog cilja nisu sistemske već se svode na aktivnosti pojedinih škola, često uz donatorsku podršku. Tokom školske 2019/2020. godine gimnazijalci su u I i II razredu bili u prilici da izučavaju izborni program Obrazovanje za održivi razvoj. U naredne dve školske godine, u okviru ponude za III i IV razred, sa dva časa nedeljno, u obrazovno-vaspitnu praksu uvodi se veći broj novih izbornih programa između kojih je i Obrazovanje za održivi razvoj.¹⁵³

Jačanje vaspitne funkcije škola na svim nivoima obrazovanja sa ciljem prevencije nasilja integrisano je kao prioritet u Strategiju i Akcioni plan što je važno za ostvarenje **COR 4 – Ciljna vrednost: izgraditi i poboljšati obrazovne objekte (prilagođeni osobama sa invaliditetom, bezbedna, nenasilna, inkluzivna i delotvorna okruženja za učenje) (4.a)**. Strategija razvoja obrazovanja takođe prepoznaje važnost unapređenja obrazovne infrastrukture za kvalitet obrazovanja i ističe da treba da se obezbedi fizička dostupnost prostora u kojima se odvija vaspitno-obrazovni proces. U 2020. godini doneta je **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**. Jedna od mera

---

¹⁵¹https://ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/strategija_za_socijalno_ukljucivanje_roma_i_romkinja_2016_2025.pdf

¹⁵² Извештај о реализацији Акционог плана за спровођење Стратегије развоја образовања до 2020. године, Министарство просвете и науке, 2019/2020, стр.32.

¹⁵³ Извештај о реализацији Акционог плана за спровођење Стратегије развоја образовања до 2020. године, Министарство просвете и науке, 2019/2020, стр.79
<http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

koja se navodi u okviru Strategije je obezbeđivanje pune pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom, kako bi se celokupno okruženje učinilo jednako dostupno osobama sa invaliditetom. U Strategiji se u okviru analize problema navodi da države treba da identifikuju prepreke i barijere u pristupačnosti objekata (između ostalog uključujući škole)¹⁵⁴, ali kada se navodi mera za obezbeđivanje pune pristupačnosti javnih objekata, ne navodi se posebno pristupačnost za obrazovne objekte (osnovne i srednje škole, fakultete).

2.2.3. Životna sredina i klima (ciljevi održivog razvoja 6,7, 11,12,13 i 15)

U ovom segmentu opisani su rezultati mapiranja strateškog okvira u odnosu na ciljeve koji su relevantni za zaštitu životne sredine i borbe protiv klimatskih promena.

Cilj 13: Borba protiv klimatskih promena

1. Kratak opis stanja

Klimatske promene manifestuju se prevashodno u promeni trenda prosečne godišnje temperature i količine padavina. Procene¹⁵⁵ za naše područje ukazuju na povećanje godišnje temperature vazduha i do 1,5 °C (leti porast preko 2,5 °C). Takođe se očekuje smanjenje letnjih padavina od 10% do 20%.

Na osnovu procena razvijeni su različiti scenariji rasta globalne srednje temperature do kraja veka. Posledice su prikazane kroz očekivano smanjenje BDP-a zbog globalnog zagrevanja, polazeći od četiri različita scenarija (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 6 i RCP 8.5) koja znače četiri različita porasta srednje globalne temperature do kraja veka (1°C, 2°C, 3°C i 4°C). Zadržavanje rasta srednje globalne temperature do kraja veka u okvirima određenim Sporazumom iz Pariza (2°C) vodilo bi gubitku BDP-a Srbije od 4,53% do sredine veka, koji može biti značajno smanjen ulaganjem u prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove.¹⁵⁶

U borbi protiv klimatskih promena bitni su brojni faktori kao što su kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, upravljanje vodama, zaštita prirode i zemljišta, kontrola industrijskog zagađenja i energetskih transformacija, upravljanje rizikom, efikasnost i kvalitet civilne zaštite. Vazduh je u 2019. godini u svim aglomeracijama (Beograd, Novi Sad, Niš, Bor, Užice, Kosjerić, Smederevo i Pančevo) bio prekomerno zagađen jer su prekoračene granične vrednosti za jednu ili više zagađujućih materija. U svim od navedenih aglomeracija vazduh je bio prekomerno zagađen usled visoke koncentracije PM₁₀ i (ili) PM_{2.5} čestica, sa izuzetkom Bora, koji je svrstan u gradove u najvišoj kategoriji zagađenja usled prekomerne koncentracije sumpor-dioksida (SO₂).

Jedan od ključnih izazova u borbi protiv klimatskih promena i planiranja odgovarajućih mitigacionih mera je dostupnost i ažurirano prikupljanje kvalitetnih podataka sa terena. Kako bi se prevazišao pomenuti izazov Republika Srbija je krenula sa uspostavljanjem sistema za praćenje, izveštavanje i verifikaciju (MRV) koji je jedan od glavnih zahteva Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama. Projekat Razvoj sistema praćenja, izveštavanja i verifikacije klimatskih promena (MRV) - Uspostavljanje okvira transparentnosti za Republiku Srbiju ima za cilj razvoj IT sistema koji će omogućiti efikasno i redovno izveštavanje o emisijama gasova staklene bašte, ali i o smernicama i merama. Uspostavljanje kompletnog MRV sistema, započet je finansijskom i tehničkom pomoći koju pruža Evropska unija (kroz IPA projekat "Uspostavljanje mehanizma za implementaciju MMR-a"), dok je ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine i klimatske promene odgovorno za realizaciju projekta.

¹⁵⁴ Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, стр.22

¹⁵⁵ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/08/NDC_CCA_MirjamVujadinovicMandic.pdf

¹⁵⁶ Програм Уједињених нација за развој: Студија о соцо-економским аспектима климатских промена у Републици Србији, новембар 2019.

2. EU i drugi međunarodni procesi u oblasti klimatskih promena

EU, kao lider u oblasti politika koje se odnose na zaštitu životne sredine i ublažavanje klimatskih promena (**pregovaračko poglavlje 27**), setom direktiva nameće najviše standarde u podsticanju održivog razvoja. To čini kroz prelazak na privredu efikasnih resursa, niske emisije gasova, princip „zagađivač plaća“, borbu protiv nanošenja štete životnoj sredini u samom izvoru, adaptacije na klimatske promene i povećanja otpornosti na katastrofe. Oblast klimatskih promena regulisana je sa 58 odluka/uredbi/direktiva. Prevođenje EU direktiva u nacionalno zakonodavstvo, a naročito njihova implementacija je veoma zahtevna i podrazumeva ogromne investicije. Investicioni troškovi¹⁵⁷ samo za kvalitet vazduha i klimatske promene u cilju potpune usklađenosti sa EU zahtevima procenjene su na 294 miliona EUR.

Smanjenje potrošnje energije i zagađenja životne sredine kao posledica energetske transformacije je ključni cilj energetske politike EU¹⁵⁸ kroz koju se sprovodi značajan deo Acquis-a za klimu. *Energetska zajednica Jugoistočne Evrope*, čija je Srbija članica, usmerava sprovođenje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i sprovođenje obaveza predviđenih *Kjoto protokolom*. Time se doprinosi ispunjenju **COR 13**, preciznije **ciljanoj vrednost (13.a)** koja se odnosi na **sprovođenje obaveza preuzete iz „Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama“**.

U okviru Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu, sredinom 2017. osnovana je „Akciona grupa za klimu“ (Climate Action Group), kao platforma za saradnju predstavnika ministarstava i drugih relevantnih institucija nadležnih za energetiku, klimatske promene i životnu sredinu. Cilj ove inicijative je kako u podršci razvoju klimatske politike i transponovanju relevantne regulative u nacionalna zakonodavstva, tako i efektivnom sprovođenju te politike i postavljanju novih ciljnih vrednosti za 2030. za sve članice potpisnice. Energetska zajednica i Balkanska zelena fondacija organizovali su tkz. Forum održivosti (Sustainability Forum) na kome se okuplja veliki broj zainteresovanih strana i tematizuje prestrojavanje ka održivoj energetici. Ujedno je potpisan i Memorandum o razumevanju sa EBRD s ciljem jačanja saradnje u oblasti razvoja održive energetike i klimatskih promena na Zapadnom Balkanu.

Od međunarodnih konvencija treba istaći **Okvirnu konvenciju o klimatskim promenama** usvojenu na Rio konferenciji 1992. godine. Imala je za cilj stabilizaciju gasova s efektom staklene bašte. Obaveze, između ostalog, obuhvataju razvoj i objavljivanje nacionalnih katastarskih emisija i izvora svih gasova staklene bašte koji se ne kontrolišu Montrealskim protokolom, formulisanje, ostvarivanje i ažuriranje nacionalnih i/ili regionalnih programa za ublažavanje nepovoljnih posledica i adaptaciju na promenu klime. **Protokol iz Kjota** potpisalo je 159 država 1997. godine. On sadrži kvantifikovane obaveze u pogledu smanjenja emisija za industrijalizovane države.

Ključnim odredbama **Pariskog Sporazuma** iz 2015. predviđeno je sledeće: ograničenje povećanja temperature ispod 2°C u odnosu na preindustrijski period; usvajanje nacionalnih doprinosa, odnosno nacionalnih ciljanih vrednosti, *njihovu reviziju svakih pet godina* i određivanje mera za njihovo postizanje; obaveza dostavljanja redovnih izveštaja o emisijama i postignutom napretku u odnosu na nacionalno određene mete.

Okvir iz Sendaja za smanjenje rizika od katastrofa 2015-2030 (Hjogo okvir) cilja na znatno smanjenje rizika od katastrofa i gubitka života, uslova za stvaranje sredstava za život i zdravlja i gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja.

---

¹⁵⁷ Национална стратегија РС за апроксимацију у области животне средине

¹⁵⁸ Основна документа: ЕУ Пакет за климу и енергију (законодавни пакет), Оквир за 2030, Roadmap 2050 (стратегија) - Смањење емисија за 80% у односу на ниво из 1990, Стратегија адаптације на измењене климатске услове ЕУ – 2013.

U skladu sa Pariskim sporazumom, EU je pokrenula **Akcija za klimu**, sa ciljem da **Evropa postane neutralna po pitanju emisija GHG do 2050. godine**¹⁵⁹ i definisala **Dugoročnu stratešku viziju za prosperitetnu, modernu, konkurentnu i klimatski neutralnu ekonomiju od 2050. godine.**

Ključni ciljevi EU su da do 2030. godine, emisije GHG smanji za najmanje 40% (u odnosu na nivo iz 1990.), da dostigne najmanje 32% udela obnovljivih izvora energije i da za najmanje 32,5% poveća energetska efikasnost.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

Do sad je Republika Srbija u vezi sa obavezama prema UNFCCC podnela sledeća dokumenta: **Prvu nacionalnu komunikaciju o klimatskim promenama (NC1, 2010.), Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (BUR1, 2016.) i Drugi nacionalni izveštaja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime (SNC, 2018.)**.¹⁶⁰

Prema **Sporazumu iz Kopenhagena**, Republika Srbija je dobrovoljno pristala na ograničenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za **18% do 2020. godine, u poređenju sa nivoima iz 1990. godine**, a takođe, podnela je 2015. godine, **Nameravani nacionalno određeni doprinos (INDC)** na osnovu Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama (UNFCCC), u skladu sa Pariskim sporazumom o klimi, **da smanjenji emisije gasova sa efektom staklene bašte od 9,8% do 2030. godine u poređenju sa 1990. godinom.**

Republika Srbija je usvojila set strateških dokumenata koji se odnose na upravljanje rizicima koji su vezani za klimatske promene i kojima se operacionalizuje **COR 13 - Ciljna vrednost: Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene (13.1)**_ Treba istaći **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda** sa AP do 2020. (UN indikator 13.1.2) koji sadrži 6 komponenti: Izgradnja i razvoj institucija; Identifikacija i praćenje rizika vezanih za elementarne nepogode; Strukturno i nestrukturno smanjenje rizika; Sistemi ranog upozoravanja i spremnosti; Strategija finansiranja u slučaju rizika; Efikasan oporavak.

Programom za finansiranje rizika u slučaju elementarnih nepogoda za Republiku Srbiju, koji je važio do 2019. godine, definisani su ciljevi za nacionalni, lokalni i individualni nivo.

Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama ostvaruje se kroz strateške oblasti usklađene sa Hjogo okvirom za delovanje: smanjenje rizika od katastrofa treba da postane nacionalni i lokalni prioritet sa jakim institucionalnom osnovom za sprovođenje; identifikacija, procena i praćenje rizika i poboljšano rano upozorenje; upotreba znanja, inovacija i obrazovanja u cilju izgradnje kulture bezbednosti i otpornosti na svim nivoima; smanjenje faktora rizika; i priprema za slučaj katastrofe radi efikasnog (hitnog) reagovanja na svim nivoima. Ipak, treba napomenuti da za ovu strategiju nije urađen Akcioni plan, pa je implementacija i praćenje onemogućeno.

Ključni strateški dokumenti u ovoj oblasti još uvek nisu usvojeni. Pripremljen je **Predlog strategija niskougledničkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, kao krovni dokument za borbu protiv klimatskih promena, a u pripremi je **Program za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove**. U predlogu strategije niskougledničkog razvoja, postavljeni su ciljevi i identifikovane su prioritetne mere za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte. Takođe, identifikovani su najranjiviji sektori za koje su predložene mere za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove: poljoprivreda – proizvodnja hrane, šumarstvo i vodni resursi - hidrologija. U skladu sa razmatranim scenarijima i predloženim ciljevima za

¹⁵⁹ [climate-neutral EU by 2050.](#)

¹⁶⁰ [Drugi izveštaj R. Srbije prema UNFCCC](#)

smanjenje gasova sa efektom staklene bašte, u pripremi je i revizija **nameravanih nacionalno određenih doprinosa za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte**, kao obaveza u okviru Pariskog sporazuma.

Pored ovih krovnih dokumenata, prema NPAA u periodu do 2018. godine planirano je, ili je već u pripremi još nekoliko strateških dokumenata vezanih za ovu oblast:

Strategija (program) za zaštitu vazduha, kojom se uključuju ciljevi UNECE Geteborškog protokola i definišu dugoročne mera za smanjenje emisija iz različitih sektora relevantnih za NEC direktivu;

Strategija NIGP - Nacionalna infrastruktura geoprostornih podataka, važna je zbog usaglašavanja Republike Srbije sa Direktiva „INSPIRE“ (Direktiva 2007/2/EZ);

Strategija (program) upravljanja otpadom koja bi važila od 2021 godine, sa integrisanim planom upravljanja opasnim otpadom, kao i **plan za upravljanje otpadnim muljem**;

Nacionalni akcioni plan za ublažavanje posledica suše i degradacije zemljišta, u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o borbi protiv dezertifikacije u zemljama sa teškom sušom i/ili dezertifikacijom, posebno u Africi.

COR 13 - Ciljna vrednost: Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije (13.2) bile su ugrađene u više strateških dokumenata (UN indikator 13.2.1), kojima je utvrđeno opredeljenje Republike Srbije za borbu protiv klimatskih promena. Krovni dokument u oblasti zaštite životne sredine predstavljao je **Nacionalni program zaštite životne sredine**, usvojen 2010. za desetogodišnji period do 2019. i sadržao je prioritetne kratkoročne i srednjoročne ciljeve za specifične oblasti životne sredine. Poglavlje 4.2 je obuhvatalo kvalitet vazduha i klimatske promene. Takođe, krovna razvojna strategija, **Strategija održivog razvoja Republike Srbije za period od 2008 do 2017.** godine, imala je za cilj usklađivanje tri stuba održivog razvoja: održivi razvoj ekonomije, privrede i tehnologije, održivi razvoj društva na bazi socijalne ravnoteže i zaštitu životne sredine uz racionalno raspolaganje prirodnim resursima. Prvi Izveštaj o napretku u sprovođenju Nacionalne strategije održivog razvoja Vlada je usvojila 2010. godine, gde su prikazani indikatori održivog razvoja kojima se može pratiti napredak u sprovođenju Strategije. Odabrani indikatori bili su usaglašeni s listom indikatora održivog razvoja UN, koja obuhvata i indikatore sprovođenja Milenijumskih ciljeva razvoja. Drugi izveštaj o sprovođenju Strategije održivog razvoja za 2010. godinu, Vlada je usvojila 2011. godine. Nakon preuzimanja nadležnosti za praćenje sprovođenja strategije od Kabineta potpredsednika Vlade za evropske integracije, izveštaji za ostale godine nisu više izrađivani.

Strategija razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine sa Programom za ostvarivanja Strategije od 2017. do 2023. godine, kao jedan od tri prioriteta navodi sveobuhvatnu tranziciju ka održivoj energetici, kroz unapređenje energetske efikasnosti u obavljanju energetskih delatnosti i potrošnji energije; povećavanje udela energije iz obnovljivih izvora energije i unapređenje stanja i sistema zaštite životne sredine u svim oblastima energetskih delatnosti.

Srbija je do sada usvojila tri sukcesivna plana za energetska efikasnost. **Treći akcioni plan za energetska efikasnost** Republike Srbije pripremljen je za period do 2018. Treći APEE sadrži izveštaj o dosadašnjim rezultatima ušteda finalne energije i statusu realizacije pojedinih mera definisanih u okviru 2. APEE, ciljeve za uštedu finalne energije u 2018. godini i mere za njihovo dostizanje. Cilj predviđene ukupne uštede energije u 2018. godini iznosi 0,7524 Mtoe, što predstavlja uštedu od 9% u odnosu na potrošnju energije u 2008. godini. Zaključno sa 2015. godinom ostvarene su uštede od 0,37 Mtoe, što predstavlja 93% ušteda predviđenih za period od 2010. do 2015. godine odnosno oko 50% cilja koji treba ostvariti zaključno sa 2018. godinom.

Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije Republike Srbije je strateški dokument iz oblasti energetike kojim se podstiče investiranje u oblast obnovljivih izvora energije, a u kome su

utvrđeni ciljevi korišćenja obnovljivih izvora energije do 2020. i način njihovog ostvarenja. Ovim planom su definisani nacionalni ciljevi za učešće energije iz obnovljivih izvora energije u sektoru saobraćaja, električne energije i grejanja i hlađenja do 2020. godine sa konkretnim merama koje treba sprovesti. U skladu sa Direktivom 2009/28/E3 i Odlukom Ministarskog saveta Energetske zajednice (18/10/2012), Republika Srbija je postavila cilj od 27% OIE u bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini, i s tim u vezi donela je čitav niz zakona, propisa i administrativnih odredbi.

U skladu sa obavezama prema Energetskoj zajednici, Republika Srbija treba da izradi plan za klimu i energetiku.

COR 13 je u neposrednoj korelaciji sa nekoliko drugih ciljeva održivog razvoja i očekuju se sinergijski efekti u njihovom ostvarenju. To su **COR 6**: Obezbeđeni sanitarni uslovi i pristup pijaćoj vodi za sve, **COR 7**: Dostupna i obnovljiva energija, **COR 11**: Održivi gradovi i zajednice, **COR 12**: Odgovorna potrošnja i proizvodnja i **COR 15**: Održivo upravljanje šumama, suzbijanje dezertifikacije i degradacije zemljišta.

CLJ 6: Obezbeđeni sanitarni uslovi i pristup pijaćoj vodi za sve

Na kanalizacioni sistem je u 2019. godini bilo priključeno 62,8% domaćinstava. Prečišćavanje otpadnih voda je na niskom nivou, s obzirom da u Srbiji u 68 gradova i opština postoji tek četrdesetak pogona za prečišćavanje i da se pre ispuštanja u recipijente prečisti svega 15,6% otpadnih voda (od ukupno ispuštenih 308 mil. m³ otadnih voda u 2019. godini prečišćeno je samo 48 mil. m³) (UN indikator 6.3.1). Beograd kao najveći proizvođač otpadnih voda još uvek nema izgrađeno postrojenje za preradu otpadnih voda. Najvažniji preduslov za sprovođenje Direktiva o vodi za piće i Direktive o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda je restrukturiranje javnih preduzeća, poboljšanje naplate troškova i dinamičko usklađivanje tarifa za finansiranje rada razvijene infrastrukture.

Vodno zakonodavstvo EU je od izuzetnog značaja ne samo za države članice, već i za sve zemlje koje nameravaju da sarađuju ili postanu članice Unije. Najvažniji akt u oblasti voda je Okvirna direktiva o vodama (Direktiva 2000/60/EC), koja predstavlja operativnu alatku za ostvarenje ključnih ciljeva evropske politike o vodama: sveobuhvatna zaštita svih voda, uzimajući u obzir prirodnu interakciju među njima u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, uz primenu principa integralnog upravljanja vodnim resursima. Koncept integracije svih relevantnih segmenata (vodni resursi na nivou sliva, zaštita životne sredine, korišćenje voda, legislativa, nivoi donošenja odluka, upravljanje vodama prekograničnih slivova kroz međunarodnu saradnju i dr.) je ključ za dostizanje proklamovanih ciljeva.

Okvirna direktiva uključuje i povezuje druge direktive¹⁶¹ koje se neposredno ili posredno odnose na oblast voda, od kojih su dve najznačajnije: Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda i Direktiva o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu, odnosno Direktiva o vodi za piće.

Srbija učestvuje u međunarodnim aktivnostima na slivovima Dunava, Save i Tise. Kao rezultat višegodišnjih aktivnosti ICPDR na implementaciji Okvirne direktive o vodama, usvojen je 2009. godine prvi Plan

---

¹⁶¹ Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda (Direktiva 91/271/EEC), Direktiva o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu (Direktiva 98/83/EC), Direktiva o zaštiti voda od загађивања проузрокованог нитратима из пољопривредних извора (Direktiva 91/676/EEC) Direktiva o захватању воде за пиће (Direktiva 75/440/ECC) Direktiva o управљању квалитетом воде за купање (Direktiva 2006/7/EC), Direktiva o загађењу узрокованом одређеним опасним супстанцама које се испуштају у акватичну животну средину заједнице (Direktiva 2006/11/); Direktiva o заштити подземне воде од загађења и погоршавања квалитета (Direktiva 2006/118/EC), Direktiva која се односи на интегрално спречавање и контролу загађивања (Direktiva 2008/1/EC), Direktiva o стандардима квалитета животне средине у области политике вода (Direktiva 2008/105/EC), Direktiva која утврђује техничке спецификације за хемијске анализе и мониторинг статуса воде (Direktiva 2009/90/EC) Direktive o процени и управљању ризицима од поплава (Direktiva 2007/60/).

upravljanja slivom Dunava a 2015. godine drugi Plan upravljanja slivom Dunava, 2011. godine Plan upravljanja slivom Tise i 2014. godine. Plan upravljanja slivom Save je usvojen na Petom sastanku Strana Okvirnog sporazuma o slivu reka Save (decembar 2014.). Svaki od pomenutih planova utvrđuje i Zajednički program mera koje treba sprovesti radi poboljšanja stanja životne sredine na slivu.

COR 6 u Srbiji se sprovodi preko transpozicije dve ključne EU direktive. Relativna usklađenost **Direktiva o vodi za piće** je postignuta na mnogim poljima, ali postoje veliki problemi na delu teritorije AP Vojvodine kada je reč o prisustvu arsena u podzemnim vodama. Investicione potrebe u pogledu sprovođenja **Direktive o vodi za piće**, a naročito **Direktive o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda** su ogromne. Naime, sektor za upravljanje vodama zauzima najviše mesto u udelu ukupnih troškova aproksimacije u oblasti životne sredine. Prema procenama za dostizanje standarda EU u upravljanju vodama potrebno je izdvojiti 5,5 mlrd. evra (1,3 mlrd. evra za vodu za piće, 3,3 mlrd. evra za otpadne vode i 0,9 evra za smanjenje zagađenja voda od poljoprivrede)¹⁶².

Ključni strateški dokument u ovoj oblasti, a koji se naročito odnosi na sprovođenje ciljane vrednosti **COR 6.1**: Postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve **COR 6.3**: Unaprediti kvalitet vode (UN indikator 6.3.1), **COR 6.4**: Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima (UN indikator 6.4.1), i **COR 6.5** Integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima je **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period od 2016. do 2034. godine**. Cilj Strategije je postizanje integralnog upravljanja vodama, odnosno usklađenog vodnog režima na celoj teritoriji Republike Srbije i obezbeđenje takvog upravljanja vodama kojim se postižu maksimalni ekonomski i socijalni efekti na pravičan i održiv način i uz uvažavanje međunarodnih sporazuma (UN indikator 6.5.2). Prema proceni, za razvoj i efikasno upravljanje u sektoru voda u narednih 20. godina potrebno je izdvojiti 21,7 milijardi evra, od čega ulaganja za potrebe kanalizacija i zaštite voda iznose 43% (7,7 mlrd. evra) (UN indikator 6.5.1 i UN indikator 6.a.1). U toku je javna rasprava o predlogu Akcionog plana za sprovođenje Strategije upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine, čije se usvajanje očekuje početkom 2021. godine.

Cilj 7: Dostupna i obnovljiva energija

Pokrivenost električnom energijom na teritoriji Srbije iznosi 99,8% u 2019. (UN indikator 7.1.1.), dok se energetska intenzitet (UN indikator 7.3.1) od 2011. (0,507 toe/1000 EUR) polako smanjuje i u 2018. je iznosio 0,428 toe/1000 EUR¹⁶³. Prosečna vrednost ovog indikatora za EU 28 u 2018. je bila 0,117 toe/1000 EUR, što ukazuje na to da srpska ekonomija troši mnogo više energije za proizvodnju BDP nego članice EU i rangirana je jedino ispred Islanda¹⁶⁴. Ukupna finalna potrošnja (TFEC) u 2018. je bila 9,216 Mtoe, od čega na domaćinstva otpada 2,872 Mtoe, industriju 2,397 Mtoe i saobraćaj 2,138 Mtoe.¹⁶⁵ Učešće obnovljivih izvora energije u bruto finalnoj potrošnji (UN indikator 7.2.1) iznosi 20,32% u 2018.

COR 7 u Srbiji se sprovodi kroz set strateških dokumenata i institucionalnih aranžmana koji obezbeđuju koordinisan energetska razvoj regiona Jugoistočne Evrope. *Acquis* za energetiku i deo *acquis*-a za životnu sredinu, kroz koje se stremi najvišim evropskim standardima u toj oblasti sprovodi se pod supervizijom Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu.

Ključni ciljevi su stabilan regulatorni i tržišni okvir, integrisano tržište energije, sigurnost snabdevanja (**COR 7.1**), unapređenje stanja životne sredine u odnosu na snabdevanje energijom i promovisanje obnovljivih izvora energije (**COR 7.2**) i energetska efikasnosti (**COR 7.3**). Pored krovnog dokumenta, **Strategije razvoja**

¹⁶² Национална стратегија Републике Србије за апроксимацију у области животне средине

¹⁶³ Eurostat, Energy intensity

¹⁶⁴ Eurostat, Energy intensity

¹⁶⁵ Енергетски биланс 2020, https://www.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/ENERGETSKI_BILANS_2020.pdf

energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, do sada su se pripremali i akcioni planovi za energetska efikasnost i obnovljive izvore energije, prema EU metodologiji.

Prema odredbi člana 20. Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, Republika Srbija je prihvatila obavezu da primeni evropske direktive u oblasti obnovljivih izvora energije. Tako je Direktivom 2009/28/EZ o promociji korišćenja obnovljivih izvora energije određen zahtevan obavezujući cilj za Republiku Srbiju koji iznosi 27% obnovljivih izvora energije u njenoj bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini (UN indikator 7.2.1.). Bilansiranje energije iz obnovljivih izvora energije obuhvata proizvodnju i potrošnju električne energije iz velikih i malih vodenih tokova, energije vetra i sunca, kao i proizvodnju i potrošnju toplotne energije iz geotermalne energije i čvrste biomase. .

U oblasti energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije glavni partneri Republike Srbije su Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj SR Nemačke (Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit- BMZ), Nemačka razvojna banka (Kreditanstalt für Wiederaufbau-KfW) i Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit-GIZ), a kao deo programa Nemačke inicijative za klimu i tehnologiju (izvorni naziv: Deutsche Klima-und Technologieinitiative-DKTI) (UN indikator 7.a.1)

Unapređenje energetske infrastrukture (COR 7.b) na regionalnom nivou je podržano kroz listu prioriternih projekata Energetske zajednice, koji zadovoljavaju opšte i posebne kriterijume za Trans-evropsku energetska infrastrukturu (PECI) i čije dugoročne koristi nadmašuju troškove, a imaju i transgraničnu dimenziju.

Programom za ostvarivanje strategije energetike predviđeno je će, u skladu sa Strategijom razvoja energetike Republike Srbije do 2025, Prostornim planom Republike Srbije, Akcionim planovima u oblasti OIE i energetske efikasnosti i drugim relevantnim strateškim dokumentima predviđeno donošenje novih ili usklađivanje postojećih zakona i podzakonskih akata sa Direktivama i preporukama EU, Odlukama i preporukama Energetske zajednice kao i *Western Balkan Sustainable Charter* u okviru Berlinskog procesa.

CILj 11: Inkluzivni, bezbedni, prilagodljivi i održivi gradovi i naselja

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture ukazuje na potrebu za poboljšanjem politikom razvoja gradova i urbanih naselja u Republici Srbiji kako bi se suočili sa višedecenijskim zaostajanjem ili stagnacijom razvoja, kao i brojnim neprimerenim odgovorima na izazove tranzicije koji su ozbiljno ugrozili razvoj srpskih gradova i naselja, a naročito kvalitet življenja u njima. Postojeći pravni okvir odražava načela održivog razvoja, integralnog pristupa, ali još uvek nije u potpunosti usaglašen i koherentan, pa postoji potreba za uvođenjem modernih, savremenih principa održivog urbanog razvoja u skladu sa politikama EU i Urbane agende UN.

COR 11, a naročito **COR 11.1** koji se odnosi na **adekvatan stambeni smeštaj**, sprovodi se kroz politike uobličene u **Strategiji socijalnog stanovanja**. Najveći problem sa stanovišta razvoja socijalnog stanovanja nastao je nakon masovne i nerealno jeftine privatizacije stanova početkom 90-ih, kada je javni stambeni fond skoro potpuno iščezao, a da istovremeno kroz privatizaciju nisu bila obezbeđena očekivana povratna finansijska sredstva za zadovoljavanje stambenih potreba stanovništva sa nižim primanjima. Veliki problem predstavlja i nizak nivo uslova stanovanja u smislu infrastrukturne opremljenosti stanova, što se najviše odnosi na priključak na kanalizacionu mrežu i daljinski sistem grejanja, kao i neformalna naselja sa izuzetno niskim kvalitetom komunalnih usluga (UN indikator 11.1.1). U toku je izrada **nacionalne stambene strategije**.

COR 11.2: Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima sprovodi se kroz **Strategiju bezbednosti saobraćaja na putevima** u periodu 2015-2020. godine sa ciljem smanjenja smrtnosti i rizika od teških povreda.

COR 11.3: Inkluzivna i održiva urbanizacija tema je **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**. Opšti cilj Strategije je ostvaren održivi i integralni razvoj urbanih naselja, a usklađen je sa politikama Evropska unija, koja je donela veliki broj politika, povelja i deklaracija kojima se utvrđuje okvir održivog i integralnog urbanog razvoja u njenim državama članicama. Ključni dokumenti su „**Lajpciška povelja o održivim evropskim gradovima**“ (2007), **Deklaracija o urbanom razvoju iz Toleda** (2010), **Teritorijalna agenda EU 2020** (2011.), **Deklaracija iz Rige** (2015), **Urbana agenda EU** (2016). Na nivou Evrope postoji jasan konsenzus o karakteru evropskog grada budućnosti i principima na kojima idealni evropski grad treba da bude zasnovan (EK 2011, 2014). Nova **Urbana agenda UN** usvojena je u okviru **Habitat III Konferencije UN** o stanovanju i održivom urbanom razvoju u Kitu 2016. Ona utvrđuje nove standarde integralnog i održivog razvoja, i sadrži smernice za održivi urbani razvoj u državama članicama. Države članice su se obavezale na prenošenje Nove urbane agende kroz sprovodive i participativne urbane politike na nacionalnom i podnacionalnom nivou (UN indikator 11.3.2). Međunarodne smernice za urbanističko i prostorno planiranje (**International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP**) su prvi dokument na globalnom nivou za oblast prostornog i urbanističkog planiranja usvojen je od strane Upravljačkog saveta UN Habitata.

Usvajanjem ove strategije Republika Srbija je prenela na nacionalni nivo Novu urbanu Agendu Ujedinjenih nacija, u svoje nacionalne okvire. Takođe, ona je dokument koji prethodni izradi novog Prostorni plan Republike Srbije. Za akcioni plan za sprovođenje Strategije, završena je javna rasprava.

Prostorni plan Republike Srbije, kao prvi operativni cilj navodi zaštitu, kontrolisano i održivo korišćenje prirode, prirodnih resursa, prirodnog i kulturnog nasleđa. **Strategija razvoja kulture od 2020. do 2029. godine** usvojena je na Vladi i upućena na usvajanje Narodnoj skupštini. Zbog formiranja nove Narodne skupštine, vraćena je u ponovnu proceduru.

Predviđene mere između ostalog se odnose na integrisanu zaštitu kulturne i prirodne baštine čime će se doprineti ostvarenju **COR 11.4**, koji se upravo odnosi na ovu oblast (UN indikator 11.4.1).

Nacionalnim programom upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda obezbeđuje se podrška naporima Vlade za usklađivanje sa pravnim tekovinama EU, pre svega sa Direktivom o upravljanju vodama, Direktivom za poplave, Direktivom za klimatske promene u vezi sa prilagođavanjem na klimatske promene, kao i Direktivom za zaštitu civilnog društva. Takođe promoviše se i jačanje regionalnih platformi saradnje u upravljanju prekograničnim rečnim slivovima, što je od suštinske važnosti za upravljanje vodama i bujicama koja Republika Srbija kontroliše samo u jednom svom delu (Dunav, Sava, Drina, Tisa, itd.). Time se doprinosi ostvarenju **COR 11.5** koji se odnosi na smanjen broj smrtnih slučajeva kod elementarnih nepogoda (UN indikator 11.5.1).

Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou – **COR 11.6** bio je pokriven **Strategijom upravljanja otpadom za period 2010-2019.** godine. U izradi je novi dokument javne politike za upravljanje otpadom, a očekuje se i početak izrade dokumenta za unapređenje kvaliteta vazduha na nacionalnom nivou.

U zonama i aglomeracijama u kojima je vazduh treće kategorije, odnosno kada zagađenje vazduha prevazilazi efekte mera koje se preduzimaju, odnosno kada je ugrožen kapacitet životne sredine ili postoji stalno zagađenje vazduha na određenom prostoru, nadležni organ autonomne pokrajine i nadležni organ jedinice lokalne samouprave dužan je da donese **Plan kvaliteta vazduha**, sa ciljem da se postignu odgovarajuće granične vrednosti ili ciljne vrednosti utvrđene važećim propisima. Ministarstvo nadležno

za poslove zaštite životne sredine, daje saglasnost na Planove kvaliteta vazduha jedinica lokalne samouprave

Već sada je moguće praćenje kvaliteta vazduha u aglomeracijama što omogućava izveštavanje po UN indikatoru 11.6.2.

CLJ 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Ukupna količina stvorenog otpada tokom 2018. godine je oko 11,6 miliona tona, količine su neznatno povećane u odnosu na 2017. godinu (UN indikator 12.2.2). Udeo opasnog otpada u periodu 2011-2018. godina kretao se od 0,6% do 1,3% u odnosu na ukupni proizvedeni otpad. U 2018. godini udeo opasnog otpada u ukupnoj količini otpada je iznosio 0,8% (UN indikator 12.4.2). Preduzeća koja vrše tretman opasnog otpada prijavila su da je na tretman ukupno preuzeto 113.688 tona opasnog otpada. Na osnovu podataka dostavljenih od strane 331 operatera koji ima dozvolu za ponovno iskorišćavanje otpada, u toku 2018. godine je podvrgnuto tretmanu 2,03 miliona tona otpada. Od ukupne količine prerađenog otpada najviše su zastupljeni otpadni metali, zatim otpadi iz termičkih procesa odnosno otpad od prerađene i neprerađene šljake iz industrije gvožđa i čelika, i na kraju papirna i kartonska ambalaža (UN indikator 12.5.1)¹⁶⁶.

Glavni izazovi upravljanja otpadom u Srbiji još uvek se odnose na obezbeđivanje dobre pokrivenosti i kapaciteta za pružanje osnovnih usluga, kao što su sakupljanje, transport i sanitarno odlaganje otpada. Predviđeno je zatvaranje i rekultivacija postojećih smetlišta i izgradnja 29 regionalnih sanitarnih deponija. Do kraja 2019. godine izgrađeno je 11 sanitarnih deponija, a trenutno su u izgradnji dve sanitarne deponije: Regionalna sanitarna deponija Nova Varoš i Regionalna sanitarna deponija Inđija.

Svaka lokalna samouprava imala je obavezu izrade lokalnog plana upravljanja otpadom, kao i svaki region obavezu izrade regionalnog plana upravljanja otpadom. Prema postojećim podacima šest opština se još nije priključilo nijednom regionu za upravljanje otpadom. Iako imaju obavezu odlaganja otpada na sanitarne deponije, jedinice lokalne samouprave to ne čine. Na osnovu dostavljenih podataka iz 94 lokalne samouprave na teritoriji Republike Srbije ima registrovanih 1.711 starih i divljih deponija. Kapaciteti u smetlištima na teritoriji opština u Republici Srbiji su većinom popunjeni, a značajan broj takvih deponija ne poseduje ni minimum tehničkih standarda. Nesanitarne deponije i smetlišta su veliki zagađivači, ali i velika opasnost, jer su česti požari, a moguće je i širenje zaraza. Tokom 2019. godine gorele su mnoge nesanitarne deponije i smetlišta¹⁶⁷.

Na osnovu Izveštaja¹⁶⁸ o sprovođenju Plana smanjenja ambalažnog otpada (2015-2019) može se zaključiti da su svi operateri sistema upravljanja ambalažnim otpadom ispunili opšte nacionalne ciljeve za 2018. godinu.

COR 12, a naročito ciljne vrednosti koje se odnose na održivo i efikasno korišćenje prirodnih resursa (**12.2**), zatim ispravno upravljanje hemikalijama (**12.4**), značajno smanjenje generisanja otpada i njegova prerada (**12.5**) i napokon održive javne nabavke (**12.7**) adresirane su brojnim merama i aktivnostima koje se sprovode.

Svaka lokalna samouprava ima obavezu izrade lokalnog plana upravljanja otpadom, a svaki region, izradu regionalnog plana upravljanja otpadom. Na lokalnu je skoro 84% opština usvojilo takve planove. Od 28

¹⁶⁶ Поглавље 27 у Србији: Напредак у магли – Извештај из сенке за Поглавље 27 животна средина и климатске промене, март 2019 – фебруар 2020

¹⁶⁷ Поглавље 27 у Србији: Напредак у магли – Извештај из сенке за Поглавље 27 животна средина и климатске промене, март 2019 – фебруар 2020

¹⁶⁸ Агенција за заштиту животне средине, Службени гласник РС, бр. 88/09

predviđenih regionalnih planova, 13 nije usvojeno ili pripremljeno. To dovoljno svedoči o lošoj međuopštinskoj saradnji koja u znatnoj meri utiče i na funkcionalnost i efekte regionalnih deponija.

Tranzicija ka unapređenoj cirkularnoj ekonomiji u EU se sprovodi kroz tzv. „paket za cirkularnu ekonomiju“ koji je Evropska komisija usvojila krajem 2015. „Paket“ podrazumeva različite instrumente uključujući zakonske predloge za otpad, sa ciljanim vrednostima koje se odnose na smanjenje odlaganja otpada na deponije i povećanje recikliranja i ponovne upotrebe. Kako bi se zatvorio krug životnog ciklusa proizvoda, ovaj paket mera obuhvata i Akcioni plan koji treba da podrži principe cirkularne ekonomije u svakom koraku lanca vrednosti od proizvodnje do potrošnje. Očita je neposredna sinergija sa EU ciljevima koji se odnose na klimu i energetiku i usvojen paket mera kroz dokument „Čista energija za sve Evropljane“ (***Clean Energy for all Europeans***)

Za COR 12 od neposrednog značaja je EU okvirna direktiva za otpad (***EU Waste Framework Directive***) sa dva ključna cilja: prevencija i smanjenje negativnog uticaja proisteklog stvaranjem i upravljanjem otpadom i poboljšanje resursne efikasnosti. Prevencija stvaranja i ponovno korišćenje otpada su poželjne opcije, zatim reciklaža i povraćaj energije. Sedmi akcioni program za životnu sredinu (***7th Environment Action Programme***) kao jedan od ciljeva navodi resursno efikasnu, zelenu i konkurentnu nisko-karbonsku ekonomiju. Kao deo ***EU Strategije 2020***, mapa puta (***Roadmap to resource efficient Europe***) ka resursno efikasnoj Evropi daje smernice za povećanje resursne produktivnosti i razdvajanje ekonomskog rasta od korišćenja resursa i uticaja na životnu sredinu.

U Srbiji su ključni strateški dokumenti iz ove oblasti **Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara**, koja nema AP, pa je nemoguće pratiti implementaciju, **Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019**, koja se bavi se i opasnim otpadom, **Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije Republike Srbije do 2020**, **3. Nacionalni akcioni plan za energetske efikasnost**. Važna je i **Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2014-2018**, kojom se utvrđuju prioritetne oblasti, od kojih se jedna odnosi na unapređenje efikasnosti i održivosti sistema javnih nabavki i u neposrednoj je vezi sa **COR 12.7.** i UN indikatorom 12.7.1. Ključni cilj je promovisanje i podsticanje ekološkog i socijalnog aspekta u javnim nabavkama.

Prema NPAA 2018. se očekuje izrada nove Strategije upravljanja otpadom za period 2019-2024, sa integrisanim planom upravljanja opasnim otpadom, kao dela Nacionalnog plana upravljanja otpadom koji prati strategiju.

CILj 15: Održivo upravljanje šumama, suzbijanje dezertifikacije i degradacije zemljišta i uništenja biodiverziteta.

Prema podacima Agencije za zaštitu životne sredine, površina pod šumom iznosi oko 2.740.000 ha ili 31,1% teritorije Srbije (UN indikator 15.1.1). U periodu od 1953-2012. godine, došlo je do povećanja površine pod šumom za preko milion hektara, što je porast od 75% u odnosu na 1953. godinu. U periodu 2011-2013. raste intenzitet šteta izazvanih insektima i elementarnim nepogodama, tako da je tokom 2013. izgorelo oko 7.400 kubnih metara drvne zapremine. Poseban problem predstavlja bespravna seča šuma. Odnos godišnjeg zapreminskog prirasta (oko 9 miliona m³) i godišnje seče (3.217.000 m³) je oko 3:1. Tokom 2018. godine u Srbiji je pošumljeno oko 1.547 ha šumskog zemljišta.

Neka od najsloženijih ograničenja iz oblasti održivog upravljanja šumama koji otežavaju implementaciju politika su: zaostajanje u tehničko-tehnološkom razvoju; neodgovarajuće upravljanje i gazdovanje šumama u praktičnom smislu, slabe veze s istraživačkim aspektom institucionalne slabosti i sporost u prilagođavanju promenama na globalnom nivou.

U Srbiji je zaštićeno 7,7% teritorije , odnosno 469 područja. Od toga 5 su nacionalni parkovi, 18 parkovi prirode, 21 predeo izuzetnih odlika, 69 rezervata, 314 spomenika prirode i 36 područja od kulturnog i istorijskog značaja (UN indikator 15.1.2).

U oblasti biodiverziteta, prema Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva¹⁶⁹, 1.783 divljih vrsta algi, biljaka, životinja i gljiva je pod strogom zaštitom i 860 vrsta pod zaštitom. Skoro svi sisari, ptice, vodozemci i gmizavci su pod nekim režimom zaštite, kao i veliki broj insekata i biljaka. Preko 50% strogo zaštićenih vrsta nalazi se na listama međunarodnih Konvencija i Direktiva EU od toga najviše sa lista **Bernske i Banske konvencije** i Direktive o pticama (UN indikator 15.4.1).

EU Strategija biodiverziteta 2020 ima za cilj punu primenu direktiva o pticama i staništima, održanje i obnavljanje ekosistema, integrisanje očuvanja biodiverziteta u ključne politike poljoprivrede i šumarstva, osiguranje održivog korišćenja ribljih resursa, borbu protiv invazivnih stranih vrsta i pokretanje akcije kako bi se odgovorilo na globalnu krizu biodiverziteta. Najveći izazovi su kompletiranje **NATURA 2000** morske mreže.

EU je postavila **viziju da do 2050. godine osigura da se biološka raznovrsnosti uvažava, štiti i mudro koristi, održavajući usluge ekosistema radi zdravlja planete i postizanja koristi za ljudsku zajednicu.**

Ratifikovane konvencije u oblasti zaštite biodiverziteta i staništa¹⁷⁰: Međunarodna konvencija za zaštitu bilja, Međunarodna konvencija za zaštitu ptica, Konvencija omočvarama koje su od međunarodnog značaja, posebnokao prebivalište ptica močvarica, Konvencija o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune, Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja, Konvencija o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune, Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja, Konvencija o saradnji za zaštitu i održivo korišćenje reke Dunav, Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa, Konvencija o biološkoj raznovrsnosti, Evropska konvencija o predelu.

Prostorni plan Republike Srbije, Strategija održivog korišćenja resursa i Nacionalni program zaštite životne sredine, koji je istekao, su tri ključna strateška dokumenta koji se bave održivim upravljanjem prirodnih resursa i kroz koje se ostvaruje **COR 15.1 Održivo korišćenje ekosistema, posebno šuma, močvara i planina.**

Prostornim planom utvrđuju se dugoročne osnove organizacije, uređenja, korišćenja i zaštite prostora Republike Srbije u cilju usaglašavanja ekonomskog i socijalnog razvoja sa prirodnim, ekološkim i kulturnim potencijalima i ograničenjima. Kao jedan od 5 priritetnih ciljeva navodi se: Održivo korišćenje prirodnih resursa, zaštićenu i unapređenu životnu sredinu. Ne postoje izveštaji o stepenu realizacije Strategije održivog korišćenja prirodnih resursa jer je izostala izrada planova i programa za svaki prirodni resurs, kroz koje je strategija trebalo da bude implementirana.

Uz **Nacionalnu strategiju održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara**, za ostvarenje **COR 15.2** koji teži **održivom upravljanju šumama** važna je **Strategije razvoja šumarstva**. Osnovni cilj te strategije je očuvanje i unapređivanje stanja šuma i razvoj šumarstva kao privredne grane. Ključni element za podršku

---

¹⁶⁹ „Службени гласник РС”, бр. 5/10, 47/11, 32/16 и 98/16

¹⁷⁰ International Plant Protection Convention , International Convention for the Protection of Birds , Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity

implementaciji Strategije predstavlja **Nacionalni šumarski program** (NFP) koji pruža akcioni okvir za razvoj sektora šumarstva. Sistem planiranja u šumarstvu odvija se na dva nivoa: nivo opšteg šumsko-razvojnog planiranja, odnosno planiranja namena i funkcija šuma u okviru većih područja, bez obzira na vlasništvo i nivo posebnog planiranja gazdovanja šumama na nivou gazdinskih jedinica, gde je odgovornost kod vlasnika, odnosno korisnika šuma.

Republika Srbija, sa značajnim brojem endemičnih biljnih i životinjskih vrsta ima veliku odgovornost u očuvanju biodiverziteta. Konvencija UN o biološkoj raznovrsnosti, koja uvažava da svaki potpisnik ima suverena prava nad svojim resursima i biodiverzitetom, ali se očekuje da pruže podršku za tri osnovna cilja: zaštita biološke raznovrsnosti, održivo korišćenje komponenti biodiverziteta i pravičnu raspodelu dobiti od korišćenja genetičkih resursa. **Strategijom biološke raznovrsnosti Republike Srbije** za period od 2010. do 2019. godine, koja je istekla, bili su definisani nacionalni ciljevi za sprovođenje globalnih **strateških ciljeva biodiverziteta - Aiči ciljeva**, usvojenih na desetom sastanku država članica Konvencije održanom u oktobru 2010. godine u Nagoji. Kako bi se postigao kontinuitet u zaštiti prirode i biodiverziteta, Ministarstvo životne sredine je pripremio novi dokument u skladu sa Zakonom o planskom sistemu, Program zaštite prirode sa akcionim planom, koji je poršao široke konsultacije i mišljenja državnih organa u proceduri usvajanja na sednici Vlade, ali još uvek se čeka njegovo usvajanje. Sprovednjem mera i aktivnosti koje su predložene u Programu zaštite prirode, direktno se doprinosi ostvarenju **COR 15.5** čiji je fokus **smanjenje gubitka biodiverziteta**.

2.2.4. Institucije, finansije i saradnja (ciljevi održivog razvoja 16 i 17).

U ovom segmentu mapiran je strateški okvir Srbije u odnosu na ciljeve 16 i 17 koji definišu relevantne horizontalne principe za sprovođenje cele Agende 2030 kao što su jačanje institucija, vladavina prava i partnerstva.

Cilj 16: Postizanje miroljubivih i inkluzivnih društava i vladavine prava i izgradnja odgovornih institucija

1. Kratak opis stanja

Ovaj cilj održivog razvoja posvećen je izgradnji institucija državne uprave i pravosudnog sistema koje građanima omogućavaju stabilno okruženje bez korupcije i nasilja, u kome mogu nesmetano da ostvaruju svoja ljudska i politička prava. Srbija je u poslednjih dvadeset pet godina prešla dugačak put ka ostvarenju ovog cilja. U poslednjih par godina opada broj žrtava ubistva (*ciljna vrednost 16.1 smanjiti sve oblike nasilja*, indikator 16.1.2), prema podacima RZS, broj žrtava ubistava 2017. iznosio je 91, u 2018. se povećao na 98, a u 2019. smanjen na 86.

U vezi sa ciljnom vrednošću **16.2 okončati sve oblike eksploatacije i nasilja nad decom**, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja procenjuje da je, u poslednjih pet godina, povećan broj svih oblika nasilja u porodici. Mirna i inkluzivna društva pružaju najbolje okruženje za razvoj deteta. Sukobi, nasilje, isključivanje od učestvovanja u odlukama o društvu i njegovoj budućnosti, onemogućavaju decu i mlade narušavajući njihov ljudski potencijal. Sprovođenje nasilne discipline je štetno za razvoj deteta. Iako se njena učestalost smanjuje i dalje je veoma prisutna u praksi podizanja deteta. Gotovo polovina dece starosti 1–14 godina iskusila je neki oblik fizičke kazne ili psihološke agresije od strane roditelja ili staratelja u toku meseca koji je prethodio Istraživanju višestrukih pokazatelja (MICS) 2019. godine.

Projekat "Integrirani odgovor na nasilje nad ženama i devojkicama" koji je potpisan između Srbije i UN (vezano za ciljnu vrednost **16.3. Vladavina prava i jednak pristup pravdi** i indikator 16.1.3) od 2016. godine pa do danas nastavlja da se uspešno sprovodi. Cilj projekta je razvoj društvenog i institucionalnog okruženja koje će doprineti nultoj toleranciji i iskorenjivanju nasilja nad ženama u Srbiji, kroz poboljšanje zakonodavnog i političkog okvira, jačanje sistema prevencije i mehanizama pomoći ženama koje su preživele nasilje i poboljšanje pristupa efikasnoj zaštiti od nasilja kroz pružanje opštih i specijalizovanih

usluga. Aktivnosti su usmerene na rad sa ženama žrtvama nasilja, rad sa počiniocima i preventivni rad sa dečacima i devojkama. Zabeleženo je 1.953 žrtva nasilja u porodici, od toga je 72,3% žrtava su žene prema podacima u julu 2020. godine.¹⁷¹

U pogledu **borbe protiv organizovanog kriminala (16.4)**, ukupan broj krivičnih dela u 2019. u odnosu na petogodišnji proseka u periodu 2011-2016. smanjen je za 18,8%¹⁷². Počela su sa radom posebna odeljenja u višim tužilaštvima za borbu protiv korupcije u Beogradu, Kraljevu, Nišu i Novom Sadu od 1. marta 2018. godine. Za 18 meseci primene **Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije** (od 1.3.2018. do 1.10.2019), posebna odeljenja za suzbijanje kriminala su postupala po krivičnim prijavama podnetim protiv 15.222 lica, a optuženo je 1.269 lica, ukupno je doneto 771 presuda, od čega 749 osuđujućih. U strukturi krivičnih dela koja su učinila punoletna lica, najbrojnija su krivična dela protiv imovine: kod prijave ona čine 41,7% (uključeni su i nepoznati učiniooci), kod optuženih 27,4%, a kod osuđenih punoletnih lica 28% svih krivičnih dela u 2019. godini. Kada je reč o najtežim krivičnim delima – krivična dela protiv života i tela – prijavljeno je 3,3%, optuženo 5,4%, a pravosnažno je osuđeno 5% punoletnih lica.

Broj žrtava trgovine ljudima, prema podacima Centra za zaštitu trgovine ljudima, bio je najviši u 2014. godini, kada je iznosio 125, dok je u 2019. iznosi 121¹⁷³. Među indentifikovanim žrtvama najviše su zastupljena deca. Najzastupljeniji vid eksploatacije je seksualna eksploatacija.

Najznačajnije aktivnosti u **borbi protiv organizovanog kriminala (16.4)**, prema Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 24¹⁷⁴, su povećanje efikasnosti nadležnih institucija, unapređenje vođenja evidencije kao i razmene informacija na nacionalnom i međunarodnom nivou i dalje promovisanje regionalne i međunarodne saradnje kroz regionalne i međunarodne projekte. Jedna od preporuka iz AP, važnih za praćenje i izveštavanje o postignutim ciljnim vrednostima za cilj 16, je sprovođenje istrage pre i tokom izvršenja krivičnog dela (proaktivne istrage), uključivanje državnih organa u najranijim fazama postupka kroz razmenu informacija i unapređenje mehanizama koordinacije, komunikacije i razmene informacija među državnim organima. Neophodno je nastaviti sa unapređenjem interoperabilnosti IT sistema i jačanjem ljudskih kapaciteta kroz programe obuka. Uspostavljanje jedinstvene statistike za evidentiranje krivičnih dela na nivou policije, tužilaštva, zatvora i sudova i objedinjavanje ovih podataka su ključni u borbi protiv organizovanog kriminala.

Prema poslednje dostupnim podacima (2019) prijavljeno je 425 krivičnih dela sa elementima korupcije, od čega se 40,5% odnosi na zloupotrebu službenog položaja, 33% za davanje mita, 21,4% za primanje mita i 5,1% na trgovinu uticajem¹⁷⁵. Ipak, jedva 1% krivičnih dela korupcije ikada bude prijavljeno, dok je broj optuženih i kažnjenih daleko manji (ciljna vrednost **16.5 – značajno smanjiti korupciju**). Po indeksu percepcije korupcije (CPI) za 2019. Srbija je rangirana na 91. mestu od 180 zemalja¹⁷⁶. Prema istraživanju organizacije Transparentnost Srbija, sprovedene 2015. i 2016. proizilazi da građani Srbije korupciju (39%) vide kao jedan od tri ključna problema koje bi Vlada trebalo da rešava, odmah posle zaposlenosti (52%) i ekonomije (50%). Dok nešto više od četvrtine građana smatra da sada korupcije ima manje nego pre četiri godine, 40% njih je uvereno u suprotno. Gotovo jedna trećina ne daje jasan odgovor. Građani

¹⁷¹ <https://iskljucinasilje.rs/statistika-juli-2020/>

¹⁷² Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе, 2017-2020, Републички секретаријат за јавне политике

¹⁷³ http://www.centarzztlj.rs/images/statistika/19/2019_Statisticki_izvestaj.pdf

¹⁷⁴ <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/534c031c-49b6-4e09-bd14-20a80e72778e/Akcioni+plan+za+P24+-+revidirana+verzija+23+07+2020.pdf?MOD=AJPERES&CVID=ng1hMov>

¹⁷⁵ <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/48b08245-44ec-4cce-80db-c5fbea02b651/GODISNJI+IZVESTAJ+O+RADU+SUK+ZA+2019.+G.pdf?MOD=AJPERES&CVID=n8ivRuv>

¹⁷⁶ <https://www.transparency.org/en/countries/serbia>

tradicionalno ocenjuju da Vlada loše vodi borbu protiv korupcije. Sadašnji rezultat je, iako veoma loš, jedan od najboljih, sa ispodpolovičnim udelom negativnih komentara i sa drugom najboljom „prosečnom ocenom“ za Vladu na globalnom barometru (iza 2007)¹⁷⁷. Udeo lica koja si imali kontakt sa javnim službenicima, a koja su dala mito ili im je traženo da daju mito (UN indikator 16.5.1) iznosi 9,3% u 2010¹⁷⁸.

U skladu sa **ciljem 16.6 (razvoj efektivnih, odgovornih i transparentnih institucija)** primarni državni rashodi kao udeo u originalno odobrenom budžetu (UN indikator 16.6.1) iznose 95,6% u 2019. (94,5% u 2018.)¹⁷⁹. Ostvarenje ovog cilja u velikoj meri zavisi od transparentnosti državnog budžeta i stepena njegove realizacije.

Pristup članstvu međunarodnim organizacijama i jačanje uloge u njima je preduslov delovanja na međunarodnom planu (**cilj 16.8 unaprediti učešće u globalnom odlučivanju**). Srbija i dalje nije članica Svetske trgovinske organizacije (WTO). Pregovaračka pozicije Srbije u međunarodnim organizacijama, mereno učešćem u odlučivanju (UN indikator 16.8.1) iznosi 0,52% u Generalnoj skupštini UN, u MMF-u 0,53%, u IFC-u 0,54% i u IBRD-u 0,53%¹⁸⁰.

U pogledu ciljne vrednosti **16.9 obezbeđen zakonski identitet**, izmenom Zakon o vanparničnom postupku, omogućen je naknadni upis u matičnu knjigu rođenih, što je posebno relevantno za romsku populaciju. Vođenje registra matičnih knjiga u elektronskom obliku i mogućnost prijave rođenja deteta elektronskim putem doprinose ostvarivanju ovog cilja. Upis dece starosti do 5 godina u matičnu knjigu rođenih (UN indikator 16.9.1) je u porastu i iznosi 99,9% u 2019.¹⁸¹ U okviru romskih naselja upis dece starosti do 5 u matičnu knjigu rođenih iznosi 98,5% u 2019.¹⁸²

Uspostavljena su nezavisna regulatorna tela (ciljne vrednosti **16.10. pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda i 16a osnaživanje institucija za borbu protiv terorizma i kriminala**), koja omogućavaju zaštitu građana i pristup informacijama od javnog značaja. Srbija spada u grupu zemalja koje pružaju ustavne i zakonodavne garancije za pristup informacijama (Un indikator 16.10.2) i usklađenost institucija koje se bave pitanjem ljudskim pravima sa Pariškim principima (UN indikator 16.a.1)

Policijska saradnja u Srbiji je sveobuhvatna i odvija se na svim nivoima (strateškom, operativnom, specijalističkom i graničnom) kao i putem različitih komunikacionih kanala (međunarodnih – INTERPOL, EUROPOL, SELEC, i bilateralnih).

2. EU i drugi međunarodni procesi u oblasti izgradnje vladavine prava i odgovornih institucija

Najveći doprinos gore navedenom napretku dao je proces evropskih integracija u kome se sprovode suštinske reforme javnog sektora u pravcu veće transparentnosti i inkluzivnosti. EU procesi u Srbiji koji se odnose na tematsku suštinu cilja 16 detaljno su adresirani kroz pregovaračka poglavlja 23 i 24 i propratne Akcione planove. Akcioni plan za Poglavlje 23 predviđa da je **ključna mera za prevenciju korupcije donošenje novog Zakona o sprečavanju korupcije**, koji je Narodna skupština usvojila 31. maja 2019. godine. Novi zakon, koji je pripremljen u skladu sa GREKO preporukama, dodatno osnažuje nezavisnost Agencije za borbu protiv korupcije, obezbeđuje dovoljna finansijska sredstva i ljudske resurse za njen rad kao i vezu sa drugim relevantnim institucijama (uključujući pristup njihovim bazama podataka). Novi Zakon o sprečavanju korupcije redefiniše i unapređuje pojmove sukoba interesa i nespojivosti javnih funkcija, daje Agenciji nove alate za kontrolisanje imovine javnih funkcionera i vođenje registra javnih funkcionera,

¹⁷⁷ https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/GCB_2016.pdf

¹⁷⁸ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160501?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁹ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160601?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

¹⁸¹ ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸² ЦОП, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

imovine i poklona. Agencija je eksplicitno ovlašćena za podnošenje zahteva za pokretanje prekršajnog postupka i podnošenje krivičnih prijava. Administrativna istraga Agencije je ojačana kroz pravo na direktni pristup bazama podataka državnih organa. Agencija takođe dobija i nadležnosti u vezi sa Zakonom o lobiranju, vodi Registar lobista, i vrši nadzor nad lobistima i lobiranim licima. U domenu **represivne borbe protiv korupcije ključna mera** Akcionog plana za Poglavlje 23 je razvijeno efikasno i proaktivno postupanje u otkrivanju i krivičnom gonjenju korupcije i organizovanog kriminala. Usvajanjem i primenom Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije uspostavljeni su delotvorni represivni organi kroz osnivanje su četiri posebna odeljenja za suzbijanje korupcije pri višim javnim tužilaštvima u Beogradu, Kraljevu, Nišu i Novom Sadu, kao i ekvivalentna odeljenja u višim sudovima i Odeljenja za borbu protiv korupcije u policiji. Takođe, uspostavljanja je mreža oficira za vezu u okviru 13 organa i organizacija i mogućnost formiranja udarnih grupa za rad na najkompleksnijim predmetima korupcije; uvedeni su finansijski forenzičari u rad četiri posebna odeljenja kao i u Tužilaštvu za organizovani kriminal.

Prema AP za pregovaračko poglavlje 23, antikoruptivno zakonodavstvo Srbije u najvećem delu usklađeno sa evropskim pravnim tekovinama i relevantnim međunarodnim standardima u domenu borbe protiv korupcije.

U Republici Srbiji, policija, tužilaštvo i sud koriste različite sisteme praćenja krivičnih predmeta. Ovakav pristup u praksi stvara veliki broj problema. Tek po uspostavljanju jedinstvenog informacionog sistema odnosno elektronskog upisnika za krivična dela sa koruptivnim elementom uspostaviće se precizna sistematizacija i klasifikacija podataka kao i redovna provera i razmena informacija, koja će omogućiti pouzdano izveštavanje o predmetima korupcije i organizovanog kriminala. Međusobno kompatibilni obrasci u policiji, sudovima i tužilaštvima trebalo bi da sadrže i mogućnost praćenja slučajeva proaktivnog postupanja, postupanja po prijavama Agencije, DRI, Poreske uprave, Uprave za javne nabavke, itd.

Prema izveštaju EK o napretku Republike Srbije za 2020. godinu, u predstojećem periodu Srbija posebno treba da poveća napore u oblasti reforme pravosuđa. U borbi protiv korupcije Srbija treba da izgradi delotvoran mehanizam koordinacije koji bi operacionalizovao ciljeve politike prevencije i delotvorno se bavio korupcijom, unapredi evidenciju o istragama, optužnicama i pravnosnažnim presudama u slučajevima korupcije na visokom nivou, uključujući i oduzimanje imovine stečene krivičnim delom, delotvorno sprovede zakonodavstvo koje se odnosi na sprečavanje korupcije, kako bi se ojačala uloga Agencije za sprečavanje korupcije i da usvoji usvoji novu strategiju za borbu protiv korupcije. Što se tiče osnovnih prava, Srbija treba znatno da izmeni Zakon o Zaštitniku građana i Zakon o pristupu informacijama od javnog značaja, pojača antidiskriminatorne mere i obezbedi doslednu primenu zakonodavstva koje se odnosi na nacionalne manjine, uključujući Rome. Takođe, u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala Srbija treba da prikaže ubedljive rezultate u pogledu efikasnih istraga, krivičnog gonjenja i pravosnažnih presuda u slučajevima organizovanog kriminala, uključujući finansijske istrage.

Postoji bogat međunarodno pravni okvir koji reguliše ovu oblast na nivou UN i EU. Najznačajniji globalni dokument u oblasti borbe protiv kriminala je **UN konvencija o transnacionalnom organizovanom kriminalu i prateći protokoli** usvojena 2000. godine u Palermu. Imala je za cilj da ukaže na ozbiljnost problema i unapredi međunarodnu saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala. Uz nju su usvojena i 3 protokola: 1. Protokol protiv nedozvoljene proizvodnje i trgovine oružjem, 2. Protokol o sprečavanju trgovine ljudima i 3. Protokol protiv krijumčarenja migranata. Konvencija pravno obavezuje potpisnike da preduzmu konkretne mere u borbi protiv organizovanog kriminala (inkriminacija učestvovanja u kriminalnoj grupi, pranja novca, korupcije, prihvatanje efikasnijeg mehanizma ekstardicije i policijske saradnje). Protokoli daju i međunarodno prihvaćene definicije trgovine ljudima i krijumčarenja migranata, a predviđaju i niz mera za borbu protiv ovih oblika kriminala.

Deklaracija Generalne skupštine UN o vladavini prava na nacionalnom i međunarodnom nivou (2012) potvrđuje da su vladavina prava i stabilni pravni okvir osnove održivog razvoja. Nezavisno sudstvo je preduslov vladavine prava, a države se pozivaju da omoguće pristup pravdi za sve. Priznaje se uloga Međunarodnog krivičnog suda i zahteva saradnja sa njim.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije iz 2003. je pravno obavezujuća i zahteva od država da primenjuju mere protiv korupcije iz oblasti prevencije, krivičnog gonjenja, međunarodne saradnje, oduzimanja imovine i razmene informacija. Po pitanju prevencije zahteva se osnivanje anti-korupcijskih tela, što je u Srbiji učinjeno, jačanje transparentnosti i odgovornost u upravljanju javnim finansijama. Po pitanju krivičnog gonjenja zahteva se inkriminacija ne samo primanje mita već i ometanje istrage i pranje novca. Takođe se predviđa i zaštita svedoka i uzbunjivača. Oduzimanje imovine stečene korupcijom na međunarodnom nivou je najznačajnija odlika ove konvencije.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979 daje globalno prihvaćene definicije šta se smatra diskriminacijom žena. Članice su obavezne da uključe jednakost muškaraca i žena u pravni sistem i zabrane diskriminaciju, kao da obezbede sudsku zaštitu ovih prava. Postoji i obaveza država da svake četiri godine izveštavaju UN o primeni konvencije. Republika Srbija je u oktobru 2013. godine ratifikovala **Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CAHVIO Konvencija)**. Sledeći korak bi bio uvođenje CAHVIO u propise i poboljšanje položaja žena žrtava nasilja, kao i krivično gonjenje počinitelja.

UN konvencija o pravima deteta iz 1989. je najšire prihvaćena od svih međunarodnih konvencija. Ovim dokumentom garantovana su prava deteta koja se odnose na više ciljeva održivog razvoja.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) je konvencija koja uopšteno štiti osnovna prava na kojima počiva moderno društvo kao što su sloboda mišljenja, zabrana torture i ropstva, proizvoljnog hapšenja, jednakost pred zakonom, nepristrasno suđenje i prava manjina.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), za čiju primenu je nadležan Sud za ljudska prava u Strazburu, je ključni dokument za razvoj ljudskih prava u Evropi. Njome je propisana zaštita svih klasičnih ljudskih prava (život, sloboda, bezbednost, pravično suđenje, savest i veroispovest i dr.). Na osnovu nje je usvojena Povelja EU o osnovnim pravima 2009. koja objedinjuje sve evropske i međunarodne dokumente o ljudskim pravima, kao i najmodernija rešenja koja se tiču zaštite podataka, bioetike i transparentnosti državne uprave. Ova povelja ima status Ugovora o Evropskoj uniji.

EU Konvencija o borbi protiv korupcije, uključujući zvaničnike Evropske unije ili zvaničnike država članica (1997) obavezuje da se pasivna i aktivna korupcija propišu kao krivična dela, a propisuje i odgovornost rukovodioca u privrednom subjektu za aktivnu korupciju izvršenu u ime tog subjekta. Srodna **Krivičnopravna konvencija o korupciji** iz 1999. propisuje međunarodne mehanizme za krivično gonjenje korupcije, a za njeno sprovođenje odgovoran je GRECO.

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011, takozvana Istanbulska konvencija daje pravno obavezujuću definiciju „roda“. Ova konvencija propisuje obaveznu inkriminaciju psihičkog nasilja, svaki nedobrovoljni seksualni čin, prisilne brakove i seksualno uznemiravanje, a naročito ističe tzv. „zločine iz časti“.

Konvencija Saveta Evrope protiv trgovine ljudima iz 2005, zabranjuje sve oblike trgovine ljudima, a pored toga posebnu pažnju posvećuje zaštiti žrtava trgovine.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030

Smanjenje nasilja/borba protiv kriminala (16.1) je problem koji je delimično je obrađen u više strateških dokumenata. **Strategija policije u zajednici** se bavi uvođenjem modela policijskog rada koji se zasniva na bliskoj povezanosti policije sa lokalnom zajednicom i zajedničkom rešavanju bezbednosnih problema. Ona predviđa aktivnosti prevencije nasilja, u okviru opšteg razvijanja bezbednosne kulture građana, ali nije specifično posvećena njima.

Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa akcionim planom predstavlja sveobuhvatni odgovor društva na nasilje prema deci, u skladu sa dinamikom izazova, rizika i pretnji, kroz unapređen sistem prevencije, zaštite i podrške. Ovaj dokument predviđa niz mera koje se odnose podizanje kapaciteta profesionalaca u sektoru obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, policije i pravosuđa, kao i unapređenje kapaciteta dece, roditelja, staratelja i hranitelja za prevenciju nasilja nad decom i pružanje podrške deci i porodici u riziku. Posebna pažnja se posvećuje razvijanju mehanizama podrške za žrtve i učionice nasilja. Akcionim planom za poglavlje 23 predviđen je niz mera radi unapređenja prava deteta (unapređenje maloletničkog pravosuđa u cilju pune implementacije evropskih standarda).

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici je usvojen 23. novembra 2016. godine. Primena Zakona je počela od 1. juna ove godine. Kontinuirano se sprovodi specijalizovana obuka sudija, tužilaca i policijskih službenika, u cilju efikasne primene novih zakonskih rešenja koja će dovesti do smanjenja broja dece koja trpe nasilje od svojih staraoca (**Borba protiv zloupotrebe dece 16.2**, UN indikator 16.2.1)

Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017-2022 takođe se odnosi na ciljnu vrednost 16.2 i posebno na UN indikator 16.2.2. (broj žrtava trgovine ljudima). Ovaj dokument predviđa niz mera za prevenciju i kažnjavanje trgovine ljudima, s akcentom na zaštitu dece od trgovine ljudima i iskorišćavanja u pornografiji i prostituciji njihovim posledicama. Posebnu pažnju posvećuje zaštiti žrtava što je u skladu sa prihvaćenim međunarodnim konvencijama. Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 24 predviđen je niz mera koje je Srbija obavezna da sprovede kako bi ojačala svoje kapacitete za suzbijanje trgovine ljudima.

Nacionalna strategija reforme pravosuđa 2020-2025. godine, kao jedan od strateških ciljeva definiše unapređenje Jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa, što doprinosi ostvarenju cilja **Vladavina prava i jednak pristup pravdi (16.3)**. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je 9.11.2018. a u primeni je od 1. 10.2019. godine. Omogućio je da se uvede sistemska besplatna pravna pomoć. Od početka primene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (1. oktobra 2019.) do 31. marta 2020. godine, podneto je 2.039 zahteva za besplatnom pravnom pomoći, a odobreno 1.864 ili 91,4% zahteva. Potrebnu pravnu pomoć uglavnom je pružala opštinska služba besplatne pravne pomoći, a 414 korisnika je upućeno advokatima. **Akcionni plan za pregovaračko poglavlje 23** ima posebno potpoglavlje posvećeno pravosuđu, koja predviđa niz aktivnosti sa istim ciljem kao i Nacionalna strategija reforme pravosuđa. Za sprovođenje ovih aktivnosti u domenu nezavisnosti sudstva, neophodne su i promene Ustava.

Strategija smanjenja preopterećenosti u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija daje odgovor na indikator 16.3.2 *Udeo pritvorenika u ukupnoj zatvorskoj populaciji*, a jedna od strateških oblasti se odnosi na alternativne mere obezbeđenja prisustva okrivljenog koje ne podrazumevaju pritvor. Prethodna strategija iz ove oblasti dala je rezultate, tako da se od 2012. do 2015. godine broj pritvorenika smanjio sa 2532 na 1539, dok je ukupan broj zatvorske populacije ostao približno isti.

Strategija kontrole malog i lakog oružja za period od 2019-2024. godine ima za cilj smanjivanje pretnji od nelegalnog posedovanja i zloupotrebe malog i lakog, municije i eksploziva za civilnu upotrebu. Sprovođenjem mera definisanih Strategijom, osiguraće se bezbednost građana efikasnom i efektivnom kontrolom malog i lakog oružja tako što će se uspostaviti sveobuhvatni i održivi mehanizmi za identifikovanje, sprečavanje, krivično gonjenje i kontrolu nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i

trgovine vatrenim oružjem, municijom i eksplozivom. Ovo je za Srbiju naročito važno s obzirom da je jedan od izvora oružja koje se u zemljama EU koristi za potrebe terorista. Ova materija je direktno vezana za ciljnu vrednost **16.4. smanjenje nezakonitih tokova novca i oružja**.

Strategijom za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024. ima za cilj da razradi sistem za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Republici Srbiji radi uspešnog suočavanja sa rizicima utvrđenim 2018. godine u Proceni rizika od pranja novca i Proceni rizika od finansiranja terorizma i radi usvajanja mera koje će biti u skladu sa standardima FATF i koje će uspešno doprinositi postavljenim ciljevima u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Ciljevi postavljeni Strategijom direktno su povezani ciljnoj vrednosti **Borba protiv pranja novca i organizovanog kriminala (16.4)**. i UN indikatoru 16.4.1 (ukupna vrednost dolazećih i odlazećih ilegalnih tokova novca). Novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma usvojen je 26.12.2020. godine u cilju unapređenja postojećeg sistema otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i usklađivanja sa evropskim direktivama u ovoj oblasti. U neposrednoj vezi s istom ciljnom vrednošću **(16.4)** je i **Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala** koja predviđa opšte mere institucionalne izgradnje i razvoja kapaciteta za borbu protiv organizovanog kriminala. Ova strategija nema važeći akcioni plan i praktično se ne primenjuje. **Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24** opširno se bavi pitanjima organizovanog kriminala i pranja novca, kojima je posvećeno posebno potpoglavlje. On predviđa aktivnosti uvođenja kriminalističko obavestajnog sistema, povezivanje organa nadležnih za gonjenje, sprovođenja složenih finansijskih istraga, povećanja zaplene imovine stečene kriminalom i pojačane kontrole vatrenog oružja.

Ciljna vrednost **Borba protiv korupcije (16.5)** obuhvaćena je Nacionalnom strategijom za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine. Sveobuhvatno se bavi korupcijom i osnovni je nacionalni dokument javne politike u ovoj oblasti. Njome je predviđen niz sistemskih mera jačanja institucija za borbu protiv korupcije, kao i specifične mere iz pojedinih oblasti društvenog života (zdravstvo, mediji, pravosuđe i dr.)

Mere za borbu protiv korupcije ugrađene su i u **Strategiju reforme javne uprave** u Republici Srbiji i **Strategiju razvoja javnih nabavki** za period 2014-2018. Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 23 ima posebno potpoglavlje posvećeno borbi protiv korupcije. On je u potpunosti saglasan sa našom Strategijom i predviđa više aktivnosti koje treba da podrže njeno sprovođenje.

Ciljna vrednost **Delotvorne i transparentne institucije 16.6.** tema je **Strategije reforme javne uprave u Republici Srbiji** kao krovnog dokumenta javne politike koji treba da obezbedi nastavak prethodnih reformi i njihovo proširenje na ceo javni sektor, a ne samo na državnu upravu. Opšti cilj ove strategije je obezbeđivanje visokog kvaliteta usluga građanima i privredi u skladu sa principima Evropskog administrativnog prostora. Posebni ciljevi se odnose institucionalnu izgradnju, unapređenje pružanja usluga i jačanje transparentnosti javne uprave. Ovom strategijom predviđen je i razvoj e-uprave, kao i više aktivnosti na suzbijanju korupcije. **Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020** koji je usvojen na osnovu Strategije reforme javne uprave u Republici Srbiji ima za cilj da unapredi makroekonomsku stabilnost, usluge koje pruža državna uprava, transparentnost i ispuni uslove za pristupanje EU. **Strategija za razvoj interne finansijske kontrole u javnom sektoru** za period od 2017. do 2020. godine takođe doprinosi da upravljanje i kontrola javnih sredstava (uključujući i strane fondove) budu u skladu sa propisima, opisom budžeta, i principima dobrog finansijskog upravljanja (efikasnost, efektivnost, ekonomičnost i transparentnost).

Strategija razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji godine pruža tehničku podršku Strategiji reforme javne uprave u Republici Srbiji i sa njom je tesno povezana. Ciljevi su joj da: poveća zadovoljstvo korisnika javnih usluga, smanji administrativne terete za privredu, poveća efikasnost javne uprave i obezbedi nacionalnu i prekograničnu interoperabilnost. Razvoj elektronske uprave i digitalizacija su prioriteti ove

Vlade. Do sada su na tom polju učinjeni značajni koraci. Prema izveštaju o sprovođenju APSPV, završeno je povezivanje baza 6 državnih organa: Matične knjige (MKR, MKV, MKU), MUP - prebivalište i MUP - biometrijska dokumenta, PU - upit stanja, NSZ - pregled evidencija i uverenje o isplaćenim iznosima, CROSO - provera radnog statusa lica, PIO - matična evidencija korisnika). Pristup povezanim bazama omogućen je preko usluge e-ZUP-a, koji je počeo sa radom 01. juna ove godine. U 2016. godini registrovano je 278.473 više novih korisnika E-uprave u poređenju sa 2015. godinom. Upravljačka struktura je definisana. Stručni kapaciteti trenutno su zadovoljavajući.

Drugi instrumenti podrške Strategiji reforme javne uprave u Republici Srbiji su **Strategija stručnog usavršavanja državnih službenika** u Republici Srbiji kao i **Strategija o stručnom usavršavanju zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave**, koji imaju kao opšti cilj doprinos povećanju efikasnosti i ekonomičnosti rada javne uprave i njene delotvornosti u pogledu ostvarivanja prava i interesa građana, privrednih subjekata i drugih nosilaca prava i obaveza, kroz stvaranje uslova za kontinuirano i sveobuhvatno povećanje nivoa kompetencija državnih službenika, čime direktno utiče na **ciljnu vrednost 16.6.** i UN indikator 16.6.2. (udeo građana zadovoljnih poslednjim iskustvom sa javnim vlastima).

Odgovorno i participativno donošenje odluka (16.7) je ciljna vrednost koja je obrađena kroz **Strategiju regulatorne reforme i unapređenja sistema upravljanja javnim politikama** za period 2016-2020. Ključni ciljevi su: unapređenje uloge građana i privrede u sistemu upravljanja javnim politikama i donošenju propisa. Ovaj cilj ostvaruje se donošenjem Zakona o planskom sistemu, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri. Ovim zakonom propisano je obavezno sprovođenje konsultacija sa svim zainteresovanim stranama, kao i javne rasprave, u procesu izrade dokumenata javnih politika. Druga značajna obaveza iz ovog zakona je da se javne politike usvajaju na osnovu prethodno sprovedenih analiza i da budu zasnovane na činjenicama što odgovara UN indikatoru 16.7.2 (udeo stavovništva koje veruje da je donošenje odluka odgovorno i participativno). Iste obaveze predviđene su i Akcionim planom za sprovođenje inicijative **Partnerstvo za otvorenu upravu u Republici Srbiji** za 2016. i 2017. godinu.

U pogledu zastupljenosti nacionalnih manjina, Vlada je usvojila uredbe na osnovu Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave koje daju prednost zapošljavanju pripadnika nedovoljno zastupljenih manjina. To direktno utiče na ciljne vrednosti **16.7 odgovorno, inkluzivno i participativno donošenje odluka**.

Ciljna vrednost **Do 2030 obezbediti pravni identitet za sve, uključujući izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih (16.9.)** adresira problem koji se u Srbiji u najvećoj meri odnosi na romsku populaciju. U **Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja**, to nije obrađeno, mada ovaj dokument predviđa mere za koje je preduslov imanje izvoda iz matične evidencije (upis u školu, zapošljavanje). U praksi, u pogledu upisa u matične knjige je obezbeđeno ostvarivanje prava pripadnika romske nacionalne manjine na upis u matičnu knjigu rođenih u upravnom postupku, kao i delotvorna sudska zaštita u postupku utvrđivanja vremena i mesta rođenja čime se značajno smanjio broj lica koja nisu ostvarila to pravo¹⁸³.

Akcionni plan za sprovođenje inicijative Partnerstvo za otvorenu upravu u Republici Srbiji za 2016. i 2017. godinu ima za cilj poboljšanje integriteta, transparentnosti, efikasnosti i odgovornosti javne vlasti, kroz izgradnju poverenja javnosti, saradnju sa organizacijama civilnog društva, osnaživanje učešća građana u upravljanju, borbu protiv korupcije, pristup informacijama, upotrebu novih tehnologija, a u vezi sa ostvarivanjem delotvornijeg i odgovornijeg rada javne vlasti. Pored toga postoji i Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, koji je, po opštoj oceni, veoma liberalan, a u toku su njegove izmene kako bi se dodatno uskladio sa evropskim standardima. Za sada je to odgovor Srbije na ciljnu vrednost **Javni pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda (16.10)**.

---

¹⁸³ Републички секретаријат, Извештај о спровођењу АПСРВ, август 2017.

Ciljna vrednost **Primena nediskriminatorskih zakona i politika za održivi razvoj (16.b)** adresirana je **Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije**, koja je posvećena sprečavanju diskriminacije u svakom obliku.

CLJ 17: Partnerstvom do ciljeva

1. Kratak opis stanja

Pošto su sredstva od presudne važnosti za implementaciju 2030 Agende, formiran je poseban cilj 17 s nazivom „*Partnerstvom do ciljeva*“. Obim i ambicioznost Agende nameću uljučivanje brojnih partnera kao što su nacionalni parlamenti, regionalne i lokalne vlasti, akademska zajednica, civilno društvo i privatni sektor kako bi se mobilisali svi raspoloživi resursi neophodni za ostvarenje svih 17 ciljeva održivog razvoja. U tom smislu ovaj cilj je tematski neodređeniji od ostalih jer pokriva čitav spektar polja delovanja. Pokriva ciljne vrednosti za oblast **finansija, tehnologije, razmena, izgradnje kapaciteta** i napokon **systemskih pitanja**. Odnosi se na domaće budžete, upravljanje dugom, međunarodno poslovanje i finansije, međunarodnu razvojnu saradnju, međunarodnu trgovinu, systemska pitanja, nauku, tehnologiju, inovacije i izgradnju kapaciteta i napokon temu od ključne važnosti za planiranje ciljnih vrednosti i poazatelja, a to su podaci, praćenje i izveštavanje o postignutim rezultatima.

Finansije. U vezi sa prvom ciljnom vrednošću **Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda (17.1)** Srbija može da se pohvali pozitivnim trendom. Ukupni državni prihodi kao udeo u BDP-u porasli su za 3,4 procentna poena u periodu 2013-2018. godina (sa 37,3% u 2013. na 40,7% u 2018.)¹⁸⁴. Ovaj rast je nastao kao kombinacija ekonomskog rasta (veća ekonomska aktivnost – više poreskih prihoda) i smanjenja neformalnog sektora. Privredna aktivnost se ubrzava, fiskalni deficit i deficit spoljnotrgovinske razmene se smanjuju, stanje na tržištu rada se poboljšava, a inflacija je niska i stabilna.¹⁸⁵ Pandemija virusa Kovid-19 će imati negativne kratkoročne i srednjoročne posledice na javne prihode. Zbog ekonomske recesije i potrebe za ekspanzivnom fiskalnom politikom državne finansije će doživeti udar i sa prihodne i sa rashodne strane – manji prihodi zbog kontrakcije ekonomije i veći rashodi zbog programa pomoći. Dubina recesije i štete po državne finansije će zavisiti od trajanja pandemije.

Srednjoročnom makroekonomskom projekcijom predviđen je prosečan realni pad BDP-a od 1% u 2020, dok će se u 2021, 2022 i 2023 ostvarivati dinamične stope rasta od 6%, 4% i 4% respektivno. Na polju bruto investicija imaćemo pad od 4,8% u 2020, da bi rast iznosio 13,3% , 7,1% i 7,8% sukcesivno u sledećem periodu¹⁸⁶.

Solidan pozitivan trend, tek od 2015. može da se uoči i za ciljnu vrednost **Dugoročna održivost duga (17.4)**. Kao posledica ekonomske krize, učešće javnog duga u BDP, od 2008. sa 28,3%, poraslo je na 71,2% u 2015. Nakon sprovedene fiskalne konsolidacije javni dug je preuzeo opadajuću putanju, da bi dostigao svoju najnižu vrednost u 2019. (52,9% BDP-a)¹⁸⁷. Zbog ekonomske kontrakcije izazvane pandemijom Kovida i posledične ekspanzivne fiskalne politike projektuje se rast javnog duga na nivo od 59% u 2020. godini. Pod pretpostavkom relativno brzog rešenja pandemije možemo očekivati povratak na silaznu putanju javnog duga u srednjoročnom, a i dugoročnom periodu¹⁸⁸.

Tehnologija. Uspostavljanje regionalne i međunarodne saradnje u oblasti nauke, tehnologije i inovacija (17.6) je od velikog značaja za Srbiju, koja trenutno u međunarodnim naučnim projektima učestvuje kroz tkz. *European Research Area* – evropsku istraživačku oblast. Od 2014. Srbija je punopravna članica

¹⁸⁴ ЦОР 17 <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁵ Фискална стратегија, Министарство финансија

¹⁸⁶ Фискална стратегија 2021-2023, Министарство финансија

¹⁸⁷ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

¹⁸⁸ Фискална стратегија 2021-2023, Министарство финансија

evropskog programa **Horizon 2020** i profilise se kao lider u efikasnom korišćenju ovog fonda, ali je i članica 2 regionalne mreže za nauku i inovacije: „Zapadni Balkan“ i „Dunavski region“.

Razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija (17.7) biće od presudne važnosti za Srbiju u godinama koje dolaze. Izmene i dopune zakonskog okvira za javne nabavke trebalo bi da omoguće partnerstva za inovacije i održive nove tehnologije. Kako bi se Srbija brže uključila u Industriju 4.0¹⁸⁹, informacione i telekomunikacione tehnologije postaju sve važnije. Izvoz IKT usluga beleži kontinuiran rast od preko 20% godišnje u periodu od 2015. do 2019.¹⁹⁰ godine prema podacima Narodne banke Srbije. U prvih dva meseca 2020. postignut je rast izvoza IKT usluga za 22% u odnosu na isti period 2019. godine, ali nakon toga (period mart-maj) usledio je blagi pad izvoza IKT usluga prouzrokovan smanjenom tražnjom usled globalne pandemije. Iako zaposleni u IKT sektoru predstavljaju samo 2,6% ukupne registrovane zaposlenosti¹⁹¹, broj zaposlenih u ovom sektoru značajno raste iz godine u godinu (7% u 2019. i 10% u 2018. godini). Svake godine u Srbiji se registruje u proseku 200 novih IKT kompanija¹⁹²; većina novoosnovanih kompanija zapošljava programere i orijentisana je ka snažnim i likvidnim međunarodnim IT tržištima. Indeks profitabilnosti IKT sektora po zaposlenom je 6 puta veći u odnosu na prosečan indeks profitabilnosti za celu ekonomiju. Zbog povećane inostrane tražnje za radnom snagom, značajno raste broj zaposlenih u ovom sektoru. Svake godine u Republici Srbiji se registruje u proseku 200 novih IKT kompanija. Većina novoosnovanih kompanija zapošljava programere i orijentisana je ka snažnim i likvidnim međunarodnim IT tržištima.

Srbija ulaže napore da unapredi korišćenje novih tehnologija, a naročito IKT. Trenutno 79,6% domaćinstava ima širokopojasni (broadband= internet pristup u 2019. godini, više od 3,8 miliona stanovnika koristi internet na dnevnoj bazi, više od 1,5 miliona koriste usluge e-uprave, a 42,3% preduzeća naručivalo je proizvode ili usluge preko interneta, dok je porudžbine putem interneta primalo 27,5% preduzeća. Skoro sva pravna lica imaju širokopojasni pristup.¹⁹³ Imajući sve ovo u vidu, digitalizacija je jedan od ključnih vladinih prioriteta u narednom četvorogodišnjem periodu. To je ujedno odgovor Srbije na ciljnu vrednost: **Unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT (17.8)**.

Razmena. Promovisanje univerzalnog, otvorenog, nediskriminatornog i pravednog multilateralnog sistema trgovine pod okriljem Svetske trgovinske organizacije uobličeno u ciljnoj vrednosti **Multilateralan sistem razmene pod okriljem STO (17.10)** za Srbiju je osetljiva tema. Proces pridruživanja Srbije STO sastoji se iz multilateralne i bilateralne komponente. U okviru multilateralne komponente je jedino otvoreno pitanje zabrana za genetski modifikovane proizvode. Bilateralni pregovori vođeni su sa 18 država, od kojih je 17 privedeno kraju¹⁹⁴. Još jedna važna ciljna vrednost u okviru COR 17 je **Povećanje izvoza zemalja u razvoju (17.11)**. Ukupni spoljnotrgovinski robni izvoz Srbije porastao je za 7,7%, u 2019. godini, dok je izvoz u zemlje u razvoju porastao 6,2%. Najveći udeo u izvozu imaju sledeći proizvodi¹⁹⁵: električne mašine i aparati (11,8%, sa ostvarenim rastom od 20%), drumska vozila (4,8%, sa padom od 20,5%), pogonske mašine i uređaji (4,7%, sa ostvarenim rastom od 36,3%), proizvodi od kaučuka (4,7%, sa ostvarenim rastom od 9,1%) i gvožđe i čelik (4,7%, sa padom od 7,7%)¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Индустија 4.0 је назив за тренд аутоматизације и размене података у производним технологијама. Обухвата кибер-физичке системе, Интернет ствари, „cloud computing“ и когнитивно рачунарство.

¹⁹⁰ Извоз ИКТ услуга износио је 1.422 мил. ЕУР у 2019. години, а суфицит у размени ИКТ услуга од скоро 802 мил. ЕУР. Извоз ИКТ услуга представља око 20% укупног извоза. Извор: НБС

¹⁹¹ Подаци за други квартал 2020, РЗС

¹⁹² Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године

¹⁹³ РЗС <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G201916014.pdf>

¹⁹⁴ Министарство трговине, туризма и телекомуникација

¹⁹⁵ Према СМТК - Стандардна међународна трговинска класификација

¹⁹⁶ РЗС <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201026.pdf>

Izgradnja kapaciteta. Za Srbiju kao zemlju korisnicu međunarodne razvojne pomoći je od vitalnog značaja da na najefikasniji i najefektivniji način koristi **međunarodnu podršku za izgradnju kapaciteta za izradu i implementaciju nacionalnih planova (17.9)** uključujući i ciljeve održivog razvoja. U poglavlju koje sledi opisani su vidovi podrške i pomoći.

Sistemska pitanja. Usklađenost javnih politika i institucionalnog okvira prevashodno se odnosi na **globalnu makro-ekonomsku stabilnost (17.13)**. Inflacija u Srbiji je relativno stabilna i 2019. godine iznosila je 1,7%, dok se stabilnost finansijskog sistema odražava kroz adekvatnost kapitala bankarskog sektora od 23,6%, a pokazatelj likvidnosti je iznad 2,13, što je u skladu sa domaćim i stranim zakonskim zahtevima¹⁹⁷ (Q1-Q3 2019.).

U pogledu ciljne vrednosti **Globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja (17.16)**, Srbija je uključena u brojne regionalne inicijative (videti sledeće poglavlje), a od jula 2017.¹⁹⁸ je deo Regionalnog ekonomskog prostora i aktivno učestvuje u izradi i implementaciji Višegodišnjeg akcionog plana za razvoj Regionalnog ekonomskog prostora (MAP REA), koji se sastoji iz 4 dimenzije: trgovina, investicije, mobilnost i digitalna integracija. Krajem 2019. godine potpisana je trilateralna (Srbija, Albanija i Severna Makedonija) Deklaracija o uspostavljanju slobodnog protoka ljudi, robe, usluga i kapitala poznata pod nazivom „Mali Šengen“. Deklaracija lidera Zapadnog Balkana o zajedničkom regionalnom tržištu, katalizator za dublju regionalnu ekonomsku integraciju i odskočna daska ka jedinstvenom tržištu EU, kao i Deklaracija o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, potpisane su novembra 2020. godine na video samitu u Sofiji. Akcioni plan za uspostavljanje zajedničkog regionalnog tržišta zasnovan je na četiri slobode: kretanja - roba, usluga, kapitala i ljudi, uz poboljšanja atraktivnosti regiona za investiranje, integrisanje Zapadnog Balkana u panevropski digitalni prostor i unapređenje razvoja industrijske baze i inovacione infrastrukture.

2. EU i drugi međunarodni procesi

Stupanjem na snagu SSP, Srbija je postala država pridružena EU, sa jasnom perspektivom članstva u EU. Sektorska saradnja obuhvata sva poglavlja iz pravnih tekovina EU, čime Srbija u svoje zakonodavstvo ugrađuje najviše EU norme i standarde u svim oblastima društvenog delovanja.

Sektorska saradnja se delom realizuje korišćenjem sredstava dostupnih kroz Pretpristupni instrument IPA, a delom kroz bilateralnu finansijsku pomoć pojedinačnih država. U poslednjih 15 godina, EU je najveći donator sa realizovanim grantovima u iznosu od preko 3 milijarde EUR, kao i najveći kreditor sa zajmovima vrednim 4.3 milijarde EUR.¹⁹⁹ U okviru IPA II za Srbiju je predviđena indikativna alokacija nepovratnih sredstava u iznosu od 1.5 milijarde EUR za period 2014-2020. Značajnu pomoć u grantovima Srbija je dobila u okviru bilateralne saradnje i razvojne pomoći pojedinačnih država.

Investicioni okvir za Zapadni Balkan (*Western Balkan Investment framework WBIF*) je finansijski instrument u kome imaju udela Evropska komisija, međunarodne finansijske institucije, bilateralni donatori i šest država Zapadnog Balkana. To je fond koji omogućuje regionalni infrastrukturni razvoj u oblasti životne sredine, energetike, saobraćaja, društvenog i privatnog sektora. Agenda za povezivanje (*connectivity agenda*) promovise se kroz političko liderstvo u sklopu Berlinskog procesa. To je naravno povezano sa značajnim tehničkim naporima članica država uz podršku Sekretarijata energetske zajednice i Transportne observatorije za Jugoistočnu Evropu (*SEETO - Southeast European Transport Observatory*). Berlinski, ili Zapadni Balkan 6 proces ojačao je rad na stvaranju regionalnog ekonomskog tržišta. Uloge su jasno podeljene tako što države članice kreiraju politički impetus, Evropska komisija stvara okvir za finansiranje infrastrukture, što je uslovljeno usvajanjem i primenom tkz. „mekih mera“, dok se Sekretarijat

---

¹⁹⁷ Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе, 2017-2020, РСЈП

¹⁹⁸ Одржан Самит у Трсту

¹⁹⁹ Европска комисија, Агенда повезивања,

Energetske zajednice bavi definisanjem tih mekih mera i monitoringom. Cilj *SEETO* je promocija saradnje na izgradnji glavne i sekundarne saobraćajne infrastrukture u regionu u skladu sa indikativnim proširenjem TEN-T mreže za Zapadni Balkan. Prioritetnim projektima treba da se uklone uska grla, unapredi interoperabilnost i izgrade prekogranične veze koje nedostaju.

Potpisivanjem Okvirnog sporazuma o opštim principima učešća u programima zajednica, Srbija je stekla pravo da učestvuje i u horizontalnom vidu saradnje, odnosno tzv. Komunitarnim programima. U periodu 2014-2020, Srbija učestvuje u sledećim komunitarnim programima: Horizont 2020 - program za istraživanje i inovacije, Erasmus+ program za obrazovanje mladih Kreativna Evropa – program namenjen finansiranju transnacionalnih projekata u okviru kulture i stvaralaštva, Evropa za građane i građanke – program namenjen finansiranju projekata kojim se širi bolje razumevanje Evropske unije, njene istorije i različitosti.

Trenutno se Srbija nalazi u različitim fazama pregovanja i učešća i u drugim komunitarnim programima: Carine 2020 (Customs 2020), Fiskalis 2020 (Fiscalis 2020), Program za konkurentnost malih i srednjih preduzeća (COSME), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (Employment and Social Innovation – EaSI).²⁰⁰

Republika Srbija je članica sledećih inicijativa i organizacija regionalnog karaktera: Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (*SEECF*), Centralnoevropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa i strategija EU za jadransko-jonski region, međunarodna komisija za sliv reke Save, Regionalna inicijativa za migracije, azil i raseljena lica, Centralnoevropska zona slobodne trgovine (CEFTA), Regionalni savet za saradnju, Brdo-Brioni proces, Strategija Evropske unije za Dunavski region, Berlinski proces i najnovije Regionalna kancelarija za saradnju mladih²⁰¹.

Od neposrednog značaja za regionalni održivi razvoj su još dva sporazuma čija je Srbija potpisnica. To je najpre **Konvencija o saradnji na zaštiti i održivom korišćenju reke Dunav** koja obavezuje članice da teže održivom i pravednom upravljanju vodama, uključujući i očuvanje, poboljšanje i racionalnu upotrebu površinskih i podzemnih voda. Konvencija ima za cilj jačanje ekonomskih odnosa u regiji i upućuje na potrebu održavanja plovnosti celog Dunava. Za sprovođenje ove konvencije formirana je Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav (ICPDR) sa sedištem u Beču. U okviru ICPDR, a na osnovu Memoranduma o razumevanju koji je 2004. godine potpisan u Beču, odvija se međunarodna saradnja na slivu reke Tise.

Okvirni sporazum o slivu reke Save (Kranjska Gora, 2002.) definiše saradnju država na uspostavljanju međunarodnog režima plovidbe, održivog upravljanja vodama, zaštite od štetnog uticaja voda, vodnog režima i ekosistema. Posebnim Protokolom o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum, čija je ratifikacija u toku, regulisaće se saradnja u cilju sprečavanja i/ili smanjivanja opasnosti od poplava, preduzimanjem odgovarajućih mera i aktivnosti. Pitanja plovidbe na međunarodnom vodnom putu Save regulisana su odgovarajućim Protokolom, koji je ratifikovan u okviru zakona koji se odnosi na Okvirni sporazum o slivu reke Save.

3. Veze Nacionalnog strateškog okvira sa ciljanim vrednostima (targetima) za relevantni cilj održivog razvoja iz Agende 2030:

U vezi sa ciljnom vrednošću: **Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda (17.1)** i **Dugoročna održivost duga (17.4)** u Srbiji je na snazi nekoliko strategija koje se bave ovim pitanjem bilo na sistemski, bilo na operativni način. Ključni strateški dokument je **Revidirani Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020, za period od jula 2019. do decembra 2020. godine, sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje** i obuhvata pet širih oblasti delovanja/stubova: 1. Planiranje i

²⁰⁰ Министарство спољних послова

²⁰¹ Министарство спољних послова

budžetiranje javnih rashoda, 2. Efikasno i delotvorno izvršenje budžeta, 3. Delotvorna finansijska kontrola, 4. Računovodstvo u javnom sektoru, 5. Eksterni nadzor javnih finansija.²⁰² **Akcionni plan** sadrži redosled sprovođenja mera i aktivnosti po kvartalima u periodu od jula 2019. do decembra 2020. godine.²⁰³

Zatim je važna i **Strategija razvoja interne finansijske kontrole u javnom sektoru (IFKJ) u Republici Srbiji za period 2017-2020. godine**²⁰⁴, koja ima za cilj da implementira finansijsko upravljanje i kontrolu i internu reviziju u sveukupni sistem upravljanja u javnom sektoru, radi obezbeđivanja vrednosti za novac građanima Republike Srbije na efektivan, efikasan i ekonomičan način, prenošenjem ciljeva nacionalne politike u ciljeve institucija javnog sektora, što će omogućiti efikasnu procenu rizika u odnosu na definisane ciljeve i uspostavljanje odgovarajućih kontrola. Strategija IFKJ se bavi zahtevima koji proističu iz procesa pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji u okviru Pregovaračkog poglavlja 32 – Finansijski nadzor. **Akcionni plan za period 2019-2020. godine za sprovođenje Strategije IFKJ**, sadrži redosled sprovođenja mera i aktivnosti po ciljevima za određeni period.

Odgovarajući na problem neefikasne poreske službe, donet je **Program transformacije poreske uprave za period 2015-2020. godine** koji upravo ima za cilj viši stepen naplate poreza i smanjenje troškova u ispunjenju poreskih obaveza, odnosno smanjenje sive ekonomije.

U skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu doneta je **Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu**²⁰⁵ koja sadrži: makroekonomski okvir, fiskalni okvir i strategiju upravljanja javnim dugom od 2021. do 2023. godine.

Od evropskih strategija koje se odnose i na Srbiju, a u skladu su i promovišu ostvarenje većine ciljeva održivog razvoja treba istaći:

EU Strategija za Jugoistočnu Evropu sa razvojnim stubovima: **Integrisan rast** (veći obim spoljno-trgovinske razmene i investicija na regionalnom nivou sa tri dimenzije koje se odnose na „slobodnu trgovinsku zonu“, „konkurentno ekonomsko okruženje“ i „integracije u procese globalne ekonomije“); **Pametan rast** (sa četiri dimenzije: „razvoj ljudskih resursa“, „istraživanje, razvoj i inovacije“, „digitalno društvo“ i „kultura i kreativni sektori“); **Održivi rast** (sa dimenzijama „efikasnost resursa“ i „konkurentnost“); **Inkluzivan rast** (obuhvata dimenzije „zaposlenost“ i „zdravstvo“ i napokon **Upravljanje rastom** što podrazumeva povećanje kapaciteta državne administracije da uspostavi vladavinu prava, suzbije korupciju i stvori odgovarajući poslovni ambijent (pokriven je sa tri dimenzije, „efikasnost javnih usluga“, „antikorupcija“ i „pravosuđe“.)

Akcionni plan za regionalni ekonomski prostor na zapadnom Balkanu (MAP) proizilazi iz obaveza preuzetih u okviru Strategije za Jugoistočnu Evropu 2020 i Centralno-evropskog sporazuma o slobodnoj trgovini koji se zasniva na principima Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU. Plan sadrži 4 tematska prioriteta. Tema **trgovina** pretpostavlja donošenje dodatnih protokola u okviru sporazuma CEFTA koje se odnose na ključne usluge poput finansija, osiguranja i saobraćaja. To uključuje i odredbe o e-trgovini i spoljnim carinskim tarifama. Po pitanju **investicija** postignut je dogovor o uspostavljanju Regionalnog investicionog plana koji treba da sadrži i razmenu informacija i najboljih praksi u implementaciji

²⁰² <https://mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/2019/Revidiradni%20Program%20reforme%20upravljanja%20javnim%20finansijama%202016-2020%20za%20period%20od%20jula%202019%20do%20decembra%202020%20godine.pdf>

²⁰³ <https://mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/2019/Revidirani%20Akcionni%20plan%20Programa%20reforme%20upravljanja%20javnim%20finansijama%202016-2020%20za%20period%20od%20jula%202019%20do%20decembra%202020%20godine.pdf>

²⁰⁴ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/strategija-razvoja-interne-finansijske-kontrole-u-javnom-sektoru-u-republici-srbiji-za-period-2017-2020-godine-sl-glasnik-rs-br-51-od-25-maja-2017-god/>

²⁰⁵ <https://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/2019/REVIDIRANA%20FISKALNA%20STRATEGIJA%202020-2022.pdf>

investicionih politika. **Mobilnost** se odnosi na otklanjanje prepreka za slobodan protok kvalifikovane radne snage kroz priznavanje profesionalnih kvalifikacija i otklanjanje prepreka za mobilnost studenata i istraživača u visokom obrazovanju. **Digitalna dimenzija** pokriva roming i širokopojasni internet pristup, kiber-bezbednost i zaštitu podataka, kao i unapređenje digitalnih veština u celom regionu. U **godišnjem izveštaj o implementaciji višegodišnjeg akcionog plana za regionalni ekonomski prostor na zapadnom Balkanu** predstavljaju se ključna dostignuća u primeni MAP REA u periodu 2018-2019. godine.²⁰⁶

Tema **Podaci, praćenje i odgovornost** cilja na unapređenje podrške u izgradnji kapaciteta, kako bi se omogućila dostupnost kvalitetnih, ažuriranih, pouzdanih i prema potrebi disagregiranih podataka. Inicijative za merenje napretka ostvarenja ciljeva održivog razvoja već se sprovode u Nacionalnom zavodu za statistiku kroz razvoj baze podataka i platforme za set pokazatelja za održivi razvoj²⁰⁷.

Sasvim u skladu sa 2030 Agendom, pokrivajući skoro sve ciljeve održivog razvoja je **EU Strategija za Dunavski region (2011)** koja obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje i jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: mobilnost (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost.

Revidirani Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region²⁰⁸ je zvanično predstavljen u aprilu 2020. godine. Razlozi revizije Akcionog plana su sledeći: (1) od usvajanja prvog Akcionog plana prošlo je deset godina i bilo ga je potrebno ažurirati. U revidiranom Akcionom planu aktivnosti su pojednostavljene i smanjen je njihov broj (sa 137 aktivnosti u dokumentu iz 2010. na 85 u novom akcionom planu, uključujući i nove teme – veštačka intelegencija, prioritetno područje). (2) Revidirani Akcioni plan treba da predstavlja dokument koji će dati strateške smernice za implementaciju EU Strategije za Dunavski region, kao i da uspostavi bolju kompatibilnost sa drugim programima i instrumentima finansiranja (programi kohezije politike, ostali instrumenti i programi finansiranja EU - IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, i dr, kao i nacionalno/regionalno/lokalno finansiranje podunavskih zemalja).

EU Strategija za Jadransko-jonsku oblast sastoji se iz 4 stuba: Plavi rast (ribarstvo i akvakulture), kvalitet životne sredine (transnacionalni habitati i biodiverzitet) povezivanje regiona (maritimni transport, intermodalne veze sa zaleđem, energetske mreže) i održivi turizam (održivo i odgovorno upravljanje turizmom). Na sva četiri stuba primenjuju se horizontalni aspekti: izgradnja kapaciteta, razvoj i istraživanje, mala i srednja preduzeća, klimatske promene i upravljanje rizikom od nepogoda

---

²⁰⁶ https://www.rcc.int/priority_areas/39/multi-annual-action-plan-for-a-regional-economic-area-in-the-western-balkans-map

²⁰⁷ <https://europa.rs/zapadni-balkan-regionalno-ekonomsko-podrucje/>

²⁰⁸ <https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf>

3. Okvir za sprovođenje Agende 2030 u Srbiji

3.1. Institucionalni okvir

Vlada je u decembru 2015. uspostavila međuresornu radnu grupu²⁰⁹ za ciljeve održivog razvoja koja ima zadatak da izvrši nacionalizaciju, sprovođenje i praćenje COR u Republici Srbiji. Ovim telom je predsedavao ministar bez portfelja zadužen za demografski razvoj. Na sastanku održanom 1. septembra 2017. dogovoreno je da Republika Srbija započne izradu dobrovoljnog nacionalnog izveštaja o ostvarenju COR. Republika Srbija je svoj prvi **Dobrovoljni nacionalni izveštaj o sprovođenju Agende 2030. za održivi razvoj**²¹⁰ predstavila u julu 2019. godine, u Ujedinjenim nacijama na ministarskom sastanku Političkog foruma na visokom nivou o održivom razvoju.

Praćenjem ostvarivanja ciljeva Agenda 2030 usmerava se razvojna agenda Republike Srbije koja treba da bude formulisana kroz hijerahijski najviša razvojna dokumenta, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu.²¹¹

Takođe, proces prioritizacije i ostvarivanje COR na nacionalnom nivou, otvara prostor za integrisanje razvojne agende i izveštavanja kroz postojeći institucionalni okvir uspostavljen u procesu pristupanja EU, kroz Evropski semestar *light*, čime bi bili primenjeni isti principi i standardi izveštavanja uspostavljeni u državama članicama EU.

4. Zaključak

Rezultati mapiranja omogućili su uvid u pokrivenost oblasti na koje se određeni ciljevi održivog razvoja odgovarajućim strategijama i dokumentima javnih politika. Pošto je mapiranje zasnovano na četiri uzajamno tesno preповазене oblasti, praznine u pogledu strateških dokumenata date su za pojedinačne oblasti:

1. Ekonomski rast (ciljevi održivog razvoja 8 i 9);
2. Razvoj ljudskih resursa (ciljevi održivog razvoja 1,2,3,4,5 i 10);
3. Životna sredina i klima (ciljevi održivog razvoja 6,7, 11,12,13 i 15);
4. Institucije, finansije i saradnja(ciljevi održivog razvoja 16 i 17).

Ekonomski rast, za oblast industrijskih politika i razvoja infrastrukture i srednjih i malih preduzeća je strateški odgovarajuće pokriven. Tokom 2020. godine udvojene su nove **strategije industrijske politike, pametne specijalizacije i veštačke inteligencije**, dok ranije usvojena strategija **transporta za sve saobraćajne modalitete traje do 2025. godine. Strategija razvoja kulture**, važna za razvoj kreativnih industrija i kao poluga za razvoj turizma, je moguće da će uskoro biti vraćena u proceduru za usvajanje na sednici Skupštine.

Razvoj ljudskih resursa pokriven je kroz više strateških dokumenata, kao i ESRP²¹² – program reforme zapošljavanja i socijalne politike, ali još uvek nedostaje strategija socijalne zaštite. U oblasti zdravstva doneta je **Starateigja razvoja javnog zdravlja i programi za pojedine bolesti**, ali se očekuje da se u narednom periodu postigne optimizacija planskog okvira u ovoj oblasti planiranja, usvajanjem krovne strategije i dva progama, **Program za nezarazne hronične bolesti** koji bi integrisao postojeća dokumenta

²⁰⁹ Чланови међуминистарске групе су ресорна министарства и други органи и тела владе који су задужени за праћење и координацију спровођења Агенде 2030 у Србији.

²¹⁰ <https://www.mdpp.gov.rs/doc/DNI-2019.pdf>

²¹¹ План развоја, Инвестициони план и Просторном плану,

²¹² ESRP – Employment and social reform programme

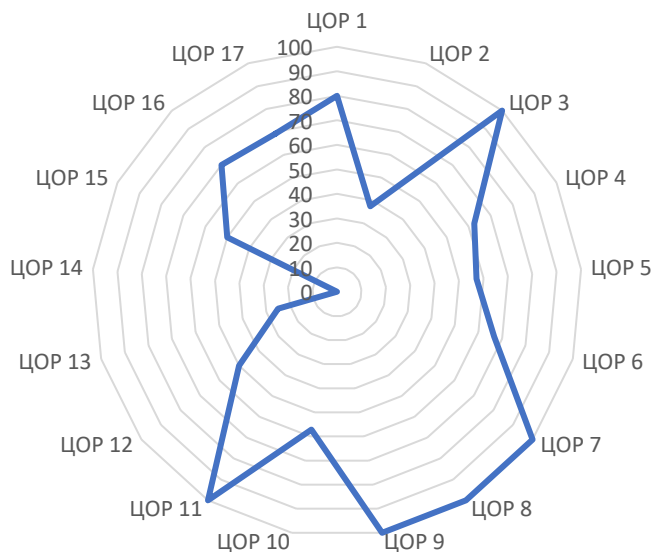
za pojedine bolesti i faktore koji utiču na pojavi tih bolesti (borba protiv raka, retke bolesti, mentalo zdravlje, borba protiv zavisnosti od alkohola, gojaznost i drugo), kao i **Program za borbu protiv zaraznih bolesti**, koji je od izuzetne važnosti za podizanje spremnosti zemlje za suprostavljanje nekoj novoj pretnji izazvanoj novim virusima. Oblast obrazovanja je adekvatno pokrivena Strategijom razvoja obrazovanja do 2020. godine i očekivanog usvajanja nove strategije koja je u izradi.

Oblast životne sredine i klime strateški je definisana brojnim strategijama koje se odnose na upravljanje vodama, održivo korišćenje resursa, obnovljive energetske resurse i energetska efikasnost, upravljanje rizicima, međutim krovni dokument je istekao i poželjno je da se uskoro planira izrada tog dokumenta, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu. Za oblast klime nedostaje strateški dokument, kao i dokumenti javnih politika za zaštitu vazduha i zaštitu zemljišta od degradacije. Očekuje se usvajanje Strategije niskougledničkog razvoja, strategije (programa) adaptacije na izmenjene klimatske uslove i početak izrade strategije (programa) zaštite vazduha.

Horizontalna oblast koja se odnosi na **institucije, finansije i saradnju** uglavnom je strateški definisana. Donete su nove **strategije: razvoja pravosuđa, borbu protiv pranja novca i finansiranje terorizma, kontrolu malog i lakog oružja**. U pripremi su novi dokumenti kojima se ostvaruje kontinuitet javnih politika: **strategija reforme javne uprave, program unapređenja upravljanja sistemom javnih politika i regulatornu reformu i program reforme upravljanja javnim finansijama**. Izuzetak je **strategija za borbu protiv organizovanog kriminala** koja nema ograničen period važenja, a ni akcioni plan za njeno sprovođenja, pa se može očekivati pristupanje optimizacija planskog okvira u oblasti javne bezbednosti.

Detaljni rezultati mapiranja prema pojedinačnim COR dati su u sledećem grafiku gde je prikazana procentualna pokrivenost svakog COR sa strateškim okvirom:

Покривеност ЦОР стратешким оквиром РС

Iz ovog grafika se može videti da je najbolja pokrivenost ciljeva 3,7,8,9 i 11 dok su COR u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena najslabije pokriveni. Treba imati u vidu da ovo uključuje sve podciljeve za svaki COR, iako nisu svi relevantni za Republiku Srbiju. Ukupna pokrivenost COR i podciljeva strateškim okvirom RS je 65,2% (opet, uzimajući u obzir i COR 14 koji nije uopšte pokriven, kao i podciljeve koji nisu svi relevantni za RS ili su pokriveni međunarodnim sporazumima, a ne nacionalnim strateškim okvirom).

Takođe bitno je napomenuti da nisu sve strategije podjednako važne za ciljeve održivog razvoja, kao i da postoji veliki broj strategija koje su bitne za više od jednog podcilja ili COR. Na sledećem grafiku prikazane su Strategije u okviru postojećeg strateškog okvira koje su relevantne za više od jednog podcilja i prikazane su srazmerno broju podciljeva koje pokrivaju:

Релативна важност појединачних стратегија РС за ЦОР

Aneks: Tabela sa sveobuhvatnim mapiranjem nacionalnog strateškog okvira

SDG – Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	STRATEŠKI OKVIR RS	EU POGLAVLJA
Smanjenje siromaštva (Cilj 1)		
Siromaštvo (1.1), (1.2), Socijalna zaštita (1.3) Pokazatelji: 1.1.1. Udeo stanovništva koje živi ispod međunarodne linije siromaštva, prema polu, starosti, statusu zaposlenosti i geografskoj lokaciji (gradska/ostala naselja) 1.2.1. Udeo stanovništva koje živi ispod nacionalne linije siromaštva, prema polu i starosti	<ul style="list-style-type: none"> • ESRP - Program reformi politike zapošljavanja i politike socijalne zaštite u procesu pristupanja Evropskoj uniji • Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020. godine + Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2020. godinu • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine 	Poglavlje 2 i 19
Jednaka prava (1.4) Pokazatelji: 1.4.1. Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima sa pristupom osnovnim uslugama	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine + AP do 2022 • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine 	
Jednaka prava (1.4)	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine +AP 2017-2018 • Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina • Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica za period od 2015. do 2020. godine (Kom. za izbeglice i migracije) 	Poglavlja 19 i 23
Okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu (Cilj 2)		
Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane (2.3), Održivi sistemi za proizvodnju hrane (2.4) Pokazatelji: 2.3.1 Obim proizvodnje prema jedinici radne snage po vrstama poljoprivrednog/pastoralnog/šumarskog preduzeća 2.3.2 Prosečni prihod malih proizvođača hrane, prema polu i starosedelačkom statusu	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. • IPARD program za Republiku Srbiju za period 2014-2020. godine • Strategija unapređenja objekata u kojima se posluje hranom životinjskog porekla za period od 2016. do 2021. godine 	Poglavlja 11 i 12

2.4.1 Udeo poljoprivrednog zemljišta pod produktivnom i održivom poljoprivredom		
Povećati investiranje (2.a) 2.a.1 Indeks državnih rashoda usmerenih na poljoprivredu 2.a.2 Ukupni zvanični tokovi sredstava (zvanična razvojna pomoć plus ostali zvanični tokovi) u sektoru poljoprivrede	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. • IPARD program za Republiku Srbiju za period 2014-2020. godine 	Poglavlja 11 i 12
Postizanje zdravog života za sve starosne grupe (Cilj 3)		
Prevenција upotreba droga (3.5) Pokazatelji: 3.5.1 Obuhvat uslugama tretmana za bolesti zavisnosti (farmakološkim, psihosocijalnim, rehabilitacionim i reintegracionim) 3.5.2 Štetna upotreba alkohola, definisana prema nacionalnom kontekstu kao konzumacija alkohola po glavi stanovnika (starosti 15 i više godina) tokom kalendarske godine u litrima čistog alkohola	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija o sprečavanju zloupotrebe droga za period 2014-2021. godine 	Poglavlja 24 i 28
Prevenција saobraćajnih nesreća (3.6) 3.6.1 Stopa smrtnosti usled povreda u drumskom saobraćaju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija bezbednosti saobraćaja na putevima u periodu 2015-2020. godine + AP 	Poglavlja 1, 14 i 21
Smrtnost majki pri porođaju (3.1.), smrtnost novorođenčadi i dece (3.2), infektivne i nezarazne bolesti (3.3) i (3.4), reproduktivno zdravlje (3.7) i univerzalni obuhvat zaštitom (3.8), bolesti prouzrokovane zagađenjem i kontaminacijom (3.9) Pokazatelji: 3.1.1 Odnos maternalne smrtnosti 3.1.2 Procenat porođaja obavljenih uz nadzor obučenih zdravstvenih radnika 3.2.1 Stopa smrtnosti dece ispod pet godina starosti 3.2.2 Stopa neonatalne smrtnosti 3.3.1 Broj novih HIV infekcija na 1000 neinficiranih stanovnika, prema polu, starosti i određenim grupama stanovništva 3.3.2 Incidencija tuberkuloze na 100.000 stanovnika 3.3.4 Incidencija Hepatitisa B na 100.000 stanovnika 3.4.1 Stopa smrtnosti koja se pripisuje kardio-vaskularnim bolestima, raku, dijabetesu ili hroničnim respiratornim bolestima	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine 	Poglavlje 28

<p>3.7.1. Udeo žena u reproduktivnom periodu (starosti 15-49 godina) koje svoje potrebe za planiranje porodice zadovoljavaju savremenim metodama</p> <p>3.7.2. Stopa rađanja adolescentkinja (starosti 10-14 godina; starosti 15-19 godina) na 1000 žena iz te starosne grupe</p> <p>3.8.1. Obuhvat osnovnim zdravstvenim uslugama (definisan kao prosečan obuhvat osnovnim uslugama na bazi praćenih intervencija koje uključuju reproduktivno zdravlje, zdravlje porodilja, novorođenčadi i dece, zarazne bolesti, nezarazne bolesti, kao i kapacitet i pristup uslugama, među opštom i najugroženijom populacijom)</p> <p>3.9.1. Stopa smrtnosti koja se pripisuje zagađenju domaćinstva i okolnog vazduha</p>		
<p>Obezbeđenje obrazovanja za sve (Cilj 4)</p>		
<p>Kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje (4.1), predškolsko (4.2), tercijarno obrazovanje (4.3)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>4.1.1. Udeo dece i mladih: (a) u razredima 2/3; (b) na kraju osnovnog; i (c) na kraju nižeg srednjeg obrazovanja koja postižu najmanje minimalni nivo dostignuća u (i) čitanju i (ii) matematici, prema polu</p> <p>4.2.2 Stopa učešća u organizovanom učenju (godinu dana pre zvaničnog uzrasta za upis u osnovnu školu), prema polu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji 2012-2020 + AP • ESRP • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine 	<p>Poglavlje 23 i 26</p>
<p>Relevantne tehničke i stručne veštine (4.4)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>4.4.1 Udeo mladih i odraslih sa veštinama u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT), prema vrstama veština</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji 2012-2020 + AP • ESRP 	<p>Poglavlje 26</p>
<p>Postizanje rodne ravnopravnosti (Cilj 5)</p>		
<p>Borba protiv svih oblika diskriminacije i nasilja protiv žena (5.1), (5.2), (5.5)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>5.1.1 Da li postoji pravni okvir koji promovise, sprovodi i prati ravnopravnost i zabranu diskriminacije po osnovu pola</p> <p>5.2.1 Udeo žena i devojčica starosti 15 i više godina koje su ili koje su bile u partnerskim vezama izložene fizičkom,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine + AP za period 2016-2018 godine • Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017-2022+AP 2017-2018 + AP za sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava za 2019 i 2020. godinu 	<p>Poglavlja 19, 23 i 24</p>

<p>seksualnom, ili psihološkom nasilju od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera tokom proteklih 12 meseci, prema vrsti nasilja i starosti</p> <p>5.2.2 Udeo žena i devojčica starosti 15 i više godina koje su bile izložene seksualnom nasilju od strane osoba koje nisu bile njihov intimni partner tokom proteklih 12 meseci, prema starosti i mestu dešavanja</p> <p>5.5.1 Udeo žena u (a) nacionalnim parlamentima i (b) lokalnim samoupravama</p> <p>5.5.2 Udeo žena na rukovodećim položajima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, u pripremi</i> 	
<p>Obezbediti sanitarne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve (Cilj 6)</p>		
<p>Pristup bezbednoj i jeftinoj pijaćoj vodi (6.1)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>6.1.1 Udeo stanovništva koje koristi pijaću vodu iz sistema kojima se bezbedno upravlja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. (<i>akcioni plan u pripremi</i>) • Prostorni plan Republike Srbije 2010-2020. 	<p>Poglavlje 27</p>
<p>Unaprediti kvalitet vode (6.3), povećati efikasnost korišćenja vode (6.4), primeniti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima (6.5)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>6.3.1 Udeo otpadnih voda koje se bezbedno prečišćavaju</p> <p>6.3.2 Udeo vodnih tela koja imaju dobar status vode</p> <p>6.4.1 Promene u efikasnosti korišćenja voda tokom vremena</p> <p>6.4.2 Nivo eksploatacije voda (vodni stres): udeo ukupno zahvaćenih vodnih resursa u ukupno raspoloživim vodnim resursima</p> <p>6.5.1 Stepen primene integrisanog upravljanja vodnim resursima (0-100)</p> <p>6.5.2 Udeo područja pod prekograničnim slivovima i sa operativnim aranžmanima za saradnju u oblasti voda</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. (<i>akcioni plan u pripremi</i>) • Prostorni plan Republike Srbije 2010-2020. • 	<p>Poglavlje 27</p>
<p>Osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve (Cilj 7)</p>		
<p>Univezalni pristup jeftinim i pouzdanim i modernim energetske uslugama (7.1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike do 2025 • Program ostavriavanja Strategije razvoja energetike do 2025. godine 	<p>Poglavlje 15, 21 i 27</p>
<p>Povećana održivost obnovljivih izvora energije (7.2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike do 2025 • Program ostavriavanja Strategije razvoja energetike do 2025. godine • Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije 	<p>Poglavlje 15, 21 i 27</p>

Energetska efikasnost (7.3)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike do 2025 	Poglavlje 15, 21 i 27
Međunarodna saradnja i investiranje u energetske infrastrukturu (7.a i 7.b)	<ul style="list-style-type: none"> • Energetska strategija Energetske zajednice Jugoistočne Evrope (<i>Energy Strategy of the Energy Community</i>) 	Poglavlje 15, 21 i 27
Promovisanje jakog inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta i dostojanstvenog zaposlenja za sve (Cilj 8)		
Održiv ekonomski rast (8.1), preduzetništvo (8.3) Pokazatelji: 8.1.1 Godišnja stopa rasta realnog BDP-a po glavi stanovnika 8.3.1 Udeo neformalne zaposlenosti u nepoljoprivrednim delatnostima, prema polu	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine (MP) • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine 	Poglavlje 20
Održiv ekonomski rast (8.1), preduzetništvo (8.3) Pokazatelji: 8.1.1 Godišnja stopa rasta realnog BDP-a po glavi stanovnika 8.3.1 Udeo neformalne zaposlenosti u nepoljoprivrednim delatnostima, prema polu	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja slobodnih zona u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine • Nacionalni program za suzbijanje sive ekonomije sa Akcionim planom za period 2019-2020. godine • Program za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang-listi Svetske banke o uslovima poslovanja – Doing Business za period 2020-2023. godine 	Poglavlje 1, Poglavlje 20
Tehnološki razvoj i inovacije (8.2) Pokazatelji: 8.2.1 Godišnja stopa rasta BDP-a po zaposlenom	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine 	Poglavlje 20
Tehnološki razvoj i inovacije (8.2) Pokazatelji: 8.2.1 Godišnja stopa rasta BDP-a po zaposlenom	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – istraživanja za inovacije + AP za sprovođenje Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine 	Poglavlje 25
Tehnološki razvoj i inovacije (8.2) Pokazatelji: 8.2.1 Godišnja stopa rasta BDP-a po zaposlenom	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (<i>akcioni plan u pripremi</i>) 	Poglavlje 25
Efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji (8.4) Pokazatelji: 8.4.1 Materijalni otisak, materijalni otisak po glavi stanovnika, i materijalni otisak po BDP-u 8.4.2 Domaća potrošnja materijala, domaća potrošnja materijala po glavi stanovnika, i domaća potrošnja materijala po BDP-u	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine • <i>Strategija upravljanja otadom, u izradi</i> • <i>Program čistije proizvodnje, u izradi</i> 	Poglavlje 4

<p>Produktivna zaposlenost i dostojanstven rad (8.5) Pokazatelji: 8.5.1 Prosečna zarada žena i muškaraca po satu, prema zanimanju, starosti i invaliditetu 8.5.2 Stopa nezaposlenosti, prema polu, starosti i invaliditetu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja Evropskoj uniji – ESRP (horizontalna) • Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020. godine + Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2020. godinu • Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine 	<p>Poglavlje 2 i 19</p>
<p>Nezaposlenost mladih (8.6) Pokazatelji: 8.6.1 Udeo mladih (starosti 15-24 godine) koji nisu obuhvaćeni obrazovanjem, zaposlenošću ili obukom</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine (<i>revizija Strategije je u planu</i>) + AP za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2018. do 2020. godine • ESRP 	<p>Poglavlje 19 i 26</p>
<p>Radna prava, bezbedno sigurno radno okruženje (8.8) Pokazatelj: 8.8.1 Stope učestalosti smrtnih i nesmrtnih povreda na radu, prema polu i migrantskom statusu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine, sa Akcionim planom 	<p>Poglavlje 19</p>
<p>Razvoj održivog turizma (8.9) Pokazatelji: 8.9.1 Direktan BDP iz turizma kao udeo u ukupnom BDP-u i u stopi rasta 8.9.2 Udeo radnih mesta u održivoj turističkoj delatnosti u odnosu na ukupan broj radnih mesta u turizmu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine 	<p>Poglavlje 30</p>
<p>Dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve (8.10) Pokazatelji: 8.10.1 (a) Broj filijala komercijalnih banaka na 100.000 odraslih stanovnika i (b) automatizovanih bankomata (ATM) na 100.000 odraslih 8.10.2 Udeo odraslih stanovnika (15 godina i stariji) koji imaju račun kod banke ili neke druge finansijske institucije ili kod provajdera mobilnih novčanih usluga</p>	<ul style="list-style-type: none"> • NBS monetarna politika 	<p>Poglavlje 17</p>
<p>Unapređenje održive industrijalizacije (Cilj 9)</p>		

<p>Infrastruktura (9.1) Pokazatelji: 9.1.1 Udeo ruralnog stanovništva koje živi u krugu od 2 km od puta koji je funkcionalan tokom cele godine 9.1.2 Obim putničkog i teretnog transporta, prema vrsti transporta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plan razvoja železničkog, drumskog, vodnog, avio i intermodalnog transporta u Republici Srbiji od 2015 do 2020 • Nacionalni program javne železničke infrastrukture za period od 2017. do 2021. godine • Strategija razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine (Vlada je donela Odluku o dopunama ove strategije 7. maja 2020. godine) • Strategija razvoja energetike do 2025 • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine. • Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije 	<p>Poglavlje 14, Poglavlje 21</p> <p>Poglavlje 15, Poglavlje 21</p>
<p>Održiva industrijalizacija (9.2), lanci vrednosti i kreditna politika (9.3) 9.2.1 Bruto dodata vrednost prerađivačke industrije, učešće u BDP-u i po glavi stanovnika 9.2.2 Zaposlenost u proizvodnji kao udeo u ukupnoj zaposlenosti 9.3.1 Udeo malih industrijskih preduzeća u ukupnoj dodatoj vrednosti prerađivačke industrije 9.3.2 Udeo malih industrijskih preduzeća koja imaju kredit ili kreditnu liniju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine (<i>akcioni plan u pripremi</i>) • Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine 	<p>Poglavlje 20</p>
<p>Efikasnost i čiste tehnologije (9.4) Pokazatelj: 9.4.1 Emisije CO2 po jedinici stvorene dodate vrednosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara (nema AP) • Strategija razvoja energetike do 2025 	<p>Poglavlje 15</p>
<p>Nauka u službi održivog industrijskog razvoja (9.5) Pokazatelji: 9.5.1 Rashodi za istraživanje i razvoj kao udeo u BDP-u 9.5.2 Broj istraživača (izraženo kao ekvivalent zaposlenosti sa punim radnim vremenom) na milion stanovnika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (<i>akcioni plan u pripremi</i>) • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine (<i>nova strategija u izradi</i>) + AP za sprovođenje Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine 	<p>Poglavlje 25</p>
<p>Pristup IKT (9c) Pokazatelj: 9.c.1 Udeo stanovništva obuhvaćenog mobilnom mrežom, prema tehnologijama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji do 2020. godine (<i>nova strategija u pripremi</i>) • Strategija razvoja elektronskih komunikacija u Republici Srbiji do 2020. godine (nema AP) • Program za osnaživanje žena u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija za period 2019-2020. godine 	<p>Poglavlje 10</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja elektronskih komunikacija u Republici Srbiji od 2010. do 2020. godine (nema AP) 	Poglavlje 10
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2017-2020. godine (<i>nova strategija u pripremi</i>) 	
Smanjenje nejednakosti u okviru i između zemalja (Cilj 10)		
<p>Veći rast nižih dohotka (10.1)</p> <p>Pokazatelj:</p> <p>10.1.1 Stope rasta izdataka domaćinstava ili prihoda po glavi stanovnika donjih 40% stanovništva i ukupnog stanovništva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ESRP 	Poglavlje 19
<p>Inkluzija (10.2)</p> <p>Pokazatelj:</p> <p>10.2.1 Udeo stanovništva koje živi ispod 50% medijane prihoda, prema polu, starosti i invaliditetu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ESRP • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine 	
<p>Borba protiv diskriminacije (10.3)</p> <p>Pokazatelj:</p> <p>10.3.1 Udeo stanovništva koje je izjavilo da je tokom prethodnih 12 meseci imalo osećaj da je diskriminisano ili uznemiravano po nekom osnovu diskriminacije koja je zabranjena prema međunarodnom pravu ljudskih prava</p>		Poglavlja 19 i 23
<p>Fiskalna politika i politika u oblasti plata (10.4)</p> <p>Pokazatelj:</p> <p>10.4.1 Udeo prihoda radne snage u BDP-u, koji se sastoji od zarada i transfera za socijalnu zaštitu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period 2020-2022. godine • Strategija reforme javne uprave +AP (<i>nova strategija u izradi</i>) • Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu 	
Inkluzivni, bezbedni, prilagodljivi i održivi gradovi i naselja (Cilj 11)		
<p>Pristup adekvatnom, bezbednom i jeftinom stanovanju i unapređeni hijijenski uslovi (11.1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine 	Poglavlje 23
<p>Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima (11.2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija bezbednosti saobraćaja na putevima u periodu 2015-2020. godine 	
<p>Unaprediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapaciteta za participativno, integrisano i održivo planiranje i upravljanje ljudskim naseljima (11.3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine (<i>akcioni plan u pripremi</i>) 	
<p>Zaštita kulturne i prirodne baštine (11.4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prostorni plan Republike Srbije do 2020. • Strategija razvoja kulture u Republici Srbiji od 2020. do 2029. godine (<i>Nova Skupština u redovnoj proceduri vratila Strategiju Vladi</i>) 	

Smanjen broj smrtnih slučajeva kod elementarnih nepogoda (11.5)	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda Strategija postupanja u vanrednim situacijama 	
Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou (11.6)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija (program) upravljanja otpadom u pripremi Strategija (program) zaštite vazduha u planu 	
Omogućiti unoverzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim javnim površinama, posebno za žene i decu, starija lica i osobe sa invaliditetom (11.7)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine (akcioni plan u pripremi) 	
Povećati broj gradova koji usvajaju i primenjuju integrisane politike i planove i razviti sveobuhvatno upravljanje rizikom sa skaldu sa Snedai okvirom (11.b)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine (akcioni plan u pripremi) Program za smanjenje rizika od elementarnih nepogoda 	
Unapređenje održivih modela potrošnje i proizvodnje (Cilj 12)		
Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa (12.2) Pokazatelj: 12.2.2 Domaća potrošnja materijala, domaća potrošnja materijala po glavi stanovnika, i domaća potrošnja materijala po BDP-u	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije Republike Srbije do 2020 Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara (nema AP) Strategija industrijske politike Republike Srbije do 2030. godine (akcioni plan u pripremi) Program čistije proizvodnje, u pripremi Program za cirkularnu ekonomiju, u pripremi 	Poglavlje 27
Ekološki ispravno upravljanje hemikalijama (12.4) Pokazatelji: 12.4.2 Količina proizvedenog opasnog otpada po glavi stanovnika i udeo tretiranog opasnog otpada, prema vrsti tretmana	<ul style="list-style-type: none"> Strategija (program) upravljanja otpadom, u pripremi Program čistije proizvodnje, u pripremi 	Poglavlje 27
Smanjenje generisanja otpada (12.5) Pokazatelji: 12.5.1 Nacionalna stopa recikliranja, u tonama recikliranog materijala	<ul style="list-style-type: none"> Strategija (program) upravljanja otpadom, u pripremi Program za cirkularnu ekonomiju, u pripremi Program čistije proizvodnje, u pripremi 	Poglavlje 27
Javne nabavke usklađene sa principima održivosti (12.7) Pokazatelji: 12.7.1 Broj zemalja koje sprovode politike i akcione planove za održive javne nabavke	<ul style="list-style-type: none"> Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019-2023. godine, sa Akcionim planom za 2019. i 2020. godinu 	Poglavlje 5
Obrazovanje za održivi razvoj (12.8) Pokazatelji: 12.8.1 Mera u kojoj su na svim nivoima integrisani obrazovanje za (i) pripadnost globalnoj zajednici i (ii) održivi razvoj, uključujući i rodnu ravnopravnost i ljudska prava na svim nivoima: (a)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji 2012-2020 + AP (nova strategija u izradi) 	Poglavlje 26

nacionalnih obrazovnih politika; (b) kurikuluma; (c) obrazovanja nastavnika; i (d) procene učenika i studenata		
Promovisanje aktivnosti na svim nivoima u borbi protiv klimatskih promena (Cilj 13)		
<p>Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene (13.1)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>13.1.1 Broj smrtnih slučajeva, nestalih lica i lica direktno pogođenih katastrofama na 100.000 stanovnika</p> <p>13.1.2 Broj zemalja koje usvajaju i primenjuju nacionalne strategije smanjenja rizika od katastrofa u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od katastrofa 2015-2030. godine</p> <p>13.1.3 Udeo lokalnih samouprava koje usvajaju i sprovode strategije za smanjenje rizika od katastrofa na lokalnom nivou u skladu sa nacionalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prva nacionalna komunikacija (Prvi izveštaj RS prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime), usvojena 2010. godine; • Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (FBUR) prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime - UNFCCC (usvojen januara 2016. godine); • Prva nacionalna komunikacija (Drugi izveštaj prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime) • <i>Strategija niskougljeničnog razvoja, u izradi</i> • <i>Strategija (program) adaptacije na izmenjene klimatske uslove (u pripremi, IPA 16)</i> • <i>Strategija zaštite vazduha, u pripremi</i> • Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda + AP do 2020 • <i>Nacionalni akcioni plan za ublažavanje posledica suše i degradacije zemljišta (u pripremi)</i> • Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama • Plan isključivanja iz upotrebe halogenovanih hlorofluoro-ugljovodonika, s ciljem smanjenja potrošnje halogenovanih hlorofluorougljovodonika za 35% do 2020. godine 	Poglavlje 27: Životna sredina
<p>Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije (13.2)</p> <p>Pokazatelji:</p> <p>13.2.1 Broj zemalja koje su izvestile o uspostavljanju ili operacionalizaciji integrisanih politika/strategija/planova koji povećavaju sposobnosti da se prilagode negativnim uticajima klimatskih promena, podstiču otpornost na klimatske promene i razvoj sa niskim emisijama gasova sa efektom staklene bašte na način koji ne ugrožava proizvodnju hrane (uključujući nacionalni plan adaptacije, nacionalno utvrđene doprinose, nacionalne komunikacije, dvogodišnje ažurirane izveštaje ili drugo)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Strategija razvoja energetike do 2025</i> • <i>Program čistije proizvodnje, u pripremi</i> 	Poglavlje 27
<p>Obaveze preuzete iz „Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama“ (13. a)</p> <p>Pokazatelji:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Strategija niskougljeničnog razvoja, u pripremi</i> 	Poglavlje 27

13.a.1 Iznos prikupljenih USD na godišnjem nivou od 2020-2025. godine radi dostizanja preuzete obaveze od 100 milijardi USD		
Održivo upravljanje šumama, suzbijanje dezertifikacije i degradacije zemljišta i uništenja biodiverziteta (Cilj 15)		
Održivo korišćenje ekosistema, posebno šuma, močvara i planina (15.1)	<ul style="list-style-type: none"> • Prostorni plan Republike Srbije do 2020. • <i>Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara (nema AP)</i> • Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije Republike Srbije do 2020. 	Poglavlje 27
Održivo upravljanje šumama (15.2)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije (<i>nije oročena, nema AP</i>) 	Poglavlje 27
Borba protiv degradacije zemljišta (15.3)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara (nema AP)</i> 	Poglavlje 27
Zaustavljanje gubitka biodiverziteta (15.5)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Program zaštite prirode, u pripremi</i> 	Poglavlje 27
Preduzeti hitne aktivnosti kako bi se okončali krivolov i trgovina zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama (15.7)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Program zaštite prirode, u pripremi</i> 	
Mir, pravda i snažne institucije (Cilj 16)		
Smanjenje nasilja/borba protiv kriminala (16.1) Pokazatelji: 16.1.1 Broj žrtava namernih ubistava na 100.000 stanovnika, prema polu i starosti 16.1.2 Broj smrtnih slučajeva uzrokovanih konfliktima na 100.000 stanovnika, prema polu, starosti i uzroku 16.1.3 Udeo stanovništva koje je tokom prethodnih 12 meseci bilo izloženo fizičkom, psihološkom ili seksualnom nasilju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija policije u zajednici • Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019-2024. godine 	Poglavlje 23 Poglavlje 24
Borba protiv zloupotrebe dece (16.2) Pokazatelji: 16.2.1 Udeo dece starosti 1-17 godina koja su tokom proteklog meseca iskusila bilo kakvo fizičko kažnjavanje i/ili psihološku agresiju od strane staratelja 16.2.2 Broj žrtava trgovine ljudima na 100.000 stanovnika, prema polu, starosti i obliku eksploatacije 16.2.3 Udeo mladih žena i muškaraca starosti 18-29 koji su do uzrasta od 18 godina bili izloženi seksualnom nasilju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017-2022 + Akcioni plan za sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava za 2019. i 2020. godinu 	Poglavlje 24
Vladavina prava i jednak pristup pravdi (16.3) Pokazatelji: 16.3.1 Udeo žrtava nasilja u prethodnih 12 meseci koje su prijavile svoju viktimizaciju nadležnim organima ili	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025. godine • Strategija razvoja sistema besplatne pravne pomoći u Republici Srbiji (<i>nije definisan rok važenja, nema AP</i>) 	Poglavlje 23, AP za poglavlje 23

<p>drugim zvanično priznatim mehanizmima za rešavanje konflikta 16.3.2 Neosuđeni pritvorenici kao udeo sveukupne zatvorske populacije</p>		
<p>Borba protiv pranja novca i organizovanog kriminala (16.4) Pokazatelji: 16.4.1 Ukupan iznos dolaznih i odlaznih nezakonitih finansijskih tokova (u tekućoj vrednosti USD) 16.4.2 Udeo zaplenjenog, pronađenog i predatog oružja za koje su nadležni organi utvrdili nezakonito poreklo ili kontekst u skladu sa međunarodnim instrumentima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024. godine, sa Akcionim planom za period 2020-2022. godine • Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala (formalno postoji, ali se praktično ne primenjuje) 	<p>Poglavlje 24</p>
<p>Borba protiv korupcije (16.5) Pokazatelji: 16.5.1 Udeo lica koja su imala najmanje jedan kontakt sa javnim službenikom i koja su dala mito javnom službeniku, ili od kojih je javni službenik tražio mito tokom prethodnih 12 meseci 16.5.2 Udeo privrednih subjekata koji su imali najmanje jedan kontakt sa javnim službenikom i koji su dali mito javnom službeniku, ili od kojih je javni službenik tražio mito tokom prethodnih 12 meseci</p>		<p>Poglavlje 23, AP za poglavlje 23</p>
<p>Delotvorne i transparentne institucije (16.6) Pokazatelji: 16.6.1 Primarni državni rashodi kao udeo u originalno odobrenom budžetu, po sektorima (ili po budžetskim linijama ili nečem sličnom) 16.6.2 Udeo stanovništva koje je zadovoljno svojim poslednjim iskustvom sa javnim službama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji (<i>nova strategija u izradi</i>) • Strategija za razvoj interne finansijske kontrole u javnom sektoru za period od 2017. do 2020. godine + Akcioni plan za period 2019-2020. godine • Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine, sa Akcionim planom • Strategija stručnog usavršavanja državnih službenika u Republici Srbiji • Strategija o stručnom usavršavanju zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave 	<p>Poglavlja 10, 32, 33</p>
<p>Odgovorno i participativno donošenje odluka (16.7) Pokazatelji: 16.7.1 Udeo različitih pozicija u nacionalnim i lokalnim javnim institucijama, uključujući (a) zakonodavna tela; (b) javne službe; i (c) sudske organe, u odnosu na nacionalne distribucije, prema polu, starosti, invaliditetu i grupama stanovništva 16.7.2 Udeo stanovništva koje smatra da je proces donošenja odluka inkluzivan i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija regulatorne reforme i unapređenja sistema upravljanja javnim politikama za period 2016-2020. godine • Nacionalna strategiju za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine, koja ima jedan od posebnih ciljeva: Žene i muškarci ravnopravno odlučuju u javnom i političkom životu 	

odgovara na potrebe, prema polu, starosti, invaliditetu ili populacionim grupama		
Javni pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda (16.10) Pokazatelji: 16.10.1 Broj potvrđenih slučajeva ubistava, otmica, prisilnog nestanka, arbitrarnog pritvaranja ili torture novinara, medijskog osoblja, članova sindikata ili branilaca ljudskih prava tokom prethodnih 12 meseci 16.10.2 Broj država koje usvajaju i sprovode ustavne, zakonske i/ili političke garancije za pristup informacijama od javnog značaja	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija u za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine - Arhuska konvencija • Akcioni plan za sprovođenje inicijative Partnerstvo za otvorenu upravu u Republici Srbiji za period 2018-2020. godine 	Poglavlje 23
Partnerstvom do ciljeva (cilj 17)		
Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda (17.1)	<ul style="list-style-type: none"> • Revidirani Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020, za period od jula 2019. do decembra 2020. godine, sa Akcionim planom (<i>novi program u pripremi</i>) • Strategija razvoja interne finansijske kontrole u javnom sektoru u Republici Srbiji za period 2017-2020. godine, sa Akcioni plan za period 2019-2020. godine • Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu • Program transformacije poreske uprave za period 2015-2020. godine 	Poglavlje 16 - Porezi
Dugoročna održivost duga (17.4)	<ul style="list-style-type: none"> • Revidirani Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020, za period od jula 2019. do decembra 2020. godine, sa Akcionim planom (<i>novi program u izradi</i>) • Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu 	
Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija (17.6)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za Jugoistočnu Evropu • Evropska strategija za Dunavski region • EU Strategija za Jadransko-jonsku oblast 	Horizon 2020
Razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija (17.7)		
Unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT (17.8)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji do 2020. godine (<i>nova strategija u izradi</i>) • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji z aperiod 2020-2025. godine + AP za period 2020–2022. godine za primenu Strategije razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025. godina 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016- do 2020. – Istraživanja i inovacije • Strategija razvoja elektronskih komunikacija u Republici Srbiji od 2010. do 2020. godine (nema AP) 	
Međunarodna podrška za izgradnju kapaciteta za izradu i implementaciju nacionalnih planova (17.9)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za Jugoistočnu Evropu • Evropska strategija za Dunavski region • EU Strategija za Jadransko-jonsku oblast 	
Povećan izvoz (17.11)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine (<i>akcioni plan u pripremi</i>) • Revidirani Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020, za period od jula 2019. do decembra 2020. godine, sa Akcionim planom (<i>novi program u pripremi</i>) 	
Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju politika (17.13)	<ul style="list-style-type: none"> • Revidirani Program reforme upravljanja javnim finansijama 2016-2020, za period od jula 2019. do decembra 2020. godine, sa Akcionim planom (<i>novi program u pripremi</i>) • Strategija regulatorne reforme i unapređenja sistema upravljanja javnim politikama za period 2016-2020. godine (<i>novi program u pripremi</i>) • Program ekonomskih reformi za period 2020-2022. godine • Fiskalna strategija za 2021. godinu sa projekcijama za 2022. i 2023. godinu 	
Koherentnost politika za potrebe održivog razvoja (17.14)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija regulatorne reforme i unapređenja sistema upravljanja javnim politikama za period 2016-2020. godine (<i>novi program u pripremi</i>) 	
Unapređenje globalnog partnerstva za postizanje održivog razvoja (17.16)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za Jugoistočnu Evropu • EU strategija za Dunavski region • EU Strategija za Jadransko-jonsku oblast 	